

Utviklingen i norsk kosthold 2018

Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser

Rapport

IS-2804

Publikasjonens tittel: UTVIKLINGEN I NORSK KOSTHOLD 2018
Matforsyningsstatistikk og forbruksundersøkelser

Utgitt: 02/2019
Publikasjonsnummer: IS-2804

Utgitt av: Helsedirektoratet
Kontakt: Avdeling folkesykdommer
Postadresse: Pb. 220 Skøyen, 0213 Oslo
Besøksadresse: Vitaminveien 4, Oslo

Tlf.: 810 20 050
helsedirektoratet.no

Forsidefoto: iStock

INNHold

Forord	4
Sammendrag	5
1 Utvikling i norsk kosthold	6
1.1 Sammenligning av data på engros- og forbruksnivå	6
1.2 Selvforsyningsgrad	7
1.3 Matvarepriser	7
1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser	8
1.5 Kostens næringsinnhold	10
1.6 Alkohol	12
1.7 Produksjon av morsmelk	12
2 Tilgang og forbruk av matvarer på engrosnivå	13
2.1 Innledning	13
2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene	13
2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen	14
2.4 Prisutviklingen for matvarer	20
2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer	24
2.5.1 Planteprodukter	24
2.5.2 Husdyrprodukter	36
2.5.3 Spisefett	45
2.5.4 Fisk og fiskevarer	47
2.5.5 Kaffe	48
2.5.6 Te	48
2.5.7 Krydder	48
2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper	49
2.6.1 Innledning	49
2.6.2 Matvaregruppene	49
2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer	57
2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket, selvforsyning	61
3 Forbruk av fisk og fiskevarer	67
3.1 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger	67
3.2 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i storhusholdninger	68
3.3 Samlet anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger og storhusholdninger	68
4 Alkoholforbruk	70
5 Produksjon av morsmelk	71
6 Forbruk av matvarer i privathusholdninger 1975-2012	73
6.1 Innledning	73
6.2 Matvarer	74
6.3 Næringsinnhold	79
6.4 Utgifter til mat og drikkevarer	87
Tillegg 1 Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken for matvarer	89

FORORD

Helsedirektoratet arbeider for at befolkningen skal ha et best mulig kosthold. Vi har et særlig ansvar for å bidra til å redusere sosial ulikhet i helse.

Helsedirektoratets visjon er *God helse, gode liv*. Vi jobber for å fremme helse i hele befolkningen, og for å gjøre det enklere å velge sunt. I dette ligger bl.a. et ansvar for å følge og vurdere utviklingen i befolkningens kosthold, gi råd og anbefalinger, iverksette tiltak og samarbeide med andre sektorer. Kunnskap om utviklingen i kostholdet er et viktig grunnlag for arbeidet.

Et usunt kosthold er blant de største risikofaktorene for sykdom og for tidlig død, både i Norge og i resten av verden. Norge følger opp Verdens helseorganisasjons (WHO) globale strategi for kosthold, fysisk aktivitet og helse, og global handlingsplan for ikke-smittsomme sykdommer (2013-2020). Målet er å redusere forekomsten av for tidlig død av kreft, hjerte- og karsykdommer, type-2 diabetes og kols med 25 prosent innen 2025. I FNs bærekraftsmål er dette målet forlenget til en tredjedels reduksjon innen 2030.

Helsedirektoratets anbefalinger om kosthold, ernæring og fysisk aktivitet legger grunnlag for god helse og redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer og for tidlig død. Anbefalingene er basert på Nordic Nutrition Recommendations (NNR), samt rapporten Kostråd for å fremme folkehelsen og forebygge kroniske sykdommer.

I nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017-2021) er det satt kvantitative mål for endringer i kostholdet i Norge innen 2021. Tiltakene i handlingsplanen skal bidra til sunt kosthold og måltidsglede for å fremme helse og forebygge kostholdsrelaterte sykdommer.

Den foreliggende rapporten bygger på data om forbruk på engrosnivå av matvarer sammenstilt av Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO), registreringer av anskaffelse av fisk og fiskevarer innhentet på oppdrag av Norges sjømatråd, og på opplysninger fra Statistisk sentralbyrås forbruksundersøkelser i privathusholdninger.

Tallmaterialet er bearbeidet for Helsedirektoratet av Mads Svennerud, Erik Bøe og Ingrid Martine Romsaas, NIBIO og Anne Marte Wetting Johansen og Elin Bjørge Løken, Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo. Kapittel 2 og 3 er utarbeidet av Mads Svennerud, Erik Bøe og Ingrid Martine Romsaas. Kapittel 5 er utarbeidet av Britt Lande, Helsedirektoratet i samarbeid med Anne Bærug, Nasjonal kompetansetjeneste for amming. Rapporten er sammenstilt av Britt Lande og Lars Johansson, Helsedirektoratet.

Oslo, februar 2019

Linda Granlund
divisjonsdirektør

Henriette Øien
avdelingsdirektør

SAMMENDRAG

Rapporten presenterer nye data for landets matforsyning til og med 2017. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, viser tallmaterialet positive og negative trekk.

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid, men bør økes ytterligere. Fra 2016 til 2017 har forbruket av grønnsaker gått ned med 4 prosent, mens forbruket av frukt og bær er lite endret.

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43 til 26 kilo per person per år siden 2000. De siste ti årene er forbruket redusert med 22 prosent, og forbruket gikk også ned fra 2016 til 2017.

Det samlede forbruket av melk (helvei, lettvei og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Nedgangen fortsatte også i 2017. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Forbruket av helvei som har gått mye ned over lang tid, gikk også ned i 2017. Det samme gjorde forbruket av lettvei og skummet melk.

Forbruket av ost, som har økt betydelig over tid, gikk ned fra 2016 til 2017. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene.

Forbruket av smør har forandret seg lite de siste ti årene, men økte noe i 2017. Det totale margarinforbruket har gått ned over tid, og gikk også ned i 2017. Omsetning av matoljer har økt betydelig over tid.

Forbruket av kjøtt har økt betydelig over tid, særlig fram til 2007/2008. De siste ti årene har økningen vært på under 1 prosent. Fra 2016 til 2017 har kjøttforbruket gått noe ned.

Fiskeforbruket er vesentlig lavere enn kjøttforbruket. Det har vært en nedgang i fiskeforbruket over tid. Regnet som hel urensset fisk (rund vekt) er forbruket redusert med 10 prosent fra 2016 til 2017.

For spedbarna er det særlig gunstig at andelen som ammes er høy. Totalt produserer kvinner i Norge ca. 10 millioner liter morsmelk per år.

I perioden 2000–2017 har fettinnholdet i kosten økt fra 34 til 37 prosent av kostens energiinnhold (energi prosent). Kostens innhold av mettet fett har ligget mellom 15 og 16 energi prosent i store deler av denne perioden, men har gått ned til rundt 14 energi prosent de senere årene. Dette er fortsatt vesentlig høyere enn det anbefalte nivået på høyst 10 energi prosent. Kostens innhold av tilsatt sukker har gått ned fra 17 til rundt 12 energi prosent i perioden 2000–2017, men er fortsatt høyere enn det anbefalte nivået på høyst 10 energi prosent.

Fra et helsemessig synspunkt inneholder norsk kosthold fortsatt for lite grønnsaker, frukt, bær, grove kornvarer og fisk, og for mye mettet fett, sukker og salt.

1 UTVIKLING I NORSK KOSTHOLD

Tilgangen på mat her i landet var rikelig og allsidig i 2017. Sett i forhold til målsettinger for kostholdet, mener Helsedirektoratet at tallmaterialet viser både positive og negative trekk. Helsedirektoratet ser det som en svært viktig oppgave å støtte den positive utviklingen i kostholdet. Samtidig er det nødvendig å fortsette arbeidet med å redusere de negative tendensene.

Kostholdet er beskrevet med data om forbruk på engrosnivå av matvarer i perioden 1953-2017 (matforsyningsstatistikk), Statistisk sentralbyrås (SSBs) forbruksundersøkelser over anskaffelse av matvarer i privathusholdninger i perioden 1975-2009 og 2012 og undersøkelser over anskaffelse av fisk og sjømat i privat- og storhusholdninger 1995-2017.

1.1 Sammenligning av data fra engros- og forbruksnivå

Verken matforsyningsstatistikken, tallene fra SSBs forbruksundersøkelser eller undersøkelsen angående anskaffelse av fisk beskriver det virkelige inntaket, dvs. det som blir spist. Det gjør imidlertid de nasjonale kostholdsundersøkelsene som er gjennomført i ulike aldersgrupper og som er omtalt i egne rapporter (se www.helsedirektoratet.no og www.fhi.no).

Matforsyningstallene er basert på statistikk over import, eksport, produksjon og omsetning av matvarer. Disse tallene gir informasjon om tilgang og forbruk på engrosnivå av matvarer. De viser matmengden som står til rådighet for hele befolkningen. Tallene for de ulike matvaregruppene er ikke like sikre.

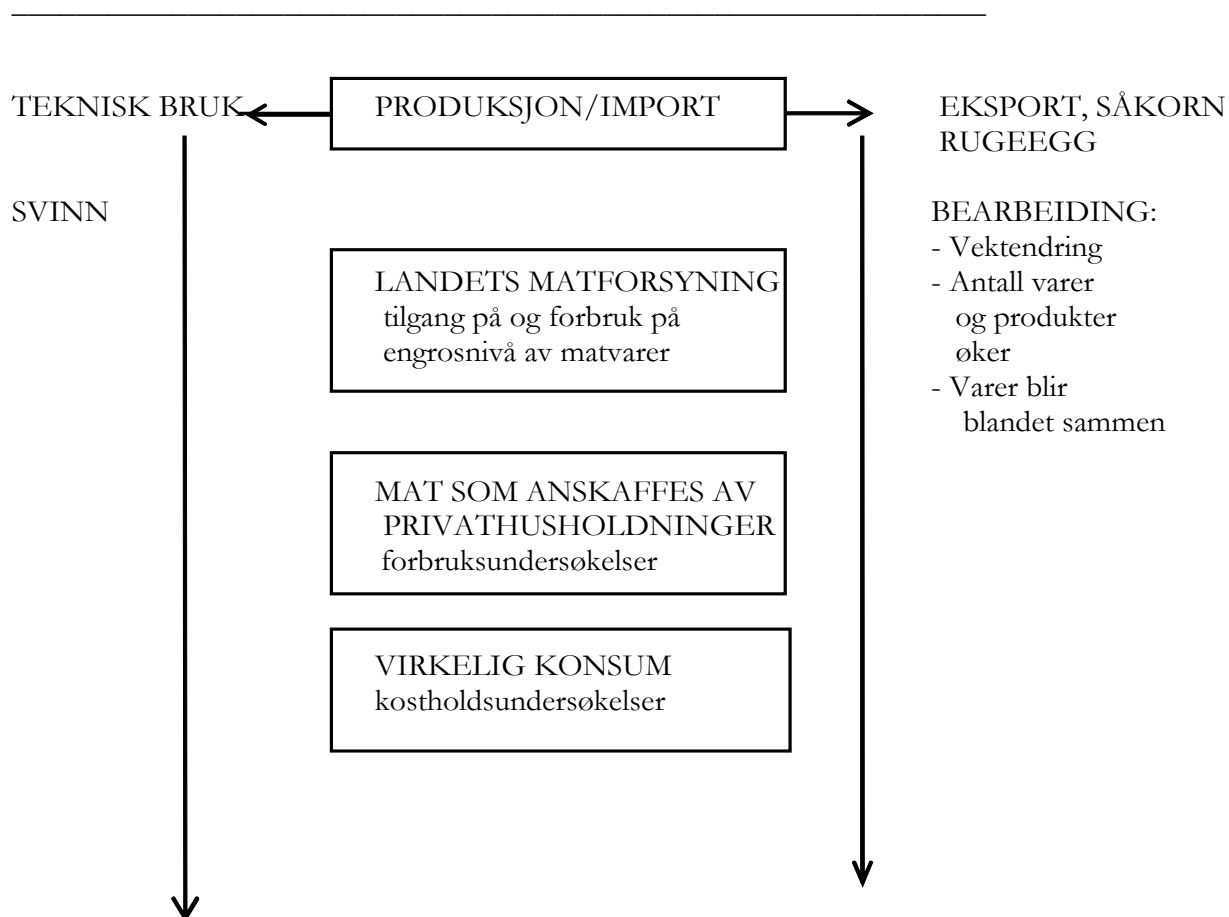
SSBs forbruksundersøkelser i privathusholdninger er gjennomført årlig i perioden 1975-2009 og i 2012. Forbruksundersøkelsene viser hvor mye mat som blir anskaffet (dvs. kjøpt, tatt av egen produksjon, fått som gave o.l.) av et representativt utvalg av privathusholdninger i en 14 dagers periode. Maten som blir kjøpt og spist utenfor husholdningen, f. eks. på kafé, restaurant, bensinstasjoner, kantine, gatekjøkken o.l. er ikke med i registreringen av matmengder.

Fra 1995 er anskaffelse av fisk og sjømat registrert løpende i GfK Norges husholdningspanel på oppdrag av Norges sjømatråd (tidligere Eksportutvalget for fisk). Registreringen gjennomføres i et panel av 1500 husholdninger. Hver husholdning deltar vanligvis i panelet i tre år, og registrerer løpende sine innkjøp av utvalgte dagligvarer. Norges sjømatråd leverer årlig tall over fiskeforbruket (fra GfK-undersøkelsen) til NIBIO, som bearbeider dataene videre. Undersøkelsen omfatter ikke fiskemåltidene i storhusholdninger. Data for anskaffelse av fisk og sjømat i storhusholdninger fra Flesland Markedsinformasjoner legges til. Datagrunnlaget og metoden for beregning av fiskeforbruket er fortsatt usikker.

Matmengden (per person) som registreres i matforsyningsstatistikken vil som regel være høyere enn tilsvarende tall i forbruksundersøkelsene, bl.a. på grunn av svinn i matvarekjeden (Figur 1). Det har derfor ingen hensikt å sammenligne

enkelttall fra de to datasettene, eller å sammenligne disse med kostholdsundersøkelsene.

Figur 1. Matvarenes vei fra produksjon til konsum og hovedkilder til data om norsk kosthold.

1.2 Selvforsyningsgrad

Andelen norskproduserte matvarer på energibasis, selvforsyningsgraden, var 50,4 prosent i 2017. Den potensielle selvforsyningsgraden i Norge ved en eventuell krisesituasjon er langt større.

1.3 Matvarepriser

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Fra 2016 til 2017 har totalindeksen økt, mens konsumprisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt har vært tilnærmet uendret.

1.4 Matvareforbruk – utviklingstendenser

Tabell 1.1 Forbruk av utvalgte matvarer på engrosnivå, kg per innbygger per år.
Tallene er avrundet. Se tabell 2.44 for mer detaljerte tall.

	1953-55	1979	1989	1999	2000	2007	2009	2015	2016	2017*
Korn, som mel (inkl. ris)	99	78	80	86	85	90	86	82	84	85
Matpoteter	93	63	52	32	33	24	21	19	26	17
Bearbeidede poteter	-	11	19	30	27	32	30	26	27	29
Grønnsaker	35	46	53	61	59	68	68	77	80	76
Frukt og bær	41	76	79	69	69	91	90	90	89	89
Kjøtt og kjøttbiprodukt	36	54	53	63	64	76	74	76	77	76
Fisk (hel urensset, rund vekt)	-	-	-	-	-	37	35	35	33	30
Egg	7	11	12	11	10	12	12	13	13	13
Helmelk	195	160	64	32	30	23	20	17	17	17
Lettmelk	-	-	79	73	60	57	54	42	41	40
Skummet melk ¹	10	26	32	22	32	28	29	29	29	26
Yoghurt	-	-	-	7	7	9	9	10	10	10
Konserverte melkeprodukter	3	15	19	23	25	34	31	23	26	25
Fløte, rømme	5	7	7	7	7	8	7	7	7	7
Ost	8	12	13	15	15	17	17	19	19	17
Smør	4	5,4	3,4	3,3	3,3	2,8	2,9	3,3	3,3	3,5
Margarin	24	15	13	12	11	10	9	8	9	8
Sukker	40	45	41	44	43	33	32	27	27	26

* Foreløpige tall. Det er foretatt en del forandringer i datagrunnlaget siden 1953, se fotnoter tabell 2.44.

1. Omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett.

1.4.1 Kornvarer

Kornforbruket økte betydelig fra 1979 og frem til midten av 2000-tallet, men gikk deretter ned. Det har økt igjen de siste tre årene. Forbruket av ris, som økte betydelig i 1980- og 1990-årene, har stabilisert seg de siste årene.

Salget av matmel fra norske møller har gått noe ned siden 1999, mens importen av bearbeidede produkter av korn og mel har økt betydelig.

Andelen sammalt mel fra norske møller økte fra 17 prosent til 26 prosent i perioden 1999 til 2017, hovedsakelig på bekostning av siktet hvetemel. Ettersom vi ikke har opplysninger om andelen sammalt mel i importerte bearbeidede kornprodukter, er det vanskelig å anslå den samlede andelen sammalt mel av det totale kornforbruket.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grove kornprodukter/fullkorn.

1.4.2 Poteter

Forbruket av matpoteter er redusert med over 75 prosent siden 1970-årene, mens forbruket av bearbeidede potetprodukter er mangedoblet. Tallene for forbruk av matpoteter har i gjennomsnitt ligget på 23 kilo per innbygger i de ti siste årene. Til sammenligning er tallet for bearbeidede poteter de ti siste årene på 29 kilo i snitt. Forbruket av bearbeidede poteter økte i 2017, men ligger lavere enn snittet for siste ti

års periode. Det er relativt store svingninger i det årlige forbruket av både matpoteter og poteter som går til bearbeidede produkter.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av matpoteter øker på bekostning av fete potetprodukter.

1.4.3 Grønnsaker, frukt og bær

Forbruket av grønnsaker, frukt og bær har økt betydelig over tid. De siste ti årene har forbruket av grønnsaker økt med 11 prosent, mens forbruket av frukt og bær har gått noe ned. Fra 2016 til 2017 har forbruket av grønnsaker gått ned, mens forbruket av frukt og bær er lite endret.

Helsedirektoratet arbeider for økt forbruk av grønnsaker, frukt og bær i befolkningen.

1.4.4 Kjøtt og kjøttvarer

Engrosforbruket av kjøtt (inkludert kjøttbiprodukter) har økt betydelig over tid, fra 53 kilo i 1989 til 76 kilo per innbygger i 2017. Det økte særlig fram til 2007/2008. De siste ti årene har økningen vært på under 1 prosent. Forbruket har gått noe ned i 2017.

Forbruket av hvitt kjøtt (fjørfe) økte fra 5 til 21 kilo per innbygger og år i perioden 1989-2013. Forbruket minsket til 18 kilo i 2015, og økte til 19,5 kilo per innbygger i 2017. Forbruket av rødt kjøtt (svin, storfe/kalv, sau/lam og geit/kje) har økt fra 43 til 51 kilo per innbygger og år i perioden 1989 til 2016, men gikk ned til 50 kilo per innbygger i 2017. De kjøttslagene det er størst forbruk av, er kjøtt fra svin, fjørfe og storfe/kalv.

Helsedirektoratet arbeider for at man velger magert kjøtt og magre kjøttprodukter, og at forbruket av bearbeidet kjøtt og rødt kjøtt begrenses.

1.4.5 Fisk og fiskevarer

Det samlede forbruket av fisk og fiskevarer, målt som produktvekt, filet og hel urensset (rund vekt), er basert på årlige tall for anskaffelse av fisk og sjømat i privathusholdninger og storhusholdninger.

Regnet som hel urensset fisk (rund vekt) er forbruket i perioden 2007 til 2017 redusert med 18 prosent. Fra 2016 til 2017 er fiskeforbruket (rund vekt) redusert med 10 prosent.

Fiskeforbruket er lavere enn ønskelig, og vesentlig lavere enn forbruket av kjøtt. Det vil være en fordel å øke forbruket av fisk i stedet for kjøtt. Det er derfor ugunstig at konsumprisindeksen har økt betydelig mer for fisk enn for kjøtt de siste ti årene.

Helsedirektoratet arbeider for at forbruket av fisk øker i befolkningen.

1.4.6 Egg

Forbruket av egg har de siste ti årene økt fra 11 til 13 kilo per innbygger per år.

1.4.7 Melk og meieriprodukter

Forbruket av konsummelk (søt og sur helmelk, lettmelk og skummet melk) har gått betydelig ned over tid. Nedgangen fortsatte også i 2017. I 1999 var forbruket 127 kilo, og i 2017 82 kilo per innbygger. Det har vært en vridning fra fete til magre melketyper siden 1980-årene. Lettmelk har tatt en stor markedsandel siden den kom på markedet i 1984. Forbruket av helmelk som har gått mye ned over tid, gikk også ned i 2017. Forbruket av lettmelk og skummet melk gikk også ned.

Forbruket av ost har økt betydelig over tid. Forbruket gikk imidlertid ned med 8 prosent i 2017. Forbruket av fløte, inkludert rømme, har gått noe ned de senere årene. Forbruket av smør, inkludert smør som inngår i smørblandet margarin, har forandret seg lite de siste årene, men økte noe i 2017.

Helsedirektoratet anbefaler å la magre meieriprodukter være en del av det daglige kostholdet. Det anbefales å velge meieriprodukter med lite fett, salt og tilsatt sukker, samt å begrense bruken av meieriprodukter med mye mettet fett, som helmelk, fløte, fet ost og smør.

1.4.8 Margarin og annet fett

Det totale margarinforbruket har gått ned over tid, og har de siste årene ligget under 9 kilo per innbygger per år. Salget av matoljer i dagligvarehandelen har økt fra 1,8 til 10,4 millioner liter i året i perioden 1995-2017, ifølge data fra Nielsen.

Helsedirektoratet anbefaler å velge matoljer, flytende margarin og myk margarin fremfor hard margarin og smør.

1.4.9 Sukker

Engrosforbruket av sukker har gått ned fra 43 til 26 kilo per innbygger per år i perioden 2000 til 2017. De siste ti årene er forbruket redusert med 22 prosent, og forbruket gikk også ned fra 2016 til 2017.

Helsedirektoratet arbeider for fortsatt reduksjon i forbruket av sukker.

1.5 Kostens næringsinnhold

Kostholdets samlede energiinnhold gikk ned fra 1980 til midten av 1990-årene. De siste fem årene har energiinnholdet ligget på omtrent samme nivå ifølge matforsyningsstatistikken. Norsk gjennomsnittskost inneholder tilfredsstillende mengder av de fleste næringsstoffer sett i forhold til anbefalt inntak, men kostens innhold av mettet fett, sukker og salt er høyere enn anbefalt. Innholdet av kostfiber er lavere enn anbefalt.

1.5.1 Fett

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 1990-årene gikk kostens fettinnhold ned fra 40 til 35 prosent av energien (energiprosent). Det holdt seg på dette nivået i mange år. I perioden 2000 til 2017 har kostens fettinnhold økt fra 34 til 37 energiprosent. Det anbefales at kostens fettinnhold ligger mellom 25-40 energiprosent.

De største kildene til fett er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett. Andelen fett som kommer fra melk og meieriprodukter er redusert siden 1975, og det har vært en vridning i fett-tilførselen fra melk og smør til ost og fløte. Andelen fett som kommer fra kjøtt har økt i perioden 1975-2005, men har siden gått noe ned. Andelen fett som kommer fra margarin gikk betydelig ned i perioden 1975-2005, men er lite endret siden 2005.

Det anbefales at høyst 10 prosent av kostens energiinnhold kommer fra mettede fettsyrer, og at innholdet av transfettsyrer begrenses til under 1 energiprosent. Flerumettede fettsyrer bør bidra med mellom 5-10 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1980 til 1990. Fra 2000 til 2013 økte andelen mettede fettsyrer igjen til 15-16 energiprosent, men har gått ned til rundt 14 energiprosent i de senere årene.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har siden 1980-årene holdt seg på 5 til 6 energiprosent.

Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og har holdt seg under 1 energiprosent siden 2005. I dag kommer mesteparten av transfettsyrene i kosten fra meieri- og kjøttprodukter.

Kostens samlede fettsyresammensetning har endret seg i ønskelig retning siden 1975, men anbefalingene er ikke nådd. Kostens innhold av mettede fettsyrer har gått noe ned i løpet av de siste årene, men er fortsatt betydelig høyere enn anbefalt. Andelen flerumettet fett er innenfor anbefalt nivå, men kan økes ytterligere. Andelen transfett har minsket til anbefalt nivå. Melk og meieriprodukter og kjøtt og kjøttprodukter er de største kildene til mettede fettsyrer.

For å redusere innholdet av mettede fettsyrer i kosten er det viktig å redusere forbruket av fete meieriprodukter, og bytte med magre varianter og produkter med umettet fett, samt å minske forbruket av fete kjøttprodukter.

1.5.2 Protein

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent. Det anbefales at proteininnholdet i kosten ligger mellom 10-20 energiprosent.

1.5.3 Karbohydrat

Karbohydratinnholdet i kosten utgjorde rundt 50-52 energiprosent i 1980- og 1990-årene, og har minsket til 47 energiprosent i løpet av de senere årene. Det anbefales at karbohydratinnholdet ligger mellom 45-60 energiprosent.

Kostens innhold av tilsatt sukker økte i perioden 1980-2000, men har siden gått ned fra 17 til rundt 12 energiprosent i 2017. Kostens innhold av tilsatt sukker er fortsatt høyere enn det anbefalte nivået på høyst 10 energiprosent.

1.5.4 Kostfiber

Kostens innhold av kostfiber har økt fra 24 til 28 g per person per dag siden 2000. Dette tilsvarer 2,4 g kostfiber per megajoule (MJ) i 2017. Dette er lavere enn anbefalt nivå på 3 g kostfiber per MJ.

1.6 Alkohol

Det registrerte alkoholforbruket økte i perioden 1990 til 2008. Deretter gikk det noe ned. Forbruket av vin er nå mer enn dobbelt så høyt som i 1990. Forbruket av øl og brennevin har minsket siden 1990. Tallene omfatter ikke taxfree eller turistimport. For mer data om alkoholforbruket, se www.ssb.no og www.fhi.no

Helsedirektoratet arbeider for å redusere det totale forbruket av alkohol i befolkningen.

1.7 Produksjon av morsmelk

For spedbarna er det særlig gunstig at andelen som ammes er høy. Tall fra en landsomfattende undersøkelse i 2013, gjennomført av SSB på oppdrag fra Helsedirektoratet, viste at en stor andel av spedbarna i Norge ammes, men mange i kortere periode enn anbefalt (www.helsedirektoratet.no). Sammenlignet med tidligere data (Spedkost 2006-07) var det færre som ble ammet i andre levehalvår og ved 12 måneders alder i 2013. Det er beregnet at kvinner i Norge til sammen produserer ca.10 millioner liter morsmelk per år.

Helsedirektoratet arbeider for at flere spedbarn fullammes og ammes.

2 TILGANG OG FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ

2.1 Innledning

Beregningene over forbruk gjelder så langt ikke annet er nevnt «engrosnivå», dvs. de matvarekvanta som tilføres markedet fra produsent til første ledd på mottakersiden. Både importerte matvarer og produsentenes forbruk av egenproduserte matvarer er inkludert. Den betegnelsen som nyttes her, «forbruk» (engrosnivå), skiller seg både fra forbruk på detaljnivå/husholdningsnivå og virkelig forbruk. En oversikt over de begreper og definisjoner som nyttes i rapporten er gitt i tillegg 1. Datakilder og beregningsprinsipper er beskrevet nærmere i publikasjonen "Engrosforbruk av matvarer. Oversikt over datakilder og beregningsmåter for norsk matforsyningsstatistikk" (Rapport D-010-90, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, 1990). Budsjettnemnda for jordbruket utarbeider «totalkalkylen», der Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) er sekretariat. Totalkalkylen, SSB, Norges sjømatråd, ulike markedsaktører er de viktigste kildene for utarbeidelsen av denne rapporten.

2.2 Grunnlag og forutsetninger for beregningene

Kvaliteten på data som rapporteres til NIBIO har vist seg å variere noe fra år til år og mellom ulike matvaregrupper. Derfor gjennomføres det årlige revisjoner av data som innrapporteres. I de senere år har revisjoner vist at oppgavene for kjøtt og korn /mel kan anses for relativt sikre. Statistikken for sukker, sukkervarer, erter, nøtter, kakao anses også som sikre. Når det gjelder meieriprodukter, har disse historisk sett vist seg å være gode, men innrapportering for visse år har vist at det har forekommet mangelfulle og feilaktige innrapporteringer (dette har blitt korrigert fortløpende). For margarin, poteter, grønnsaker, frukt og bær er det noe større usikkerhet, noe som innebærer at det kan forekomme justeringer. Engrosforbruket av annet fett bygger på gammel statistikk og er usikker. Også forbruksstatistikken for fisk er usikker fordi den bygger på en utvalgsundersøkelse, mens handel av fisk bygger på utenrikshandelsstatistikk.

2.2.1 Datagrunnlag

Beregningene av engrosforbruket av jordbruksprodukter er basert på oppgavene i jordbrukets totalregnskap (Totalkalkylen), som sist ble utarbeidet i perioden første halvår 2018. Totalkalkylen bygger bl.a. på oppgaver fra SSB og de økonomiske organisasjonene i jordbruket.

For korn og de fleste husdyrprodukter har en registrerte tall for produksjonen, mens for de fleste planteproduktene er oppgavene mer usikre, da de i stor grad bygger på utvalgsundersøkelser.

Margarinforbruket bygger på oppgaver innhentet fra margarinprodusentene Pals, Mills, Idun, Fjordland/Tine, samt handelsstatistikk fra SSB.

Beregningene for fisk bygger på GfK-data som NIBIO får av Norges sjømatråd og er basert på en utvalgsundersøkelse. NIBIO har benyttet disse resultatene til å anslå

engrosforbruket av fisk. Metoden er fremdeles under utvikling/endring, noe som trolig kan innebære justeringer av data bakover i tid.

Produksjonen av de ulike jordbruksprodukter er i denne rapporten vanligvis oppgitt for årene 1959, 1969, 1979, 1989, 1999, 2009 samt de tre siste årene (2016, 2017 og 2018). I 1959, 1969, 1979 osv. var det fullstendig landbrukstelling.

Endringer i datagrunnlaget og beregningsmåte kommenteres løpende, der de viktigste revisjoner også er omtalt i tillegg 1.

Følgende standardbetegnelser er brukt i alle tabeller:

Oppgaver mangler	..
Null	—
Mindre enn 0,5/0,05	0 eller 0,0
Foreløpige tall	*
Anslag (prognose)	**

2.2.2 Prognoser for 2018

Produksjonsprognosene for jordbruksvarene bygger bl.a. på forutsetninger om normalårsavlinger, utviklingen i dyretallet, fôrtilgangen og bestemmelser som følger av siste jordbruksoppgjør. For en del varer er produksjonsprognosene satt opp på grunnlag av utviklingen de siste årene.

En del av anslagene er gjort i samråd med markedsaktører og produsent-organisasjonene. For grupper som erter, nøtter, kakao, grønnsaker, frukt, bær, konserverte melkeprodukter og annet fett utarbeider NIBIO egne prognoser.

2.3 Utviklingen i råvareproduksjonen

2.3.1 Planteprodukter

2.3.1.1 Jordbruksareal og vekstforhold

Ifølge foreløpige tall fra SSB var arealet av fulldyrket jord i drift i 2017 ca. 8,1 mill. dekar (daa) inkl. arealet i villahager. Det var en nedgang på 35 800 daa fra året før.

Vekstsesongen 2017 ble preget av en kald vår samt til dels store nedbørsmengder i vekstsesongen og innhøstingen. Veksten ble likevel god for poteter, forvekster, gras og korn, men værforholdene på høsten ga redusert kvalitet på hveten og mye ble nedklassifisert til fôr. Samlet sett ble likevel kornavlingene 13 prosent høyere enn normalårsnivået. For Sør-Norges del ble både første- og andreslåttene av grovfôr til dels sterkt preget av vedvarende nedbør som ga redusert kvalitet. I Rogaland var det arealer som ikke ble høstet samtidig som en fikk kjøreskader. Enkelte husdyrprodusenter opplevde fôrkrise. I Nord-Norge var imidlertid værforholdene bedre. For landet under ett viser SSBs statistikk at grasavlingene i 2017 var 97 prosent av normalårsnivå. Samlet for alle jordbruksvekstene lå avlingene i 2017 om lag 2 prosent over normalåret.

Det er regnet med en nedgang i den samlede planteproduksjonen i jordbruket på 6 prosent fra 2016 til 2017. For 2018 er det regnet med en økning i produksjonen på 1 prosent under forutsetning av normalårsavlinger.

2.3.1.2 Korn og oljevekster

Det totale kornarealet gikk litt opp fra 2016 til 2017. For korn i alt lå avlingene i gjennomsnitt 12 prosent over normalårsnivå i 2017. Havre og bygg hadde avlinger henholdsvis 11 og 9 prosent over normalårsnivå. Rug- og rughveteavlingene er beregnet til 6 prosent over normalårsnivå. Hveteavlingene er beregnet å ligge 18 prosent over normalårsnivå.

I likhet med 2014 var også 2015 et godt kornår. I 2015 var det særlig stor produksjon av hvete. Lavt proteininnhold gjorde imidlertid at andelen hvete med matkvalitet bare var 31 prosent, men den totale mengden mathvete var likevel ikke spesielt lav. Av alt tilgjengelig matkorn gjennom avtaleåret 2015-2016 var nesten 70 prosent norsk, noe som er den høyeste andelen norsk matkorn siden 2007-2008. Til tross for god tilgang og god kvalitet, er imidlertid møllene avhengig av å importere visse kvaliteter for å oppnå god bakekvalitet. I 2015 brukte møllene derfor ca. 67 prosent norsk matkorn, i 2016 ca. 57 prosent og i 2017 ca. 65 prosent. Grunnen til økningen i norskandelen fra 2016 til 2017 var at det i sesongen 2016-2017 ble produsert mye norsk mathvete av god kvalitet. Dette ga melmøllene mulighet til å bruke en større andel norsk hvete i melet i 2017 enn i 2016. Av mathveten var ca. 62 prosent norsk i 2015, ca. 50 prosent i 2016 og ca. 61 prosent i 2017.

Kornproduksjonen var i 2017 på 1310 mill. kg, som er ca. 27 mill. kg mindre enn i 2016 (jf. tabell 2.1). Matkornarealet (hvete, rug og rughvete) gikk opp med 126 400 daa fra 2016 til 2017, og var i 2017 på 839 800 daa. Ifølge prognoser fra Landbruksdirektoratet vil hvetearealet og matkornarealet totalt gå noe ned igjen i 2018. Arealanslaget er satt til 575 000 daa. Med normalårsavlinger vil produksjonen av hvete i 2018 bli noe mindre enn den registrerte produksjonen i 2017.

Tabell 2.1 PRODUKSJON AV KORN OG OLJEVEKSTER

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Korn: Areal i alt, 1000 dekar	2182	2447	3200	3469	3282	2851	2860	2835
Herav hvete og rug ¹ , 1000 dekar	103	52	187	387	530	713	840	575
Bruttoproduksjon, mill. kg	448	642	1104	1150	1218	1337	1310	1237
Herav hvete og rug, mill. kg ²	22	15	72	145	235	337	446	286
Oljevekster ³ Areal, 1000 dekar	..	79	53	61	64	42	24	40
Salgsproduksjon av oljevekster, mill. kg	0	9	8	9	10	11	10	12

Kilde, regnskapsårene: SSB

1. Inklusive rughvete fra 2002.

2. Ny avlingsstatistikk fra 1976.

3. Brukes kun til för.

2.3.1.3 Poteter

Potetarealet var i 2017 på 118 600 daa. Dette var en reduksjon på 3 200 daa fra 2016, jf. tabell 2.2. Det forventes at potetarealet vil gå noe ned også fra 2016 til 2017.

Tabell 2.2 PRODUKSJON AV POTETER¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Produksjon: Areal, 1000 dekar	552	346	248	204	151	122	119	117
Avling, kg pr. dekar	1791	2037	2028	2424	2561	2927	2689	2701
Avling, prosent av normalår	94	99	91	101	104	111	102	100
Bruttoproduksjon, mill. kg	989	705	503	494	386	357	319	316
Balanse, mill. kg ²	99	70	43	49	39	36	32	25
Nettoproduksjon, mill. kg	890	635	460	445	347	321	287	291

1. Tallene for 1959–79 er ikke sammenlignbare med tallene for de etterfølgende år, pga. omlegging av beregningene.

2. Differanse mellom bruttoproduksjon og nettoproduksjon, inkluderer også lagringssvinn (nettoproduksjon er lik summen av kjente anvendelser).

2.3.1.4 Grønnsaker, frukt og bær

Grønnsaker

Tabell 2.3 viser bl.a. utviklingen i grønnsakareal og produksjon. Arealet har vært nokså stabilt de seneste årene, men varierer noe fra år til år. Avlingene varierer årlig i mye større grad enn arealet. Den totale grønnsakproduksjonen var i 2017 på 206,4 mill. kg (jf. tabell 2.3). Under forutsetning av normalårsavlinger er produksjonen i 2018 beregnet til 212,7 mill. kg.

Tabell 2.3 GRØNNSAKAREAL OG BRUTTO GRØNNSAKPRODUKSJON

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Areal, 1000 dekar ¹	43,3	48,7	47,7	49,6	59,4	75,1	..	..
Samlet produksjon, mill. kg ² Herav:	156,3	167,1	172,0	195,5	191,7	223,8	206,4	212,7
Blomkål	..	6,6	8,9	8,8	8,4	9,9	9,7	9,5
Brokkoli ³					2,0	4,3	4,7	4,2
Hvitkål	59,3	41,9	37,7	29,1	22,9	18,2	17,0	17,2
Rødkål ³					1,4	1,7	1,4	1,5
Rosenkål ³					1,4	1,6	1,6	1,6
Gulrot	37,9	51,2	43,0	44,6	46,9	52,1	45,5	49,8
Rødbeter ³					2,2	6,3	5,3	4,7
Purre	2,3	2,7	3,1	3,7	2,2	3,3	3,2	3,4
Løk	3,4	5,2	10,7	22,3	18,5	32,0	28,7	30,5
Erter ⁴	1,2	3,0	3,2	4,1	4,4	3,7	3,8	3,8
Matkålrot ⁵	16,8	17,5	22,5	15,7	17,7	12,5	12,5	12,5
Salatvekster ⁶	0,1	0,6	2,1	15,7	15,9	19,4	16,4	17,0
Tomater	8,8	8,5	8,2	8,7	9,9	11,1	12,5	11,7
Agurker, inkl. friland	3,6	6,6	8,9	10,3	11,2	18,1	18,2	17,8
Øvrige vekster og Kjøkkenhager	22,9	23,3	23,7	32,5	26,8	29,5	25,9	27,6

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Areal til salgsproduksjon, ekskl. uspesifiserte vekster, kjøkkenhager på gårdsbruk og villahager. Det er brudd i serien f.o.m. 1999.
2. Inklusive produksjon i kjøkkenhager.
3. Inngår i gruppen "Øvrige vekster" før 1999.
4. Ekskl. erter til modning.
5. Produksjon til salg og hjemmeforbruk.
6. Inkl. kinakål og rapidsalat (fra 1988).

Frukt og bær

I 2003 valgte NIBIO å utelate beregningen som omfatter villahager på grunn av usikkerhet i tallmaterialet. Den nye tallserien ble justert tilbake til 1999. Dette gjør relativt store utslag i tabell 2.4 siden om lag 50 prosent (for frukt) og 30 prosent (for bær) av den tidligere beregnede bruttoproduksjonen var knyttet til villahageproduksjon, jf. også kap. 2.5.1.3.

Total fruktproduksjon i 2017 er beregnet til 19,5 mill. kg mot 18,4 mill. kg i 2016 (jf. tabell 2.4). For 2018 har en lagt normalårsavlinger til grunn for produksjonsanslaget. Dette gir 16,4 mill. kg.

Den totale bærproduksjonen i 2017 er beregnet til 13,9 mill. kg mot 13,7 mill. kg i 2016 (jf. tabell 2.4). Produksjonen i 2018 er ut fra forventede normalårsavlinger anslått til 12,7 mill. kg.

Tabell 2.4 BRUTTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Frukt: Samlet produksjon, mill. kg	98,2	86,8	63,0	78,8	15,9	18,4	19,5	16,4
Herav: Sommerepler ²	14,5	12,2	12,3	12,5	11,9	14,6	14,7	13,3
Vinterepler ²	50,2	41,5	27,6	42,9				
Pærer	8,6	11,7	5,0	3,9	1,3	0,4	0,4	0,4
Plommer	20,2	16,9	12,7	13,6	1,5	2,4	3,4	1,9
Moreller og kirsebær	4,7	4,5	5,4	5,9	1,2	1,0	0,9	0,8
Bær: Samlet produksjon, mill. kg	29,0	32,5	41,6	32,1	14,5	13,7	13,9	12,7
Herav: Jordbær	4,5	10,8	17,9	14,5	10,1	9,1	9,1	8,3
Bringebær	1,9	2,4	3,0	4,2	2,1	3,5	3,6	3,4
Solbær	6,3	6,5	8,2	6,9	1,2	0,9	0,8	0,8
Stikkelsbær ³	5,0	3,5	3,1	1,4	0,2	0,2	0,3	0,2
Rips ³	11,3	9,3	9,4	5,1	0,9			

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Nye serier f.o.m. 1999.

2. Sommer- og vinterepler er slått sammen f.o.m. 1999.

3. Ny serie beregnet som "Andre bær" f.o.m. 2002.

2.3.2 Husdyrprodukter

2.3.2.1 Kumelk

Fra 2016 til 2017 ble det registrert en reduksjon i nettoproduksjonen av melk på 29 mill. liter (jf. tabell 2.5). Meierileveransen inkl. melk til produksjon av gardssmør var i 2017 på 1497 mill. liter. Meierileveransen gikk ned med 28 mill. liter fra 2016 til 2017. Prognosen for 2018 viser en reduksjon i meierileveransen til 1492 mill. liter.

Tabell 2.5 UTVIKLINGEN I ANTALL KYR OG MELKEPRODUKSJONEN

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Antall kyr per 01.01., 1000 stk. ¹	597	437	373	350	353	303	304	307
Nettoproduksjon av melk, mill. liter	1492	1679	1811	1945	1790	1608	1579	1574
Melk til oppfôring, mill. liter	75	42	29	92	135	82	81	81
Hjemmeforbruk/ direkte salg, mill. liter ²	228	109	40	18	7	1	1	1
Meierileveranse av melk, mill. liter ³	1189	1528	1742	1835	1648	1525	1497	1492

Kilder: SSB/Landbruksdirektoratet og NIBIO

1. Serien justert f.o.m. 1987 på grunnlag av Landbrukstellingen 1989. Inkludert ammekyr.

2. Inkl. melk til produksjon av gardssmør til og med 1994.

3. Inkl. melk til produksjon av gardssmør fra og med 1995.

2.3.2.2 Geitmelk

Tabell 2.6 viser produksjonen av geitmelk. Meierileveransen av geitmelk var 20,4 mill. liter i 2016 og 19,8 mill. liter i 2017. I 2018 er det forventet at meierileveransen vil bli 19,9 mill. liter.

Tabell 2.6 GEITMELKPRODUKSJONEN, mill. liter

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Nettoproduksjon	20,6	26,5	23,2	27,0	22,0	21,9	21,2	21,3
Meierileveranse	17,8	25,1	22,2	25,7	21,2	20,4	19,8	19,9

2.3.2.3 Kjøtt og egg

Samlet kjøttproduksjon fra husdyr var 346,4 mill. kg i 2016 og 352,9 mill. kg i 2017. Produksjonen av kjøtt fra storfe (inkl. kalv) gikk opp med 3,5 mill. kg, fjørfekjøtt gikk opp med 2,6 mill. kg, kjøtt fra sau/lam gikk opp med 1,4 mill. kg, mens produksjonen av svinekjøtt gikk ned med 0,5 mill. kg. De andre produksjonene viste bare mindre endringer (jf. tabell 2.7).

For 2018 er samlet kjøttproduksjon fra husdyr anslått til 354,5 mill. kg (jf. tabell 2.7). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2018. Nyere prognoser for 2018 som er utarbeidet i april-mai 2018, men som ikke fremkommer i tabellene i denne rapporten, viser en liten økning i produksjonen av svinekjøtt og storfekjøtt (inkl. kalv) og en tilnærmet uendret produksjon av kjøtt fra sau/lam sammenlignet med den forrige prognosen.

Tabell 2.7 SUM SALGSPRODUKSJON OG HJEMMEFORBRUK, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Storfe	41,1	52,1	69,6	74,0	94,1	80,1	83,7	84,2
Kalv	7,5	6,6	1,9	1,4	1,5	1,5	1,5	1,5
Sau og lam	14,9	17,3	19,0	23,1	22,9	26,1	27,6	26,0
Geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Hest	2,2	1,9	0,8	0,8	0,6	0,1	0,1	0,1
Fjørfe	2,9	5,2	9,8	20,0	36,5	98,3	101,0	102,7
Tamrein, hjort ¹ og kaniner	1,8	1,6	1,8	2,9	1,9	2,3	1,6	2,0
Svinekjøtt ²	48,2	65,6	78,9	84,1	109,3	137,7	137,3	137,8
Kjøtt i alt	118,9	150,6	182,1	206,6	267,0	346,4	352,9	354,5
Egg	31,7	38,0	44,9	51,9	47,7	68,2	69,9	70,7

Kilde: NIBIO

1. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

2. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

2.3.2.4 Energiinnhold i husdyrprodukter

Energiinnholdet i den samlede husdyrproduksjonen i 2017 er foreløpig beregnet til 7 818 TJ (terajoule), jf. tabell 2.8. Energiinnholdet i husdyrproduktene gikk ned med 0,5 prosent fra 2016 til 2017. De største endringene var økningen for storfekjøtt og nedgangen for kumelk. For 2018 er det forventet at samlet energiinnhold vil bli tilnærmet uendret i forhold til 2017.

I tillegg til energien i total husdyrproduksjon i tabell 2.8 blir det også felt vilt til innenlands forbruk som tilsvarer en energimengde på rundt 40 TJ.

Tabell 2.8 HUSDYRPRODUKSJONEN BEREGNET I TJ (terajoule)¹

	1959	1969	1979	1989	1999	2016	2017*	2018**
Kumelk ²	4444	5000	5393	5651	5201	4672	4588	4573
Geitemelk	63	79	69	68	56	55	53	54
Kjøtt ^{2, 3}	999	1483	1543	1717	2187	2718	2756	2762
Egg	191	229	271	312	287	411	421	426
Sum	5697	6791	7276	7748	7730	7856	7818	7814
Relative tall	100	119	128	136	136	138	137	137

Kilde: Beregnet på grunnlag av materiale fra NIBIO

1. TJ = 10¹² J (jf. Tillegg 1).

2. For melk og svinekjøtt er omregningsfaktorene endret i samsvar med endringene i fettinnholdet i disse produkter.

3. Svinekjøtt er regnet uten hode og labb f.o.m. 2002, tidligere år med hode og labb.

2.4 Prisutviklingen for matvarer

Utviklingen i matvareforbruket påvirkes av prisutviklingen for de enkelte matvaregrupper. Det er særlig den relative prisutvikling mellom de enkelte matvarer og mellom matvarer og andre varer som påvirker matvareforbruket.

Prisene påvirkes av jordbruksavtalene og importvernet. De påvirkes også av avgifter, og tidligere av subsidier og momskompensasjon. Hovedsiktemålene med jordbruksavtalen og importvernet er blant annet å gi de innenlandske matvareprodusentene, dvs. jordbrukerne og foredlingsindustrien, rimelige og stabile inntektsvilkår, og å sikre forbrukerne rimelige og stabile matvareforsyninger av god kvalitet. Dette innebærer at det med nåværende importregime er forutsatt en viss konkurranse fra importerte matvarer. Siktemålet med avgifter har først og fremst vært å skaffe inntekter til statskassen. For subsidier og momskompensasjon har hovedsiktemålene vært å sikre barnefamiliene rimeligere matvarer og å bremse stigningen i konsumprisindeksen.

Importvernet og jordbruksavtalen henger delvis sammen. Dette skyldes at importvernet er utformet slik at jordbruksavtalens priser normalt skal kunne tas ut. Importvernet sto praktisk talt uendret fra 1961 til 1995, da det ble lagt om fra kvantitativt til tollbasert vern. Dette har så langt ikke hatt noen vesentlig virkning på prisene i Norge. Årsaken er at tollsatsene i det nye importvernet er høye i den del av året da det er norsk produksjon på markedet. I praksis fungerer derfor det nye vernet nesten som det tidligere. For å styrke importvernet er det de siste årene gjort noen endringer for visse landbruksvarer. Tollvernet ble lagt om fra kronetoll til prosenttoll for drikkemelk og fløte fra 1. januar 2011 og for faste oster, biff/filet av storfe og

hele/halve lam fra 1. januar 2013. Begrunnelsen har vært å legge til rette for økt norsk matproduksjon ved at produsentene kan ta ut høyere priser i markedet på norskprodusert mat.

Forbrukersubsidier og momskompensasjon ligger utenfor jordbruksavtalen. Forbrukersubsidiene på melk var de første årene på 1990-tallet differensiert etter fettinnholdet i melken med høyere sats for lettmelk enn helmelk og ytterligere høyere for skummet melk. Differensieringen var ernæringsmessig begrunnet. Den kom i tillegg til differensieringen i jordbruksavtalen som er nevnt ovenfor og forsterket prisstimulansen til vridning av forbruket over til magrere melketyper. Momskompensasjonen var lik for de tre melketyperne.

Ordningene ble fjernet med virkning fra 1. juli 1996 og prisene i markedet økte tilsvarende subsidiebortfallet. Konkurransetilsynet fastsatte fram til 01.07.97 maksimalpriser på konsummelk i detaljistleddet på grunnlag av prisene i jordbruksavtalene og subsidie-/momskompensasjonssatsene. Maksimalprisene var i 1995 og 1996 differensiert praktisk talt likt med jordbruksavtalen i absolutte beløp. Dagligvarehandelen satte imidlertid prisene noe lavere enn de angitte maksimalpriser, spesielt på lettmelk. Etter at maksimalprisordningen ble opphevet, har detaljistleddet stått fritt med sin prissetting på konsummelk.

Utenom forbrukersubsidiene har det vært gitt et pristilskudd for frukt i Nord-Norge på engrosnivå. Nord-Norge var delt i fire soner med tilskuddssatser på hhv. 1,25, 0,95, 0,65 og 0,35 kr/kg i sone 1, 2, 3 og 4 i perioden fra 1994 til 2001. Ordningen ble opphevet med virkning fra 1. januar 2002.

Utviklingen i konsumprisindeksen for matvarer og totalindeksen er vist i tabell 2.9. Statistikken hos SSB viser at de to indeksene delvis har utviklet seg noe forskjellig opp gjennom årene. Konsumprisindeksen for matvarer gikk ned i 2001 på grunn av at merverdiavgiften på matvarer ble satt ned fra 24 prosent til 12 prosent med virkning fra 1. juli 2001. Senere har matmomsen blitt justert og er nå i 2018 på 15 prosent.

Tabell 2.9 KONSUMPRISINDEKSEN FOR MATVARER. 2015 = 100

	1999	2009	2015	2016	2017	Mai 2017	Mai 2018
Kjøtt	95	103	100	103	100	100	98
Fisk og sjømat	71	86	100	107	117	119	118
Melk, ost og egg	71	93	100	101	102	102	104
Oljer og fett	62	90	100	108	108	107	110
Brød og kornprodukter	75	91	100	103	102	102	103
Frukt	79	85	100	99	98	99	103
Grønnsaker, inkl. poteter	76	92	100	101	100	102	103
Sukker, syltetøy, honning, sjokolade og sukkervarer	86	99	100	102	101	103	106
Andre matvarer	84	94	100	105	105	104	105
Kaffe, te og kakao	83	79	100	100	101	102	98
Mineralvann, leskedrikker og juice	57	78	100	105	106	105	107
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt	78	92	100	103	103	103	104
Årlig prosentvis endring	..	+1,7	+1,4	+2,6	0,0	..	+1,1
Konsumprisindeks total	73	90	100	104	106	105	108
Årlig prosentvis endring	..	+2,1	+1,8	+3,6	+1,8	..	+2,3

Kilde: SSB

Tabell 2.9 viser at fra 2016 til 2017 har totalindeksen økt mens konsumprisindeksen for matvarer har vært tilnærmet uendret. Gruppen mineralvann, leskedrikker og juicer, gruppen oljer og fett, gruppen fisk og sjømat, gruppen melk, ost og egg og gruppen brød og kornprodukter er de matvaregruppene som har økt mest i pris i årene fra 1999 til 2017. Fra mai 2017 til mai 2018 har prisindeksen for matvarer og alkoholfrie drikkevarer i alt økt mindre enn totalindeksen.

Tabell 2.10 viser utviklingen i jordbruksavtalepriser fra 2012 til 2018. I 1993 ble jordbrukspolitikken revidert med sikte på et mer robust jordbruk. Ett av virkemidlene var at prisene skulle reduseres i retning av prisnivået i omkringliggende land. Ved jordbruksoppgjørene i 1994 og 1995 ble derfor avtaleprisene satt ned for alle produkter med unntak for sau- og lammekjøtt. Reduksjonen var størst for korn og de kraftfôrkrevende husdyrprodukter, dvs. svine- og fjørfekjøtt, samt egg, og minst for melk. Samtidig ble også avtalt produksjonsnivå for melk satt ned. Ved jordbruksoppgjøret i 1996 ble prisene øket noe igjen for melkeprodukter og storfe- og sauekjøtt, men ble tatt ytterligere ned for svine- og fjørfekjøtt og holdt uendret for frukt og grønt.

Denne sterkere prisreduksjon på de kraftfôrkrevende husdyrproduktene førte til en betydelig økning av forbruket og produksjonen av fjørfe- og svinekjøtt. Samtidig økte også forbruket av de andre kjøttslagene. Siden svineslakt har et høyt fettinnhold, økte derfor den samlede tilførsel av fett til markedet fra husdyrproduksjonen selv om fett-tilførselen fra melk ble redusert grunnet reduksjonen av produksjonsnivået.

Tabell 2.10 PRISER FRA FØRSTEHÅNDSOMSETNINGSLEDD TIL GROSSIST-/DETALJIST SOM FØLGE AV JORDBRUKSOPPGJØRENE. MÅLPRISER GJELDENE FRA 1. JULI

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Melk, målpris for uforedlet melk på råvarenivå ¹ , kr/l	4,82	5,05	5,20	5,28	5,38	5,41	5,44
Kjøtt, kr/kg ²							
Storfe ³	50,70 ⁷ 52,20 ⁸	53,00 ⁷ 55,00 ⁸	55,20 ⁷ 55,50 ⁸	57,00 ⁷ 57,50 ⁸	58,70 ⁷ 59,20 ⁸	60,00 ⁷ 60,00 ⁸	60,50 ⁷ 60,30 ⁸
Sau/lam ⁴	63,00	66,20 ^{4,8}	68,00 ⁷ 68,70 ⁸	70,50 ⁷ 70,50 ⁸	69,60 ⁷ 67,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸	64,60 ⁷ 64,60 ⁸
Svin	31,64	31,64	31,64	32,34	32,43	32,43	32,43
Fjørfe ⁵	28,91	29,68	30,36	30,24	29,46	26,81	26,55
Egg ⁶ , kr/kg	19,10	18,20 ^{6,8}	18,10 ⁷ 18,80 ⁸	18,80 ⁷ 18,40 ⁸	18,40 ⁷ 18,60 ⁸	18,80 ⁷ 19,20 ⁸	19,35 ⁷ 19,25 ⁸
Korn, mathvete, kr/kg	2,73	2,93	2,98	3,08	3,17	3,26	3,36
Grønnsaker og frukt, gjennomsnittlig målprisendring i prosent fra foregående avtaleår	+ 1,4	+ 2,7	+ 3,4	+ 2,2	+ 2,5	+ 2,2	+ 3,0

1. Ny markedsordning for melk fra 1. januar 2004 med bl.a. innføring av én målpris for uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

2. Uttatt engrospris fra slakteri for helt slakt.

3. Målpris for storfe kjøtt ble avviklet fra 1. juli 2009 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

4. Målpris for lam ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

5. Endret fra å være målpris til å være referansepris fra 1. januar 2007.

6. Målpris for egg ble avviklet fra 1. juli 2013 og erstattet med planlagt gjennomsnittlig engrospris for halvår.

7. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 1.halvår.

8. Planlagt gjennomsnittlig engrospris i 2.halvår.

Ved jordbruksoppgjørene etter 1996 er avtaleprisene endret i ulik grad fra år til år, jf. delvis tabell 2.10. Prisendringene i tabell 2.10 viser hvilke muligheter eller rammer som jordbruket har vært gitt når det gjelder prisuttak i markedet. En bør være oppmerksom på at de faktiske prisene har ligget til dels betydelig under det prisnivået som jordbruksavtalen har gitt anledning til å ta ut. Dette gjelder nå særlig for sau/lam, svinekjøtt og fjørfe kjøtt.

Prisene på konsummelk var tidligere differensiert i jordbruksavtalen. Prisen på skummet- og lettmelk var satt til dels betydelig lavere enn på helmelk. Det var blant annet ernæringsmessige hensyn som lå til grunn for differensieringen, og den kunne gjøres uten å komme i konflikt med de landbrukspolitiske mål. Avtaleprisen var for skummet melk og lettmelk hhv. 0,78 og 0,35 kr/l lavere enn for helmelk i 1996. Senere er det gjort flere endringer i avtaleprisbestemmelsen og markedsordningen for melk, den siste gjeldende fra 1. januar 2004. Nå fastsettes det én målpris (avtalepris) for representantvaren uforedlet ku- og geitemelk på et definert råvarenivå.

Særaggifter oppkreves bare på sjokolade- og sukkervarer mv. (innført i 1922), sukker til forbruker (innført i 1981) og alkoholfrie drikkevarer mv. (innført for kullsyreholdige, alkoholfrie drikkevarer i 1924 og for kullsyrefrie alkoholfrie i 1987, samlet i ett avgiftsvedtak f.o.m. 1. januar 2001). Avgiften på alkoholfrie drikkevarer (t.o.m. 0,7 volumprosent alkohol) omfatter i utgangspunktet drikkevarer som er tilsatt sukker eller søtstoff. Melkeprodukter som kun er tilsatt mindre mengde sukker (t.o.m. 15 g sukker per liter), er unntatt fra avgiften. Tabell 2.11 viser de fastsatte satsene for noen år bakover.

Fra 1. januar 2009 ble avgiftssatsen på reint sukker og på sjokolade- og sukkervarer mv. prisjustert med henholdsvis 3,1 og 3,0 prosent. Avgiftssatsen på alkoholfrie drikkevarer mv. ble imidlertid satt opp med 61,3 prosent, en avgiftsøkning utover normal prisstigning på vel 55 prosent. Dette ble gjort for å øke prisforskjellen mellom suket/søtet drikke (som omfattes av avgiften) og andre alkoholfrie drikkevarer (som ikke omfattes av avgiften). Begrunnelsen var at økt pris på sukkerholdig og søtet drikke kunne bidra til å redusere overforbruk av sukker og å påvirke kostholdsvanene og befolkningens helse.

Fra 1. januar 2015 ble avgiftssatsene på reint sukker, på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer mv. økt med henholdsvis 2,0, 2,1 og 2,2 prosent for å ta hensyn til forventet prisstigning. Med samme begrunnelse ble alle de tre avgiftssatsene økt med 2,5 prosent fra 1. januar 2016 og fra 1. januar 2017 økt med henholdsvis 2,0, 2,0 og 2,1 prosent. Fra 1. januar 2018 ble avgiftssatsen på reint sukker prisjustert med 1,5 prosent, mens avgiftssatsene på sjokolade- og sukkervarer mv. og på alkoholfrie drikkevarer ble satt opp med henholdsvis 82,9 og 42,2 prosent.

Tabell 2.11 SÆRAVGIFTER PÅ SUKKER, SJOKOLADE- OG SUKKERVARER OG ALKOHOLFRIE DRIKKEVARER

	1980	1990	2000	2005	2015	2016	2017	2018
Sukker, kr/kg	2,35 ¹	3,22	5,49	6,12	7,47	7,66	7,81	7,93
Sjokolade- og sukkervarer, kr/kg	6,00	10,70	14,17	15,79	19,31	19,79	20,19	36,92
Alkoholfrie drikkevarer, kr/l ferdigvare	0,50	0,83	1,58	1,58	3,19	3,27	3,34	4,75

1. Sats for 1982. Særaggiften på sukker ble innført 30. november 1981 med 1,00 kr/kg, økt til 2,35 kr/kg fra 1. januar 1982.

2.5 Forbruk på engrosnivå av matvarer

2.5.1 Planteprodukter

2.5.1.1 Korn/mel

Engrosforbruket av korn er omregnet til mel. Med korn menes her både matkorn, mel, bakervarer, ris og mel/stivelseprodukter av mais. Landbruksdirektoratet er hovedkilden til opplysninger om salg av mel fra møllene, der anvendt korn til melproduksjonen er inndelt etter importert mengde og norskprodusert mengde. Handel av bakervarer, ris og maisproduktene er basert på SSBs handelsstatistikk. 2018 tall er kun basert på anslag.

Tabell 2.12 viser at det totale engrosforbruket av mel var 451 mill. kg i 2017. Dette tilsvarer 85,5 kg per innbygger og en økning på 2,2 prosent fra 2016. Salg av mel fra møllene er 284 mill. kg, noe som utgjør 63 prosent av det totale engrosforbruket. I 2017 utgjorde nettoimport av bearbejdede produkter 136 mill. kg (omregnet til mel), noe som tilsvarer 30 prosent av det totale engrosforbruket av mel. Det resterende engrosforbruket av mel, består av ris og maisprodukter og utgjorde 7 prosent av det totale engrosforbruket av mel i 2017.

Tabell 2.12 ENGROSNIVÅ AV MATKORN BEREGNET SOM MEL, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Salg av korn som matmel ¹	286	270	300	302	316	284	271	284	272
Nettoimport av bearbejdede produkter av korn og mel ^{2,3}	–	7	10	21	44	103	136	136	135
Nettoimport av ris	5	6	7	13	16	23	24	25	25
Nettoimport av maisprod. ³	–	–	–	–	7	7	6	6	6
Sum forbruk mel	291	283	316	336	386	417	438	451	439
Forbruk mel, kg pr. innb.	81,8	73,6	77,6	79,5	86,4	86,4	83,6	85,5	82,5

1. F.o.m. 1985 inkl. hvete- og havrekli.

2. Omfatter kjeks, knekkebrød, cornflakes, pastavarer med mer.

3. Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt med fra og med 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999.

Tabell 2.13 viser at 66,1 prosent av kornet som gikk til matmel i 2017 var basert på norskprodusert korn. Korrigerer man for nettoimport av bearbejdede korn-/mel-produkter (brød, kaker, kjeks etc.) og nettoimport av ris og mais, er norskprodusert andel av engrosforbruket av korn og mel (omregnet til mel) beregnet til 41,7 prosent.

Tabell 2.13 ANDEL NORSKPRODUSERT KORN TIL MEL (I PROSENT)

	1999	2009	2015	2016	2017*	2018**
Andel norskprodusert korn til matmel	43,2	51,9	67,0	57,6	66,1	53,8
Andel norskprodusert mel av totalt forbruk	35,4	35,3	41,1	35,6	41,7	39,5

Tabell 2.14 viser den prosentvise fordelingen av salget av matmel fordelt på ulike meltyper som selges fra norske handels- og bygdemøller (dvs. fordelingen av 284 mill. kg angitt i første rad for 2017 i tabell 2.12). Siktet hvitemel står for 65,4 prosent av melomsetningen i 2017. Andelen sammalt mel har økt fra 1999 til 2017 (fra 17,3 prosent til 25,7 prosent), hovedsakelig på bekostning av siktet hvitemel.

Tabell 2.14 PROSENTVIS FORDELING AV MATMELOMSETNINGEN PÅ DE ENKELTE MELTYPER

	1999	2009	2016	2017*	2018**
Siktet hvitemel	75,0	69,9	65,6	65,4	66,0
Spelt ¹			1,8	2,1	1,9
Semule durum	0,0	0,7	0,3	0,3	0,2
Sammalt hvete	10,8	11,2	13,2	12,7	13,0
Siktet rugmel	4,1	2,8	1,3	1,0	1,3
Sammalt rugmel	3,4	3,8	4,6	4,4	4,6
Byggmel/-gryn	0,4	0,5	0,7	0,6	0,6
Bygggryn ¹			0,1	0,2	0,1
Annet mel og melmikser	3,2	5,8	4,4	5,0	4,4
Kli til mat	0,4	0,5	1,3	2,1	1,4
Havregryn/havremel	2,7	4,8	5,5	5,8	5,4
Havremel ¹			1,3	0,4	1,0
<u>Herav</u>					
Sammalt % ²	17,3	18,5	26,0	25,7	25,6

1. Spelt, bygggryn og havregryn er skilt ut f.o.m. 2015.

2. Består av sammalt hvete, sammalt rug, bygggryn, kli til mat, havregryn og havremel. Kilde: Landbruksdirektoratet.

2.5.1.2 Poteter

Både metode og kildene for beregning av potetforbruket har variert noe siden 1959. F.o.m. 1999 beregnes omsetning av norskproduserte poteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet, der tall er angitt ihht. avlingsår (dvs. det året poteten er dyrket/produsert). Potet er en lagringsvare som gjør at deler av produksjon først omsettes påfølgende år. Nettoimporten er imidlertid basert på kalenderår. Tallene for norsk produksjon er beregnet som «nettoproduksjon», noe som innebærer at lagringssvinn er trukket fra. Nytt av året er at volumet av statskontrollerte settepoteter er inkludert i nettoproduksjonen (jf. tabell 2.15). Dette volumet inngår imidlertid ikke i selve engrosforbruksberegningen, da dette ikke går til konsum. I år har vi imidlertid inkludert bruk av potet til sprit. Dette tallet inngår i engrosforbruksberegningen (jf. tabell 2.16), samt i samletabeller under gruppen «potetmel» (f.o.m. 1999).

Tabell 2.15 viser total anvendelse av nettoproduksjon av norskproduserte poteter i mill. kg for perioden 1959 til 2017, samt anslag for 2018. Selv om det forekommer variasjoner fra år til år, viser utviklingen fra 1959 til 2017 at nettoproduksjonen går ned over tid. Av den totale nettoproduksjonen i 2017 på 287 mill. kg, ble 63 mill. kg benyttet som matpotet (inkluderer 3 mill. kg til hjemmeforbruk). Hovedandelen på 126 mill. kg gikk imidlertid til bearbeiding av potetprodukter (herunder potetchips, potetmospulver og pommes frites. Videre gikk 39 mill. kg til potetmel, og 8 mill. kg til sprit. Det øvrige av nettoproduksjonen på 51 mill. kg gikk til fôr og settepoteter (m.a.o. ikke til menneskelig konsum).

Tabell 2.15 BRUK AV NORSKPRODUSERTE POTETER, mill.kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Nettoproduksjon	890	635	473	445	346	310	321	287	291
<u>Matpoteter</u>	190	198	175	175	111	76	80	60	65
<u>Poteter til bearbeiding</u>									
Potetchips	–	12	8	37	39	54	47	48	52
Potetmospulver	–	6	10	21	19	20	15	13	10
Pommes frites	..	2	12	17	36	38	49	55	53
Div. potetprodukter ¹	..	..	..	5	9	15	10	11	10
Potetmel	44	44	49	47	35	35	53	39	44
Sprit ²	22	17	16	13	2	12	14	8	9
<u>Øvrig</u>									
Settepoteter (statskontrollert)	..	..	..	..	6	7	10	10	10
<u>Hjemmeforbruk:</u>									
Matpoteter	121	95	73	29	4	3	3	3	3
Fôrpoteter	358	178	70	43	53	24	20	22	17
Settepoteter	154	84	60	51	32	27	20	19	19

1. Herunder vakuumpakkede poteter, potetlomper.

2. Før 1999 ble total avrensmengde (omregnet til tonn potetråvare) oppgitt som forbruk av poteter til spritproduksjon. Imidlertid kommer store deler av råvarene til spritproduksjonen i form av reststivelse (et potetbasert avfallsprodukt ved industriell foredling). Fra og med 1999 oppgis derfor bare mengden med poteter som brukes direkte til sprit.

Tabell 2.16 viser engrosforbruket av poteter, dvs. summen av norskprodusert og nettoimport av potet, omregnet til frisk potet, for årene 1959 til 2017, samt anslag for 2018. I årets tabell har vi inkludert poteter som anvendes til sprit (settepoteter og poteter til fôr holdes utenfor da dette ikke konsumeres av mennesker). Av tabellen kan man se at engrosforbruket av matpotet i 2017 utgjorde 91 mill. kg, der 63 mill. kg var norskproduserte poteter (inkl. hjemmeforbruk), og 28 mill. kg er nettoimport. Engrosforbruket av bearbeidede poteter (omregnet til hel potet), er 152 mill. kg i 2017. Av dette utgjør norskproduserte poteter 126 mill. kg. Nettoimporten av poteter til bearbeiding er 26 mill. kg, der 16 mill. kg importeres som hele poteter, mens 10 mill. kg importeres som bearbeidet (hel- og halvfabrikata). Engrosforbruket av poteter til potetmel (omregnet til hel potet) er beregnet til 47 mill. kg i 2017, hvor 39 mill. kg er norskprodusert. Engrosforbruket av poteter til sprit er beregnet til 8 mill. kg i 2017. I alt er det totale engrosforbruket av poteter beregnet til 298 mill. kg, eller 56,4 kg per innbygger i 2017. Trettien prosent av engrosforbruket i 2017 er matpotet, 51 prosent er omsatt som bearbeidet potet (herunder pommes frites, chips, mos og lignende), 16 prosent er potetmel, og 3 prosent er til sprit.

Tabell 2.16 ENGROSFORBRUK AV POTETER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Matpoteter</u>									
Norskprodusert	311	308	236	215	115	79	83	63	68
Nettoimport	–	14	19	5	28	22	52	28	43
Sum engrosforbruk	311	322	255	220	143	101	135	91	110
<u>Poteter til bearbeiding</u>									
Norskprodusert	–	20	30	76	104	127	121	126	125
Nettoimport friske	–	–	14	2	15	6	7	16	8
Nettoimport bearbeidede	–	..	2	3	13	14	11	10	11
Sum engrosforbruk	–	20	46	81	132	147	139	152	144
<u>Poteter til potetmel</u>									
Norskprodusert	43	36	31	33	35	35	53	39	44
Nettoimport ¹	1	2	3	5	–	0	7	7	7
Sum engrosforbruk	44	40	34	38	35	35	60	47	50
<u>Sum engrospoteter til sprit²</u>	..	..	..	..	2	12	14	8	9
Totalt engrosforbruk	355	382	335	339	312	295	349	298	313
<u>Engrosforbruk, kg pr. innbygger</u>									
Matpoteter	87,6	83,5	62,5	52,0	32,1	20,9	25,8	17,2	20,8
Poteter til bearbeiding	–	5,1	11,5	19,2	29,6	30,4	26,6	28,9	27,1
Poteter til potetmel	12,4	10,4	8,4	8,9	7,8	7,3	11,5	8,8	9,5
Poteter til sprit	..	..	..	..	0,5	2,5	2,6	1,5	1,6
Forbruk poteter, kg pr. innb.	100,0	99,0	82,5	80,1	70,0	61,2	66,6	56,4	58,9

1. F.o.m. 1999 omfatter dette kun potetmel og potetpulver. Øvrige bearbeidede potetprodukter inngår i gruppen "poteter til bearbeiding".

2. Inkludert f.o.m. 1999, beregnet som hel potet.

Engrosforbruket av poteter domineres av bearbeidede poteter. Tabell 2.17 viser norsk industris sitt forbruk av friske poteter til bearbeiding av utvalgte potetprodukter. Tallene er innhentet fra ulike markedsaktører, og viser at norsk industri i 2017 anvendte 141 mill. kg poteter til videre bearbeiding. Av de 141 mill. kg med poteter, gikk 130 mill. kg til bearbeiding av de tre største gruppene av bearbeidede poteter; potetchips, pommes frites og potetmospulver.

Tabell 2.17 FRISKE POTETER BRUKT TIL BEARBEIDEDE POTETPRODUKTER, mill. kg

	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Til produksjon av:</u>						
Potetchips mv.	38,2	41,3	54,5	51,8	59,5	57,1
Pommes frites	18,1	47,6	41,3	50,7	57,7	55,2
Potetmospulver	21,0	20,2	20,5	15,0	13,1	9,6
Sum	77,3	109,1	116,4	117,5	130,2	121,9

Ved produksjon av de ulike potetproduktene medgår det normalt ca. 4,0 kg friske poteter til produksjon av 1 kg potetchips, ca. 2,1 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg pommes frites og ca. 6,0 kg friske poteter medgår til produksjon av 1 kg potetmospulver. Basert på disse tallene ble det i 2017 produsert ca. 14,9 mill. kg potetchips, 27,5 mill. kg pommes frites og 2,2 mill. kg potetmospulver.

2.5.1.3 Grønnsaker, frukt og bær

Nettoimport av grønnsaker

Tabell 2.18 viser den samlede nettoimporten (import minus eksport) av grønnsaker på kalenderårsbasis. Tallene for 2017 viser en økning på 0,4 prosent i nettoimporten, sammenliknet med 2016. Den totale nettoimporten av friske grønnsaker i 2017 er på 122,3 mill. kg (nedgang på 4,1 prosent), mens nettoimporten av bearbeidede grønnsaker (tørket, fryst og konserver) er på 86,9 mill. kg (økning på 7,7 prosent). Andelen bearbeidede grønnsaker utgjorde dermed 41,5 prosent av nettoimporten av grønnsaker i 2017. Tomater er den kulturen som det blir importert mest av, både blant friske og bearbeidede grønnsaker. Nettoimporten av gulrot gikk mest ned med 39 prosent.

**Tabell 2.18 NETTOIMPORT AV GRØNNSAKER (FRISKE OG KONSERVERTE),
mill. kg**

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Friske grønnsaker:</u>									
Blomkål	2,5	2,7	3,0	3,4	4,0	4,6	5,6	5,3	5,6
Brokkoli					4,5	6,5	8,3	7,9	8,2
Kinakål				4,2	3,7	1,6	1,8	1,6	1,6
Annen kål ¹	0,0	0,4	3,5	1,3	1,4	1,2	2,9	2,4	2,6
Gulrot	1,3	0,3	6,0	2,7	5,6	6,1	8,3	5,1	6,5
Løk ²	4,1	4,4	3,6	0,6	5,2	8,7	9,6	9,6	10,3
Purre					1,6	1,9	2,0	1,8	1,9
Tomater	2,1	3,0	6,0	9,0	13,3	22,2	25,0	23,6	24,5
Slangeagurk	0,0	1,0	3,1	5,1	4,9	6,5	8,8	8,5	8,6
Paprika				4,1	7,9	14,4	19,6	19,6	19,3
Salat	0,2	0,3	0,3	0,9	6,6	12,1	11,8	12,6	12,1
Sopp				0,9	2,5	5,7	7,8	7,7	7,7
Belgfrukter					0,2	1,4	1,7	1,7	1,8
Røtter og knoller					0,5	1,3	2,7	2,2	2,3
Øvrig ³				2,2	4,3	8,4	11,7	12,6	12,1
Sum friske grønnsaker	10,2	12,1	25,5	34,4	66,2	102,6	127,6	122,3	125,1
<u>Bearbeidede grønnsaker:</u>									
Fryste					7,1	9,1	9,4	9,0	9,0
Tørket					1,1	1,4	1,6	1,5	1,5
Konserverte tomater					17,1	28,9	36,1	38,5	36,5
Øvrig konserverte					22,3	26,9	33,6	37,8	34,9
Sum konserverte grønnsaker	19,0	19,0	11,0	21,0	47,5	66,3	80,7	86,9	81,9
Sum grønnsaker	29,2	31,1	36,5	55,4	113,7	168,9	208,2	209,2	207,0

1. Inkl. hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål i perioden (1959 -1989). F.o.m. 1990 er kinakål og brokkoli skilt ut.

2. Inkl. purre t.o.m. 1989.

3. F.o.m. 1990 er "øvrige" delt inn i a) belgfrukter b) røtter og knoller c) øvrige. Kilde: SSB.

Produksjon av grønnsaker

Norsk produksjon av grønnsaker er hovedsakelig basert på produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. Denne statistikken ligger ett år bak en del av de øvrige statistikkene som presenteres i dette kapittelet, slik at tallene for 2015 er de siste endelige tallene, mens nyere tall må anses som foreløpige tall (2016 og 2017) og budsjettall (2018). SSBs offisielle hagebruksstatistikkstatistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster. SSB bidrar derfor med utfyllende informasjon på enkelte vekster som ikke inngår i den offisielle statistikken. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette gjelder bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene anvendes omsetningstall fra Landbruksdirektoratet. I årets beregning er det foretatt korreksjoner i data som følge av korreksjoner i SSBs hagebruksstatistikk (tilbake til 2015). Det er relativt små

korreksjoner innen de fleste vekstene, men innen «salater» er volumet nedjustert, mye på grunn av korreksjoner i produksjon av isbergsalat (reduisert med 3,5 mill. kg. i 2015), korreksjoner som følge av justeringer i foreløpige og endelige tall fra SSBs hagebruksstatistikk.

Tabell 2.19 viser norsk produksjon av grønnsaker fordelt på ulike kulturer i perioden 1989 til 2015, foreløpige tall for 2016, samt anslag for 2017 og 2018. Korrigerte produksjonsvolumer for 2015 viser at den norske produksjonen ble 193,7 mill. kg. Foreløpige tall for 2016 viser en økning i totalvolumet til 208,4 mill. kg, med en påfølgende reduksjon i 2017 til 192,3 mill. kg. Årsaken til økningen fra 2015 til 2016 skyldes økte produksjonsarealer kombinert med en god produksjonssesong. I anslaget for 2017 er det antatt en liten reduksjon av areal, samt noe lavere avlinger per dekar enn i 2016. Gulrot og løk er de dominerende enkeltvekstene og utgjør tilsammen om lag 40 prosent av totalt produksjonsvolum i 2017. Anslagene for 2018 er høyst usikre.

Tabell 2.19 PRODUKSJON AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2010 ¹	2015	2016*	2017**	2018**
Blomkål	8,1	6,2	7,2	8,0	9,0	10,1	9,9	9,7
Brokkoli	..	2,9	2,7	4,1	3,8	4,4	4,7	4,3
Kinakål	13,2	8,1	4,0	4,7	3,7	2,6	2,3	2,8
Annen kål ²	30,9	21,7	18,5	19,9	21,8	24,7	21,2	22,6
Gulrot	35,7	36,0	34,7	46,9	52,8	53,1	46,4	50,8
Løk ³	19,6	13,6	14,0	23,0	31,4	32,7	29,2	31,1
Purre	3,5	2,5	2,6	2,5	3,7	3,3	3,2	3,4
Tomater	8,6	9,3	10,0	13,2	11,7	11,4	12,8	12,0
Agurk ⁴	8,7	10,8	13,9	14,7	15,5	16,3	16,5	16,1
Salat ⁵	2,1	4,1	13,5	11,7	10,7	16,0	13,9	13,6
Belgfrukter ⁶	5,0	4,8	3,1	4,2	4,6	4,8	4,9	4,8
Røtter og knoller ⁷	3,1	5,2	4,4	4,8	4,8	9,1	8,0	7,3
Kålrot ⁸				13,0	12,7	12,7	12,8	12,7
Annet ⁹	16,1	17,8	19,1	3,7	6,3	5,8	4,8	5,7
Uspesifisert ¹⁰	14,6	13,5	13,9	0,3	1,3	1,5	1,5	1,4
Sum norsk produksjon	169,2	156,3	161,6	174,6	193,7	208,4	192,3	198,1

1. Omlegging av metode f.o.m. 2010.

2. Omfatter sommerkål, høstkål, vinterkål, (hodekål, hvitkål), rødkål, rosenkål og «øvrige kål».

3. Omfatter kepaløk, rødløk, vårløk og sjallottløk.

4. Omfatter kun «slangeagurk»/veksthusagurk (ikke sylteagurk).

5. Omfatter issalat, rapidsalat, hodesalat, rotsalat, lollo, hjertesalat, ruccula, romano og «andre salater».

6. Omfatter erter og bønner.

7. Omfatter neper, reddiker, knollselleri, rotpersille og rødbeter.

8. Kålrot inngår i «annet» t.o.m. 2009.

9. Omfatter kålrot og sopp t.o.m. 2009. I tillegg omfatter «annet», asparges, kruspersille, stangselleri, squash, sukkermais, sylteagurk, paprika og urter.

10. Omfatter øvrige vekster (herunder sopp f.o.m. 2010).

Engrosforbruk av grønnsaker

Tabell 2.20 viser at engrosforbruket av grønnsaker i 2015 var 397,3 mill. kg.

Foreløpige tall for 2016 viser at engrosforbruket er på 416,7 mill. kg, mens anslag for 2017 viser et volum på 401,4 mill. kg. Forutsatt uendret produksjonstall av norsk produksjon, ser det ut som om engrosforbruket er i ferd med å stabilisere seg på om lag 400 mill. kg. Den norskproduserte andelen av engrosforbruket av grønnsaker står for litt under 50 prosent av det totale engrosforbruket av grønnsaker (dvs. produksjon minus eksport dividert på engrosforbruk).

Tabell 2.20 ENGROSFORBRUK AV GRØNNSAKER, mill. kg

	1989	1999	2009	2015	2016*	2017**	2018**
<u>Norske vekster og nettoimport av friske vekster:</u>							
Blomkål	11,5	10,1	11,8	15,0	15,6	15,2	15,3
Brokkoli	..	7,4	9,2	12,1	12,6	12,7	12,5
Kinakål	17,4	11,9	5,6	5,1	4,4	3,9	4,5
Annen kål	32,2	23,0	19,7	24,2	27,6	23,6	25,1
Gulrot	38,4	41,7	40,8	58,8	61,4	51,5	57,2
Løk	20,2	18,8	22,7	43,0	42,3	38,8	41,4
Purre	3,5	4,1	4,5	5,5	5,3	5,1	5,3
Tomater	17,6	22,5	32,2	36,7	36,4	36,4	36,5
Slangeagurk	13,8	15,7	20,4	24,1	25,1	25,0	24,7
Paprika ¹	4,1	7,9	14,4	18,8	19,6	19,6	19,3
Salat	3,0	10,6	25,6	22,7	27,8	26,5	25,7
Sopp ¹	1,9	3,5	5,7	7,7	7,8	7,7	7,7
Belgfrukter	5,0	5,1	4,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Røtter og knoller	3,1	5,8	5,7	6,9	11,7	10,2	9,6
Kålrot ²	..	..	..	12,7	12,7	12,8	12,7
Annet	16,1	17,8	19,1	6,3	5,8	4,8	5,7
Uspesifisert	16,8	17,8	22,3	13,0	13,2	14,1	13,5
Sum norske vekster og nettoimport av ubearbeidede grønnsaker:	203,6	222,7	264,2	319,1	336,0	314,6	323,2
<u>Bearbeidede grønnsaker (kun import):</u>							
Fryste grønnsaker	3,4	7,1	9,1	8,7	9,4	9,0	9,0
Tørket	..	1,1	1,4	1,4	1,6	1,5	1,5
Konserverte tomater	..	17,1	28,9	35,0	36,1	38,5	36,5
Øvrig konserverte	..	22,3	26,9	33,2	33,6	37,8	34,9
Sum bearbeidede grønnsaker	21,0	47,5	66,3	78,2	80,7	86,9	81,9
Sum grønnsaker	224,6	270,2	330,5	397,3	416,7	401,4	405,2
Forbruk grønnsaker, kg pr. innbygger	53,1	60,6	68,4	76,6	79,6	76,1	76,2

1. Tallet omfatter kun import. Norskprodusert paprika inngår i vekstgruppen «annet».

2. Inngår i «annet» før 2010.

Nettoimport av frukt og bær

Tabell 2.21 viser nettoimporten av frukt og nettoimport av bær i mill. kg for årene 1959 t.o.m. 2017 (dvs. import fratrukket eksport). Tall for 2018 er kun anslag. Av den totale nettoimporten av frukt i 2017 på 400,8 mill. kg, var 81 prosent frisk frukt. Den totale nettoimporten av frukt økte med 0,7 prosent fra 2016 til 2017. Nettoimporten av sitrusfrukter og bananer dominerer, etterfulgt av epler. Nettoimporten av bær var 38,9 mill. kg i 2017, noe som tilsvarer en økning på 1,2 prosent sammenlignet med 2016. Friske bær utgjorde om lag 59 prosent av nettoimporten av bær i 2017.

Tabell 2.21 NETTOIMPORT AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Frisk frukt:</u>									
Sitrusfrukter mv.	48,4	69,2	63,6	59,1	53,0	70,2	80,2	77,3	78,3
Bananer	24,3	32,3	33,7	49,2	64,6	81,2	83,8	86,4	87,5
Epler	19,2	19,1	48,6	40,9	45,3	52,0	47,0	46,6	45,9
Pærer	5,4	8,0	11,6	12,5	16,9	21,3	17,3	17,4	17,4
Druer	7,5	12,5	17,3	16,0	18,7	29,5	24,8	25,0	24,5
Plommer	..	..	..	..	2,4	3,0	4,3	4,2	4,2
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,4	0,9	2,1	1,9	1,9
Andre steinfrukter ¹	0,2	1,0	4,2	5,3	7,2	10,5	9,1	10,5	10,4
Meloner	..	..	..	4,8	11,5	24,0	30,2	30,3	30,7
Andre frukter	0,0	1,4	2,6	1,6	3,4	14,0	24,3	25,2	26,2
Sum frisk frukt	105	143,5	181,6	189,4	223,4	306,6	323,1	324,7	326,9
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Konservert frukt	6,1	18,9	27,4	33,4	0,5	0,2	0,0	0,0	0,2
Tørket frukt	7,0	7,0	6,4	6,5	6,6	7,7	6,6	7,8	7,2
Syltetøy/herm. frukt	..	..	..	..	15,6	16,7	17,1	19,8	17,9
Saft av frukter	..	..	..	..	26,0	52,9	51,2	48,6	54,0
Sum bearbeidet frukt	13,1	25,9	33,8	39,9	48,7	77,5	74,8	76,2	79,3
Sum frukt	118,1	169,4	215,4	229,3	272,1	384,1	397,9	400,8	406,2
<u>Friske bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	1,2	5,1	10,3	9,6	9,5
Kiwi	..	..	..	..	2,8	5,1	4,7	4,1	3,9
Skogsbær	..	..	..	..	0,6	0,7	4,2	5,0	4,6
Bringebær/solbær/ stikkelsbær/rips	..	..	..	..	0,0	0,2	1,4	1,4	1,3
Andre hagebær					0,6	1,0	2,8	3,0	3,2
Sum friske bær	..	..	..	..	5,3	12,1	23,5	23,0	22,5
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Fryste	..	..	..	..	7,7	10,5	13,9	14,9	13,7
Tørket	..	..	..	..	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
Syltetøy	..	..	..	..	0,0	1,4	0,6	0,4	0,9
Saft	..	..	..	..	0,8	0,5	0,4	0,6	0,4
Sum bearbeidet bær	..	..	..	..	8,6	12,5	14,9	15,9	15,2
Sum bær	0,1	0,8	3,0	9,9	13,8	24,7	38,4	38,9	37,8

1. I perioden 1959-1989 omfatter andre steinfrukter også moreller, kirsebær og plommer.

Produksjon av frukt og bær

Beregning av norsk produksjon av frukt er basert på volumer fra distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken til Landbruksdirektoratet (registrerte produksjonsvolumer), samt at det beregnes et tillegg for hjemmeforbruk. Beregning av tillegget for hjemmeforbruk varierer noe ut i fra type fruktslag det er snakk om. For jordbær, bringebær og øvrige bær (ekskl. solbær) anvendes produksjonsvolumer iht. SSBs hagebruksstatistikk. Volumene er korrigert for svinn (antatt å være 20 prosent). For beregning av engrosforbruket av solbær anvendes distrikts- og kvalitetstilskuddsstatistikken fra Landbruksdirektoratet.

I tabell 2.22 ser man at den norske nettoproduksjonen av frukt og bær i 2017 var på 29,2 mill. kg. Av dette var 16,5 mill. kg frukt og 12,7 mill. kg bær. Totalt tilsvarer den norske nettoproduksjonen av frukt og bær 5,5 kg per innbygger i 2017. Epler og jordbær utgjør hovedvekten av det som produseres av frukt og bær i Norge.

Tabell 2.22 NORSK NETTOPRODUKSJON AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ¹	2009	2016	2017*	2018**
<u>Frukt:</u>									
Epler	..	..	..	..	8,7	9,5	13,9	13,9	13,2
Pærer	..	..	..	..	0,9	0,6	0,2	0,2	0,2
Plommer	..	..	..	..	0,6	1,1	1,2	1,8	1,4
Moreller/kirsebær	..	..	..	..	0,5	0,8	0,6	0,6	0,6
Sum frukt	76	64	46	56	10,6	12,0	16,0	16,5	15,4
<u>Bær:</u>									
Jordbær	..	..	..	..	7,7	7,3	8,7	8,8	8,0
Bringebær	..	..	..	..	1,0	2,7	2,9	3,1	2,8
Solbær	..	..	..	..	0,6	0,8	0,6	0,6	0,6
Andre bær	..	..	..	..	0,6	0,2	0,1	0,2	0,2
Sum bær	33	36	45	37	10,0	11,0	12,4	12,7	11,7
Sum frukt/bær	109	100	91	93	20,6	23,0	28,3	29,2	27,0

1. F.o.m. 1999 er beregningene ekskl. villahager.

Engrosforbruk av frukt og bær

Tabell 2.23 viser engrosforbruket av frukt og bær for perioden 1959-2017, samt prognoser for 2018. Tabellen viser også bidraget fra norsk produksjon versus nettoimporten. Det totale engrosforbruket av frukt og bær var på 465 mill. kg i 2016 og 469 mill. kg i 2017. Engrosforbruket av frukt og bær tilsvarer 88,9 kg per innbygger i 2017. Åttini prosent av engrosforbruket er frukt, mens 11 prosent er bær. Av det totale engrosforbruket av frukt og bær utgjør den norske produksjonen om lag 6 prosent.

Tabell 2.23 ENGROSFORBRUK AV FRUKT OG BÆR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016*	2017*	2018**
<u>Frisk frukt:</u>									
Norskprodusert	76	64	46	56	9	10	10	10	9
Nettoimport	105	144	182	189	223	307	323	325	327
<u>Bearbeidet frukt:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	2	6	7	6
Nettoimport	13	26	34	40	49	77	75	76	79
Sum frukt	194	233	261	285	283	396	414	417	422
<u>Friske bær:</u>									
Norskprodusert	33	36	45	37	8	8	10	10	9
Nettoimport	..	..	..	..	5	12	23	23	23
<u>Bearbeidet bær:</u>									
Norskprodusert	..	..	..	..	2	3	2	2	2
Nettoimport ¹	0	1	3	10	9	13	15	16	15
Sum bær	33	37	48	47	24	36	51	52	49
Sum frukt og bær	227	270	309	332	307	432	465	469	471
Forbruk frukt/bær, kg pr. innbygger	63,9	69,2	76,0	78,6	68,7	89,4	88,7	88,9	88,6

1. For perioden 1959-1990 omfatter nettoimport av bearbejdede bær også nettoimport av friske bær.

2.5.1.4 Erter, nøtter og kakao m.m.

Dette avsnittet viser utviklingen i engrosforbruket av erter og andre belgvekster, nøtter, oljeholdige frø og kakao. Dette er varer som importeres (ingen norsk produksjon), og tallene bygger utelukkende på handelsstatistikk fra SSB. Det foreligger ingen tall for lagerbeholdninger. Friske erter og andre friske belgvekster inngår i grønnsaker. Tall for 2018 er basert på gjennomsnitt for de tre siste årene.

Tabell 2.24 viser engrosforbruket av erter/belgvekster, nøtter, oljeholdige frø og kakaoprodukter. Engrosforbruket av erter og belgvekster økte med 1,6 mill. kg fra 2016 til 2017 og var på 12,4 mill. kg i 2017. Engrosforbruket av nøtter gikk ned fra 19,2 mill. kg i 2016 til 19,0 mill. kg i 2017. Engrosforbruket av oljeholdige frø- og frukter fortsetter å øke, og var på 11,6 mill. kg i 2017. Når det gjelder kakao og

kakaoprodukter som omfatter sjokolade og sukkerholdige varer med innhold av kakao, kakaosmør, kakaomasse, kakaobønner, kakaopulver mm., er dette avgrenset til å omfatte produkter som hører innunder tolltariffens kapittel 18. Tabellen viser at engrosforbruket av kakao og kakaoprodukter har doblet seg fra 1999 og frem til 2017. Engrosforbruket har siden 2010 ligget på mellom 31 og 33 mill. kg, og er beregnet til 32,7 mill. kg i 2017.

Tabell 2.24 ENGROSFORBRUK AV ERTER, NØTTER OG KAKAO, mill. kg

	1985	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Erter og andre belgvekster, tørre</u>							
- Erter			6,0	7,5	2,3	3,8	2,9
- Bønner			3,1	5,3	8,0	8,2	7,9
- Linser			0,1	0,5	0,6	0,7	0,6
- Andre belgvekster			0,2	0,2	-0,1	-0,3	-0,1
Sum erter og belgvekster	5,3	5,6	9,4	13,4	10,8	12,4	11,4
Nøtter og peanøtter	11,4	11,9	13,3	17,4	19,2	19,0	19,3
Oljeholdige frø og frukter	3,1	2,2	4,7	8,2	11,4	11,6	11,3
Sum erter, belgvekster, nøtter, peanøtter og oljeholdige frø	19,8	19,7	27,4	39,0	41,4	42,9	42,0
Forbruk erter, belgvekster, nøtter etc., kg pr. innbygger	4,8	4,7	6,1	8,1	7,9	8,1	7,9
Kakao og kakaoprodukter	16,7	16,7	14,0	29,0	32,4	32,7	32,5
Forbruk kakao/kakaoprodukter, kg pr. innbygger	4,0	3,9	3,1	6,0	6,2	6,2	6,1

2.5.1.5 Sukker og sukkervarer

Engrosforbruket av sukker varierer noe fra år til år, noe som bl.a. skyldes ujevn prisutvikling med tilhørende «hamstring» i tider med relativt lave priser og forventede prisoppganger etterpå. Importen av rør- og betesukker utgjør hoveddelen av engrosforbruket. Tall for sukker til teknisk bruk og fôr bygger på historiske data for råvareforbruk innhentet til Industristatistikken. Siste datainnhenting høsten 1999 tydet på at mengden sukker til teknisk bruk og fôr lå på 4 mill. kg i året.

Beregning av engrosforbruket av sukker og sukkervarer omfatter ikke den andelen av sukkervarer som privatpersoner kjøper i utlandet og tar med seg hjem eller bestiller via post. Endring av tollregler og avgifter i senere tid har trolig ført til økt privatimport av sukkervarer. I 2014 ble beløpsgrensen for privatimport av varer som er fritatt fra toll- og avgift økt fra 200 til 350 kroner, og i 2018 ble særavgiften på sjokolade og sukkervarer økt betydelig. Det foreligger ikke god statistikk for omfanget av privat handel av sukkervarer fra utlandet.

Beregningene av engrosforbruket av sukker og sukkervarer går fram av tabell 2.25, der glukose, stivelse, sukkervarer og honning er omregnet til sukkerekvivalenter. Av tabellen kan man se at engrosforbruket av sukker per innbygger er på vei ned (tall for

2018 er anslag). I perioden fra 1959 til 1999 lå engrosforbruket stort sett på om lag 40 kg per innbygger. På 2000-tallet har imidlertid engrosforbruket gått mye ned. I 2017 er det beregnet at engrosforbruket av sukker og sukkervarer utgjør 25,6 kg per innbygger. Det er nok en sammensatt forklaring på den relativt kraftige reduksjonen av sukkervarer.

Tabell 2.25 PRODUKSJON, IMPORT OG FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV SUKKER OG SUKKERVARE, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Innenlandsk produksjon av glukose basert på potetstivelse	1,4	2,8	3,7	3,4	2,7	2,4	1,4	1,4	1,5
Import, sukker ¹	136,4	141,4	169,9	151,6	170,3	134,0	114,9	110,7	114,1
Import, sukkervarer ² og halvfabrikata (også glukose)	6,6	7,6	10,9	14,2	24,6	19,0	23,2	21,9	22,1
Eksport, sukker, sirup og sukkervarer	0,0	0,5	0,7	2,0	3,9	2,7	1,0	0,9	1,0
Lagerendring	-8,1	7,1	-2,9	2,1	..	..	..	..	..
Forbruk av sukker/sukkkervarer ekskl. honning	136,3	158,4	180,9	169,3	193,7	152,7	138,5	133,1	136,7
Honning norsk produksjon	0,7	0,8	0,5	1,7	0,8	1,0	0,9	1,0	1,0
Nettoimport	0,0	0,0	0,4	0,1	0,2	0,3	0,9	0,9	0,9
Lagerendring honning ³					-0,1	0,2	-0,1	0,0	0,0
Forbruk honning	0,7	0,8	0,9	1,8	0,9	1,5	1,8	1,8	1,8
Forbruk av sukker og sukkerv. inkl. honning, mill. kg	137,0	159,2	181,8	171,1	194,7	154,2	140,2	134,9	138,5
Forbruk, kg pr. innbygger	38,6	41,1	44,6	40,5	43,6	31,9	26,8	25,6	26,1

1. Det er antatt at 4 mill. kg av sukkeret som importeres ikke anvendes til mat, og dette er trukket fra.

2. Sukkervarer omfatter også godteri, men ekskl. sjokolade (for sjokolade se 2.5.1.4).

3. «-» betyr økning i lager/redusert engrosforbruk.

2.5.2 Husdyrprodukter

2.5.2.1 Konsummelk, yoghurt, fløte og rømme

Datagrunnlaget for å beregne engrosforbruket av meieriprodukter har variert avhengig av hvilke data som har vært tilgjengelig. I hovedsak bygger alle tall fra markedsaktører (meierier), samt fra SSBs handelsstatistikk. Årlig leveres det litt over 1,5 mrd. liter melk fra norske bønder. Denne melken går inn i produksjon av alle typer meierivarer. Dersom det blir levert mer melk enn det etterspørres, blir melken benyttet i produksjon av varer som kan lagres (for eksempel ost, smør, melkepulver). Disse varene kan enten konsumeres ved en senere anledning eller eksporteres.

Ved produksjon av meierivarer starter man med å skille ut fett i en sentrifuge (separator). Etter at man har skilt ut fett har man to produkter; skummet melk og fløte. Melk blir standardisert ved at man tilsetter eller fjerner fett. Fløten benyttes i produksjonsprosessen dersom man skal lage smør, ved at fløten gjennomgår varmebehandling (pasteurisering), syrning, kjerning, separering og elting. Normalt består melk av omlag 87,4 prosent vann, ca. 4,7 prosent melkesukker, ca. 4 prosent fett, ca. 3,2 prosent protein og ca. 0,7 prosent mineraler. Som en tommelfingerregel vil det medgå omlag 20 kg melk til produksjon av 1 kg smør og 10 kg melk til

produksjon av 1 kg ost. Melk som tilsettes melkesyrebakterier kalles for syrnet melk (for eksempel kulturmilk, kefir, yoghurt og rømme). Både vanlig og syrnet melk kan bli smakstilsatt. I dag er det vanlig å homogenisere melken (dvs. å presse melken raskt gjennom en smal dyse under høyt trykk) for å hindre at fettete flyter opp.

Pga. inndeling av tolltariffen, internsalg blant meierier/eierstruktur, bearbeiding av halvfabrikata m.m., er det knyttet noe mer usikkerhet til meieritallene enn for en del andre matvaregrupper.

Når det gjelder handel av meierivarer, er det utarbeidet en samletabell 2.32 for konserverte melkeprodukter, som omfatter handel av meieriproduktene *melk*, *fløte*, *rømme* og *øvrige konserverte melkeprodukter*. Når det gjelder meierigruppene *ost*, *yoghurt* og *smør* inngår handel av disse meierivarene i de respektive avsnittene som omhandler disse varene.

Av tabell 2.26 kan man se at engrosforbruket av melk forsetter å gå ned. Fra 1999 til 2017 gikk engrosforbruket ned med 133 mill. kg. Frem til 1999 inngikk yoghurt i melketallene, men dette er f.o.m. 1999 skilt ut i egen tabell (tabell 2.27). Engrosforbruket av melkevariantene helmelk og lettmelk har samlet sett gått ned med 36 prosent fra 1999 til 2017, mens de magrere variantene, skummet melk og lettmelk med 0,7 % fett eller mindre, har økt i med 38 prosent i samme periode.

Tabell 2.26 ENGROSFORBRUK AV MELK

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2016	2017*	2018**
<u>Mill. kg</u>									
Helmelk	627	674	652	269	145	94	90	89	88
Lettmelk				335	324	259	216	209	211
Skummet melk ¹	40	54	107	136	99	139	152	137	138
Sum melk	667	728	759	740	568	492	458	435	437
<u>kg per innbygger</u>									
Helmelk	176,4	175,0	160,1	63,6	32,4	19,5	17,2	16,8	16,8
Lettmelk				79,3	72,6	53,6	41,3	39,6	40,1
Skummet melk ¹	11,3	13,9	26,3	32,2	22,2	28,7	29,1	26,0	26,2
Forbruk melk, kg pr. innbygger	187,7	188,9	186,3	175,1	127,2	101,8	87,5	82,4	83,1

1. Omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk).

2. I perioden før 1999 omfatter tallene også yoghurt omregnet til melk.

Tabell 2.27 viser utviklingen i engrosforbruket av yoghurt for utvalgte år i perioden 1999 t.o.m. 2017, samt anslag for 2018. Av det totale engrosforbruket av yoghurt i 2017 utgjorde omlag 13 prosent importert yoghurt. Import av yoghurt uten innhold av yoghurtbase inngår imidlertid i konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.27 ENGROSFORBRUK AV YOGHURT

	1999	2009	2016	2017*	2018**
Mill. kg	30,0	44,3	54,7	53,0	51,2
Yoghurt, kg pr. innbygger	6,7	9,2	10,4	10,0	9,7

Tabell 2.28 angir engrosforbruket av fløte og rømme. Alle typer fløte og rømme er omregnet til en tilsvarende mengde med en fettprosent på 38, tidligere var denne fellesfaktoren 35 prosent. Foreløpige tall for 2017 viser at engrosforbruket av fløte og rømme (omregnet til 38 % fett) gikk ned med 0,3 mill. kg fra 2016. Går man lengre bakover i tid, ser man at det har vært en økning i hele perioden fra 1959 og frem til de siste årene. Eventuell handel av rømme og fløte inngår i beregningen for konserverte melkeprodukter (tabell 2.32).

Tabell 2.28 OMSETNING AV FLØTE OG RØMME, OGSÅ INNDELT I FETTPROSENT OG OMREGNET TIL 38 PROSENT FETT

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Mill. kg</u>									
Fløte	..	..	..	..	24,5	26,5	30,1	29,9	28,6
Rømme	..	..	..	..	12,4	16,2	18,8	18,5	17,8
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	1,8	2,3	2,8	2,5	2,8	2,7	2,6
[18 % - 30 % >	..	..	4,3	6,7	9,5	15,5	17,5	17,3	16,6
[30 % - 38 % >	..	..	23,9	24,6	4,2	5,5	5,9	5,9	5,9
[38 % -> >	—	—	—	—	20,4	19,1	22,8	22,7	21,4
Sum fløte/rømme¹	17,7	24,9	26,9	29,0	29,8	33,0	38,2	37,9	36,2
<u>kg per innbygger</u>									
Fløte	..	..	..	..	5,5	5,5	5,8	5,7	5,4
Rømme	..	..	..	..	2,8	3,3	3,6	3,5	3,4
<i>Inndeling fettprosent:</i>									
<10 %	..	..	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
[18 % - 30 % >	..	..	1,1	1,6	2,1	3,2	3,3	3,3	3,1
[30 % - 38 % >	..	..	5,9	5,8	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1
[38 % -> >	—	—	—	—	4,6	4,0	4,3	4,3	4,1
Forbruk fløte og rømme, kg pr. innbygger¹	5,0	6,5	6,6	6,9	6,7	6,8	7,3	7,2	6,9

1. Beregnet som 35 % fett frem til 1989, deretter som 38 % fett.

2.5.2.2 Smør

Engrosforbruket av smør inkluderer også den andelen av smør som inngår i smørblandet margarin, mens import og eksport av smørblandet margarin inngår i margarintallene i kapittel 2.5.3. I tabell 2.29 kan man se utviklingen av engrosforbruket av smør i perioden 1959 til 2017 (samt prognoser/anslag for 2018). Det totale engrosforbruket av smør var på 3,3 kg per innbygger i 1999 og er beregnet til 3,5 kg per innbygger i 2017. Engrosforbruket i 2018 er bl.a. basert på budsjettall fra markedsaktører/anslag.

Tabell 2.29 ENGROSFORBRUK AV SMØR, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Produksjon ¹	17,5	21,2	20,5	24,2	19,6	17,1	17,9	18,3	19,0
Eksport	6,4	1,4	0,4	9,2	5,1	3,5	1,1	0,2	0,6
Import	–	1,3	1,7	–	0,2	0,4	0,4	0,3	0,4
Lagerendring ²	+0,1	+0,2	+0,2	- 0,7	..	..	..	..	..
Sum forbruk	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	13,9	17,2	18,4	18,7
Forbruk smør, kg pr. innbygger	3,2	5,5	5,4	3,4	3,3	2,9	3,3	3,5	3,6

1. Fram til 1989 omfatter tallene produsert mengde. Disse tallene omfatter også smør som gikk til smørblandet margarin. F.o.m. 1999 omfatter tallet salg inkl. medgått smør til produksjon av smørblandet margarin.

2. - betyr økning og + nedgang i lager.

2.5.2.3 Ost

Engrosforbruket av ost er angitt i tabell 2.30. Hovedvekten av engrosforbruket er basert på norskproduserte råvarer, men en stadig større andel av engrosforbruket er basert på importert ost. Hvit ost utgjør den største andelen av engrosforbruket. Kategorien annen ost omfatter bl.a. prim, smelteoster, kremost og cottage cheese m.m. Ser man på handelsstatistikken for ost i perioden fra 1959 og frem til 2016, kan vi se at importen har økt i hele perioden. I 2017 gikk importen noe ned. Eksporten økte frem til 1999 (23,1 mill. kg), men har deretter gått ned (11,1 mill. kg i 2017). Forbruket i kilo per innbygger viser en økning i forbruket av hvit ost og en nedgang i brun ost den siste tiårs perioden. Annen ost har holdt seg uendret de siste årene. Tall for 2018 er basert på anslag/prognoser.

Tabell 2.30 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV OST

	1959	1969	1979	1989	1999	2009 ¹	2016	2017*	2018**
Salg av ost ¹	38,6	49,6	67,6	82,9	84,9	72,2	83,2	77,3	86,9
Eksport	9,7	16,3	20,8	23,1	23,1	13,4	11,9	11,1	11,5
Import	0,2	0,3	1,4	2,0	3,1	8,7	14,1	13,0	13,3
Lagerendring	1,5	0,7	0,7	-5,6	..	..	..	..	..
Sum forbruk	30,6	34,3	48,9	56,2	64,7	80,9	97,3	90,3	100,2
Forbruk ost, kg pr. innbygger	8,6	8,9	12,0	13,2	14,5	16,8	18,6	17,1	19,1
Herav (i mill. kg):									
– hvit ost	17,4	21,4	34,6	41,7	48,1	62,6	73,9	72,1	83,1
– brun ost	13,2	12,8	14,3	14,5	10,9	12,5	11,8	7,3	6,0
– annen ost	..	..	..	..	6,3	5,9	11,5	10,9	11,1
Herav (i kg pr. innb):									
– hvit ost	4,9	5,6	8,5	9,9	10,8	13,0	14,1	13,7	15,8
– brun ost	3,7	3,3	3,5	3,4	2,5	2,6	2,3	1,4	1,1
– annen ost	..	..	..	..	1,4	1,2	2,2	2,1	2,1

1. F.o.m. 2009 omfatter salg kun salg av norskprodusert ost.

I 2017 hadde 82 prosent av den norskproduserte osten et fettinnhold på mellom 20 - 29 prosent, jf. tabell 2.31. På starten av 90-tallet ble det gjort en undersøkelse av fettinnholdet på ost. Åtti prosent av osten som ble importert den gangen hadde minimum 30 prosent fett.

Tabell 2.31 ENGROSFORBRUK AV NORSKPRODUSERT OST FORDELT ETTER FETTINNHold, ANDEL FETT PER 100 GRAM OST (%)

	1986	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Ost totalt</u>							
0– 9	5	5	4	6	10	10	9
10–19	10	17	9	3	2	2	2
20–29	78	72	81	86	83	82	84
30–39	7	6	6	5	4	5	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav hvit ost:</u>							
0– 9	4	4	0	0	0	0	0
10–19	9	15	7	2	2	2	2
20–29	76	73	87	92	92	92	92
30–39	10	8	6	6	6	6	5
40–49	0	0	0	0	0	0	0
<u>Herav brunost:</u>							
0– 9	8	10	1	11	7	15	20
10–19	10	21	13	6	3	5	7
20–29	82	69	86	83	89	79	72
30–39			0	0	0	1	1
40–49			0	0	0	0	0
<u>Herav annen ost:</u>							
0– 9			40	84	95	94	94
10–19			11	16	3	3	4
20–29			27	0	2	3	3
30–39			20	0	0	0	0
40–49			2	0	0	0	0

2.5.2.4 Konserverte melkeprodukter og handel

I forbindelse med beregning av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter var det en revisjon av beregningsmetoden i 2005. Endringene omfattet justering av ulike omregningsfaktorer tilbake til 2000, noe som var nødvendig for å tilpasse nye produkter og endrede reseptinnhold. I praksis medførte revisjonene at engrosforbruket økte med om lag 1,5 kg per innbygger. Verken de tidligere eller nye faktorene for omregning fra ferdigprodukt til innsatsfaktor for konserverte melkeproduktene var fullstendige. Mange av de konserverte produktene ble beregnet ut i fra en negativ fløtefaktor, slik at man fikk negative tall for medgått fløte i en rekke produkter. I tillegg innebar beregningen en utfordring ved at mange produkter ble produsert på råvarer som er biprodukter fra annen produksjon. Dersom man regner seg tilbake fra sluttprodukt frem til medgått melkemengde uten å se dette

i sammenheng med produksjonen av andre meierivarer, vil man dobbelt telle total medgått melkemengde for en rekke produkter.

I 2008 ble det derfor foretatt en ytterligere justering i beregningene (tilbake til 1999). Tallene som presenteres i dette avsnittet, angir nå kun total omsetning/handel av konserverte melkeprodukter, der det er benyttet en standard omregningsfaktor på 9 for pulver, mens øvrige meieriprodukter/konserverte meieriprodukter legges sammen uten å benytte noen omregningsfaktor. En av årsakene til denne forenklingen skyldes at en rekke produkter ikke er spesifisert i tolltariffen. Tidligere tok beregningene kun hensyn til de tollnummer som eksplisitt anga type vare, mens de som ikke var spesifisert ble utelatt. Dagens metode tar imidlertid hensyn til all handel av konserverte melkeprodukter og melkeprodukter som ikke er spesifisert i øvrige avsnitt.

Tabell 2.32 angir import og eksport av meierivarer som inngår i kapittel 4 i tolltariffen. Tabellen omfatter imidlertid ikke handel av smør, ost eller yoghurt, da handel med disse varene fremkommer i egne tabeller under de foregående avsnittene. Av tabellen kan man se at importert mengde av meieriprodukter har økt fra 0,4 mill. kg i 1999 til 1,5 mill. kg i 2017. Eksporten av konserverte melkeprodukter har til sammenligning økt markant fra 0,4 mill. kg i 1999 til 24,2 mill. kg i 2017. Årsaken til økningen kan i all hovedsak tilskrives pulver som klassifiseres under myse. I 2013 økte eksporten av dette betydelig som følge av oppstart av produksjon av pulver i Norge, med internasjonal etterspørsel.

Tabell 2.32 HANDEL AV MEIERIPRODUKTER (EKSKL. SMØR, OST OG YOGHURT), mill. kg

	1999	2009	2016*	2017*	2018**
<u>Melk og fløte¹</u>					
Import	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Eksport	0,0	2,0	2,5	2,3	2,2
<u>Melk og fløte²</u>					
Import	0,0	0,6	1,1	1,1	1,0
Eksport	0,3	0,0	0,3	1,0	0,9
<u>Kjernemelk³</u>					
Import	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1
Eksport	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<u>Myse⁴</u>					
Import	0,3	0,1	0,3	0,3	0,3
Eksport	0,0	0,9	20,2	20,9	20,6
<u>Sum konserverte melkeprodukter</u>					
Sum import	0,4	0,8	1,5	1,5	1,4
Sum eksport	0,4	3,0	22,9	24,2	23,7

1. Ikke tilsatt sukker eller søtningsstoff.

2. Konsentrert eller tilsatt sukker eller søtningsstoff.

3. Omfatter også kulturmilk, rømme, kefir. Produktene kan være både flytende, fast eller pulver, og de kan være tilsatt sukker, søtningsstoff eller smaksstoffer.

4. Omfatter både konsentrert, modifisert og tilsatt sukker/søtningsstoff, samt andre meieriprodukter som ikke inngår i overnevnte punkter.

Tabell 2.33 viser at engrosforbruket av konserverte melkeprodukter har økt mye fra 1979 til 2009. Engrosforbruket av konserverte melkeprodukter passerte 30 kg per innbygger i 2005. I perioden 2005 til 2012 lå engrosforbruket på over 30 kg per innbygger, men har siden gått noe ned, og er i 2017 beregnet til 25,2 kg per innbygger. Merk at import og eksport av konserverte/diverse meieriprodukter (herunder melk, fløte, rømme, pulver etc.) inngår i beregningen av engrosforbruket av konserverte melkeprodukter.

**Tabell 2.33 ENGROSFORBRUK AV KONSERVEDE MELKEPRODUKTER
BEREGNET SOM RÅVARE MELK/FLØTE, mill. kg**

	1979 ¹	1989	1999 ²	2009	2016	2017*	2018**
Forbruk konserverte melkeprodukter	59,1	78,3	104,0	148,7	136,3	133,0	129,7
Forbruk konserverte melkeprodukter, kg pr. innbygger	14,5	18,5	23,3	30,8	26,0	25,2	24,7

1. Tallene for 1979 er ikke sammenliknbare med resten av serien.

2. Justering av beregningsmetode og faktorer.

2.5.2.5 Kjøtt og kjøttbiprodukter

Markedsbalansen for kjøtt fra husdyr (storfe, sau, lam, svin og fjørfe) varierer en del. I alle årene i perioden 2001-2017 har det vært et beregnet markedsunderskudd som har variert mellom det minste på ca. 2,4 mill. kg i 2004 og det største på ca. 26,6 mill. kg i 2015. Ifølge prognosene utarbeidet i februar-mars 2018 forventes et markedsunderskudd for kjøtt fra husdyr på ca. 13,9 mill. kg i 2018. Nye prognoser utarbeidet i april-mai 2018 viser et underskudd på ca. 10,7 mill. kg.

Engrosforbruket av de enkelte kjøttslagene går fram av tabell 2.34. Engrosforbruket av kjøtt fra husdyr var i 2016 på 371,1 mill. kg og på 370,7 mill. kg i 2017 (tabellene 2.34 og 2.35). For 2018 er engrosforbruket av kjøtt fra husdyr anslått til 369,1 mill. kg (tabellene 2.34 og 2.35). Dette baserer seg på prognoser utarbeidet i februar-mars 2018. I de nye prognosene utarbeidet i april-mai 2018 er det forutsatt en nedgang i engrosforbruket til 366,4 mill. kg.

Forbruket av fjørfe har økt mye, og i 2017 er engrosforbruket beregnet til å være mer enn ni ganger så høyt som i 1979. I løpet av 2014 ble det mye debatt rundt antibiotikaresistens i kylling. Dette skapte usikkerhet blant forbrukerne og nedgang i salget, særlig i 2015. Engrosforbruket av fjørfekjøtt økte igjen i 2016 og videre til 2017, men uten å komme opp på nivået det hadde i 2013. For de andre kjøttslagene har det ikke vært like store endringer.

Tabell 2.34 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV KJØTT FRA HUSDYR, OPPGITT SOM SLAKTEVEKT¹, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2005	2016	2017*	2018**
Produksjon til salg og hjemmeforbruk	118,9	150,6	182,1	206,6	267,0	286,2	346,4	352,9	354,5
Eksport	0,6	4,3	0,9	8,5	21,8	6,6	5,6	7,6	0,0
Import ¹	3,5	4,6	20,2	5,7	8,0	18,2	31,0	25,4	18,1
Herav									
– spekk	..	..	1,5	1,0	1,2	1,4	0,7	0,8	0,8
– transittimport ²	..	..	4,0	3,5	0,3	2,2	2,0	0,0	0,0
Lagerendring ³	-1,1	-0,6	0,9	0,5	4,0	0,5	-0,8	-0,0	-3,4
Forbruk i alt⁴	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	371,1	370,7	369,1
Herav									
– storfe	40,5	49,4	77,3	72,2	88,7	89,5	103,5	101,3	99,8
– kalv	7,8	6,5	2,3	1,4	1,5	2,1	1,5	1,5	1,5
– sau og lam	15,1	18,3	22,4	24,9	23,5	28,2	25,2	27,2	26,4
– geit og kje	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
– hest	2,2	1,0	0,9	0,8	0,6	0,5	0,1	0,1	0,1
– svin ⁵	50,3	66,9	86,2	82,6	102,8	116,2	137,3	136,1	136,7
– fjørfe	2,5	5,5	10,9	19,3	37,5	59,3	100,9	102,7	102,4
– tamrein, hjort ⁶ og kaniner	1,9	1,6	2,0	2,9	2,4	2,3	2,3	1,5	2,0
Kjøtt fra husdyr, kg pr. innbygger	34,0	39,1	49,7	48,3	57,7	64,5	70,9	70,2	69,5
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	371,1	370,7	369,1
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	6,1	8,2	7,7	6,7	6,9	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Forbruk av kjøtt i alt⁷			207,6	210,4	265,6	305,9	377,8	377,6	376,1

1. F.o.m. 1979: Inkl. import av spekk.

2. Import via norsk transittlager til oljeinstallasjoner, skip i utenriksfart og flyselskap (verdensmarkedspris).

3. - betyr økning og + nedgang i lager.

4. Grensehandel ikke inkludert. Se tabell 2.35

5. Fra og med 2002 uten hode og labb, tidligere år med hode og labb.

6. Inklusive oppdrettshjort fra og med 2001.

7. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel.

Det totale engrosforbruket av kjøtt, inklusive vilt, hvalkjøtt og spiselige biprodukter, men eksklusive grensehandelen, har steget betydelig fra 1959 (tabell 2.35). I gjennomsnitt har det totale engrosforbruket per innbygger (ekskl. grensehandel) økt med om lag 700 gram per innbygger per år i perioden fra 1959 til 2016. De senere årene økte engrosforbruket i perioden 2011–2013, mens det beregnede kjøttforbruket gikk litt ned i 2014. Både i 2015 og 2016 økte det beregnede engrosforbruket igjen. De foreløpige tallene for 2017 og anslag for 2018 viser et svakt fallende engrosforbruk, både totalt (ekskl. grensehandel) og per innbygger.

Tabell 2.35 ENGROSFORBRUK AV KJØTT I ALT, INKLUSIVE SPISELIGE BIPRODUKTER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2005	2016	2017*	2018**
Kjøtt fra husdyr	120,7	150,3	202,3	204,3	257,3	298,2	371,1	370,7	369,1
Kjøtt fra vilt	2,0	2,1	4,3	6,1	8,2	7,7	6,7	6,9	7,0
Hvalkjøtt	2,3	2,5	1,0	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Kjøttbiprodukter ¹	8,4	9,9	13,3	13,1	14,9	23,7	24,9	24,1	25,1
Sum forbruk kjøtt i alt, ekskl. grensehandel	133,4	164,8	220,9	223,6	280,5	329,6	402,7	401,7	401,2
Grensehandel ²	–	–	3,0	5,0	9,0	15,0	23,0	24,0	25,0
Sum forbruk i alt, inkl. grensehandel	133,4	164,8	223,9	228,6	289,5	344,6	425,7	425,7	426,2
<u>kg kjøtt per innbygger:</u>									
Ekskl. grensehandel	37,6	42,8	54,2	52,9	62,9	71,3	76,9	76,1	75,5
Inkl. grensehandel	37,6	42,8	55,0	54,1	64,9	74,5	81,3	80,7	80,2

1. Fra og med 2002 inkl. hode og labb fra svin.

2. Anslag.

Grensehandelen med kjøtt, dvs. nordmenns kjøp av kjøtt i utlandet påvirker markedet for norskproduserte kjøttvarer. Dette gjør det litt vanskelig å beregne det totale engrosforbruket av kjøtt. Undersøkelser på begynnelsen av 1980-tallet antydte et nivå på grensehandelen på omkring 10 mill. kg. Tallet for grensehandelen har ifølge GfK Norge variert en del de siste 25 årene. I perioden har GfK Norge anslått at andelen for innkjøpt kjøtt i utlandet har ligget på mellom 2,0 - 8,2 prosent av det totale engrosforbruket. Variasjonen i anslaget skyldes bl.a. endring i importkvoter, fokus på husdyrsykdommene BSE (kugalskap) og munn- og klauvsviken i Europa, nye kvoter, markedsbalanse og prisforskjeller. Ifølge GfK Norge sin siste undersøkelse fra 2008, lå andelen kjøtt kjøpt i utlandet på 6,2 prosent. Anslagene som NIBIO har gjort de siste årene på grensehandel for kjøtt (basert bl.a. på SSB sin grensehandelsundersøkelse, kronekurs m.m.), ligger på 6-7 prosent. I kilo tilsvarende dette omlag 20-25 mill. kg per år, jf. tabell 2.35. Det må understrekes at disse anslagene er usikre.

Bruk av kjøttet

I Nielsens markedsrapport for 2018 utgjorde den samlede omsetningen av kjøtt i *dagligvarehandelen* 40,8 kg per innbygger i 2017 (i år omfatter tallene både ferskt, fryst og langtidsholdbart kjøtt). Ifølge Flesland markedsinformasjoner viser prognoser for omsetningen av kjøtt (rødt og hvitt) i *storhusholdningsmarkedet* ca. 8,5 kg per innbygger i 2017. Samlet sett utgjør dette 49,3 kg per innbygger, noe som er en økning på 0,1 prosent fra 2016.

2.5.2.6 Egg

Produksjon av egg samt lagerendringer er basert på oppgaver fra Prognoseutvalget for egg og fjørfekjøtt, mens handelsstatistikken er basert på tall fra SSBs handelsstatistikk. For beregning av bearbejdede egg er det benyttet en faktor på 4,6 for tørket eggpulver, mens det er beregnet en faktor på 1,19 for øvrig egg, herunder egg uten skall. Engrosforbruket av egg fremkommer i tabell 2.36. I 2017 er engrosforbruket beregnet til 69,2 mill. kg, noe som tilsvarende 13,1 kg per innbygger. Forbruket av egg har økt noe de siste 10-15 årene.

Tabell 2.36 TILGANG OG ENGROSFORBRUK AV EGG, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Produksjon	31,7	38,0	44,9	51,9	47,6	58,9	68,2	69,9	70,7
Eksport	1,4	0,4	1,6	3,7	2,4	2,0	1,7	1,6	1,6
Import	0,1	1,4	0,7	0,2	1,7	0,7	1,3	0,9	1,0
Lagerendring ¹	..	..	-0,1	0,4	-1,5	0,0	-1,0	0,1	0,0
Sum forbruk egg	29,9	38,3	43,9	48,8	48,3	57,7	68,8	69,2	70,1
kg pr. innbygger	8,4	9,9	10,8	11,6	10,8	11,9	13,1	13,1	13,2

1. «-» betyr at lager av egg går ned og at forbruket øker.

2.5.3 Spisefett

Beregningen for engrosforbruk av margarin bygde tidligere på oppgaver fra Margarinindustriens Bransjeforening. Denne organisasjonen ble nedlagt i 2005. Tallene innhentes nå fra margarinprodusentene, noe som innebærer at vi ikke lengre har kjennskap til andelen av råvarene som er norskprodusert og andelen av råvarene som er importert (herunder sammensetting av anvendte råvarer).

2.5.3.1 Margarin

Etter at Margarinindustriens Bransjeforening ble nedlagt, har vi innhentet omsetningsdata fra markedsaktørene Mills, Idun, Fjordland og Pals, samt handelsstatistikk fra SSB. Det har vært gjennomført et møte i 2018 med en av markedsaktørene, og på bakgrunn av dette møte, ble det gjort korreksjoner i margarintallene tilbake til 2009. I år har det også vært et ønske om å skille ut flytende margarin, men pga. manglende oppgaver fra enkelte aktører har dette foreløpig ikke latt seg gjøre. Samletabell 2.49 er basert på en antagelse om at 80 prosent av den norske margarinproduksjonen er produsert på importerte råvarer. Det foreligger ikke total tall for lagerendring de seinere årene. Endringer i beregnet engrosforbruk fra ett år til neste kan derfor skyldes endringer i lagerbeholdningene.

Tabell 2.37 viser beregnet produksjon og engrosforbruk av margarin (ekskl. andel smør i smørblandet margarin) og handel av margarin (inkluderer også smør i smørblandet margarin). Basert på omsetnings- og handelsstatistikk har NIBIO beregnet at den samlede margarinproduksjon (eksklusive smørandelen som er identifiserbar og inngår i smørberegningen) til 34,8 mill. kg i 2017 (jf. tabell 2.37). Justeres produksjonen for import og eksport, er engrosforbruket beregnet til 43,6 mill. kg eller 8,3 kg per innbygger.

Tabell 2.37 PRODUKSJON OG ENGROSFORBRUK AV MARGARIN, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999 ²	2009	2016	2017*	2018**
Produksjon ¹	92,5	83,8	73,8	60,3	53,9	39,3	37,4	34,8	34,9
Import	0,0	–	–	0,1	2,0	4,7	8,9	9,7	8,7
Eksport	6,6	8,0	8,5	5,3	2,2	0,3	0,8	0,9	0,9
Grensehandel	..	2,8	2,9	–	..	..			
Lagerendring	0,1	-0,1	–	–	..	..			
Sum forbruk	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	43,6	45,5	43,6	42,7
kg pr. innbygger	24,2	18,9	15,3	13,0	12,0	9,0	8,7	8,3	8,0

1. Produksjon av margarin er ekskl. smør i smørblandet margarin som er identifiserbar (tall for perioden 1959-1989 er justert i årets rapport, med fratrekk i produksjonstallene).

2. Ikke direkte sammenliknbare tall før/etter 1999.

Kilde: Margarinindustriens Bransjeforening t.o.m. 1998. F.o.m. 1999 markedsaktører og SSB.

Med hensyn til råvaresammensetningen er de nyeste tallene fra 2004. Vegetabilsk olje og fett utgjorde da ca. 68 prosent av totalmengden råvarer til margarinproduksjonen, mens det resterende innholdet er varer som vann, sukker, melis, skummet melk/skummetmelkpulver, marint fett og fett fra fløte. Herdet soya og soyaolje var hovedbestanddelen i margarin og er det fortsatt. Herdingen foregår nå stort sett i utlandet, og varene eksporteres så til Norge der de eventuelt blir tilsatt visse bestanddeler. Andelen norskproduserte råvarer som inngår i margarinproduksjonen er usikker.

2.5.3.2 Annet fett

Det er ikke gjennomført beregninger av annet fett siden 1988. Siste beregning viste at forbruket av annet fett utgjør ca. 4,0 kg per innbygger. Dette volumet anvendes fremdeles i samtlige samletabeller og figurer etter 1988. Annet fett innbefatter produkter som bl.a. soyaolje, olivenolje, palmeolje, rapsolje, oljer fra fisk og animalske oljer/blandingsoljer som ikke er nevnt ellers.

Den norske produksjonen av oljer er relativt beskjeden, så en god del av oljene blir derfor importert. Imidlertid skiller ikke handelsstatistikken godt nok til at man kan se hvor mye olje som importeres til matforbruk. I tillegg til å benytte oljer til mat, benyttes oljer bl.a. til dyrefôr, såpeproduksjon, og diverse industriproduksjoner. Tabellen nedenfor viser nettoimport av et utvalg av oljer tilhørende kapittel 15 i tolltariffen. Handel av varenummer som eksplisitt har annen anvendelse enn til mat, inngår ikke i tabellen. Imidlertid kan deler av oljen som er angitt ha annen anvendelse enn menneskeføde. Negative tall i tabellen innebærer at man eksporterer mer enn det man importerer.

Tabell 2.38 NETTOIMPORT AV UTVALGTE OLJER, mill. kg

	1990	2000	2010	2015	2016	2017*	2018**
Kokosolje	0	10	1	2	2	2	2
Maisolje	0	1	0	0	0	0	0
Oliven	0	4	4	4	4	4	4
Palmekjerneolje og babassuolje	0	0	0	0	0	0	0
Palmeolje	10	12	9	1	1	2	1
Raps-/senneps-/rybsolje	0	5	18	40	105	38	61
Solsikkeolje	0	1	5	8	8	8	8
Soya	-2	-25	-54	-66	-71	-49	-62
Øvrige oljer	2	12	19	11	10	10	10
Sum nettoimport	11	20	1	1	59	111	57

I dagligvarehandelen ble det omsatt 3,6 mill. liter matoljer i 2000, 7,8 mill. liter i 2010 og 10,4 mill. liter i 2017 ifølge Nielsen «Markedsrapporten 2018». M.a.o. har det vært en kraftig omsetningsøkning av matoljer i dagligvarehandelen. Ifølge Flesland markedsinformasjoners rapport «Storhusholdningsmarkedet 2017/2018», er volumet av matoljer omsatt i storhusholdningsmarkedet om lag 6,0 mill. kg i 2017, mot 5,5 mill. kg i 2016.

2.5.3.3 Spisefett i alt

Tabell 2.39 viser utviklingen i det samlede forbruk av spisefett. Ifølge beregningene er det totale spisefettforbruket redusert i forhold til 60-, 70-, og 80-tallet.

Tabell 2.39 ENGROSFORBRUK AV SPISEFETT I ALT, OG FORDELING PÅ DE ENKELTE TYPER, mill. kg

	1959	1969	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Smør	11,2	21,3	22,0	14,3	14,7	13,9	17,2	18,4	18,7
Margarin	86,0	72,9	62,4	55,1	53,7	49,7	45,5	43,6	42,7
Annet fett	10,3	15,0	19,9	16,9	17,8	19,3	20,9	21,1	21,0
Sum spisefett	107,5	109,2	104,3	86,3	81,1	83,0	83,6	83,1	82,4
kg pr. innbygger	30,3	28,2	25,6	20,4	19,3	17,2	16,0	15,7	15,7

Kilde: Norske Meierier, SSB og Margarinindustriens Bransjeforening, markedsaktører.

2.5.4 Fisk og fiskevarer

Beregning av engrosforbruk av fisk ble før 1995 gjennomført av Fiskeridirektoratet. Tallene var imidlertid heftet med stor usikkerhet. På grunn av usikkerheten ble det utarbeidet en ny metode. Denne metoden er publisert i kapittel 3. Nedenfor har vi gjengitt noen sentrale størrelser i forbindelse med tilgang på fisk og sjømatprodukter, der vi har sammenfattet statistikken fra SSB som viser volumer ved «elvefiske», «oppdrett» og «fangst». Disse tallene er angitt i tabell 2.40.

Tabell 2.40 TILGANG AV FISK TIL KONSUM FRA ELVEFISKE, OPPDRETT OG FANGST (I mill. kg rund vekt/slaktevekt)

	1979	1989	1999	2009	2016*	2017**	2018**
Elvefiske	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Oppdrett	7,4	115,0	473,8	961,5	1 326,2	1 346,5	1 346,5
- Laks	4,4	111,3	425,2	862,3	1 233,6	1 265,1	1 265,1
- Ørret	3,0	3,6	48,7	74,3	87,9	76,6	76,6
- Øvrig	0,0	0,0	0,0	24,9	4,7	4,8	4,8
Fangst ¹	2 650,2	1 788,7	2 630,0	2 080,4	1 444,2	1 615,6	1 503,7
Totalt	2 658,0	1 904,1	3 104,2	3 042,2	2 770,8	2 962,5	2 850,5

1. I årene 1979, 1989 og 1999 omfatter tallet «total fangst levert av norske skip», mens f.o.m. 2009 omfatter tallene andelen av fangst som er registrert som «Konsum» fra norske fartøy (2017 tall er snitt fra 2014-2016). Andelen av fangst til konsum varierer mellom 62 % - 84 % de 9 siste årene.

Kilde: SSB

Ifølge SSB ble det tatt opp 423 tonn med laks, sjørørret og sjørøye i norske elver i 2017, noe som innebærer en økning på 7,5 prosent fra 2016. Når det kommer til fangst, viser SSBs fangststatistikk (kun fangst som er levert av norske fartøy) en mengde på 2 401 611 tonn (rund vekt) i 2017. Av dette er 1 615 596 tonn registrert til konsum, 776 492 tonn til mel/olje og 9 523 tonn gikk til fôr/agn/annet.

Oppdrettsnæringen står for et betydelig volum. Ifølge de nyeste tallene fra SSB ble det solgt 1 326 156 tonn med fisk i 2016, noe som innebærer en reduksjon på 4,0 prosent fra 2015. Den samlede tilgangen av fisk til konsum (sum av elvefiske, oppdrett og fangst) er anslått til 2 962,5 mill. kg i 2017, noe som tilsvarer en økning på 6,9 prosent fra 2016.

Norge er en stor nettoeksportør av fisk og sjømatprodukter. Ifølge SSB ble det eksportert 2 407,7 mill. kg fisk og sjømat i 2017, mens importen var 214,8 mill. kg.

(fisk og sjømat er her definert som alle varer som er registrert under kapittel 03, 16.03, 16.04 og 16.05 i tolltariffen, uavhengig av anvendelse og grad av bearbeiding).

2.5.5 Kaffe

I årets rapport er all kaffe regnet om til ubrent kaffe (også kalt råkaffe), med korreksjoner tilbake til 1989. For brent kaffe anvendes en faktor på 1,19, mens for kaffekonsentrat benyttes en faktor på 2,6. Tabell 2.41 viser nettoimport av ubrent kaffe fra 1989 frem til 2017 basert på utenrikshandelsstatistikk fra SSB, samt prognose for 2018 som er et beregnet gjennomsnitt for de tre foregående årene. Ubrent kaffe utgjør hoveddelen av kaffen som ble importert i 2017 og var på 34,5 mill. kg. Fra 1999 til 2017 har engrosforbruket av kaffe blitt redusert fra 10,7 kg til 9,0 kg per innbygger.

Tabell 2.41 ENGROSFORBRUK AV UBRENT KAFFE, mill. kg

	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Ubrent kaffe	39,4	41,7	34,4	34,8	34,5	35,0
Brent kaffe ¹	1,9	1,8	4,1	7,7	8,1	7,7
Kaffekonsentrater ¹	1,9	4,0	5,3	4,8	4,8	4,8
Sum forbruk ubrent kaffe	43,2	47,6	43,9	47,3	47,5	47,5
kg pr. innbygger	10,2	10,7	9,1	9,0	9,0	8,9
kg pr. innbygger (ubrent kaffe) ²	10,1	9,9	9,4	9,0	9,0	..

1. For brent kaffe har vi benyttet en omregningsfaktor på 1,19 og på kaffekonsentrat har vi anvendt en omregningsfaktor på 2,6.
2. Beregnet av Norsk kaffeinformasjon. F.o.m. 2017 anvendes omregningsfaktor på 1,19 for brent kaffe i tråd med internasjonal standard. Tall t.o.m. 2016 omfatter omregningsfaktor på 1,15 for brent kaffe.

Norsk kaffeinformasjon beregner forbruk av kaffe. Basert på deres medlemsbedrifters opplysninger kombinert med tall fra SSB, har de beregnet at forbruket av kaffe ligger på 9,0 kg per innbygger i 2017.

2.5.6 Te

Tabell 2.42 viser at engrosforbruket av te er 1,3 mill. kg i 2017, noe som innebærer en nedgang på 0,1 mill. kg., imidlertid har det vært en økning i det totale engrosforbruket av te når man sammenlikner forbruket i 1999 med forbruket i 2017. Sort og grønn te utgjør hovedvekten av det norske engrosforbruket av te. Tall for 2018 er et gjennomsnitt av nettoimporten for de tre foregående årene.

Tabell 2.42 ENGROSFORBRUK AV TE, mill. kg

	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Sort og grønn te	0,9	1,0	1,1	1,0	0,9	1,0
Teekstrakter	0,1	0,1	0,4	0,4	0,4	0,4
Sum forbruk	1,0	1,1	1,5	1,4	1,3	1,4
kg pr. innbygger	0,22	0,25	0,31	0,27	0,24	0,26

2.5.7 Krydder

Engrosforbruket av krydder er beregnet som nettoimport av krydder iht. tolltariffens kapittel 9 (ekskl. kaffe og te). Engrosforbruket av krydder har vært stabilt siden 1990, men har de siste årene økt fra 2,1 mill. kg i 2009 til 3,0 mill. kg i 2017.

2.6 Samlet matvareforbruk på engrosnivå og fordeling på de enkelte matvaregrupper

2.6.1 Innledning

I dette delkapittelet sammenstiller vi data presentert i kapittel 2.5, samt at det gjøres beregninger av næringsinnhold i matvarene. Forbruk på engrosnivå av ulike matvaregrupper 1978-2017 er vist i figur 2.1-2.8, der tallene for 2017 er basert på foreløpige tall. Tabellene 2.43–2.47 viser beregnet forbruk på engrosnivå av matvarer, både totalt og per innbygger, spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer. Tallene er basert på beregningene i avsnittene foran.

Tallene for matvareforbruk på engrosnivå utarbeides av NIBIO. Avdeling for ernæringsvitenskap, Universitetet i Oslo bearbeider tallene, og beregner bl.a. spiselig mengde og innhold av energi og energigivende næringsstoffer i engrosforbruket.

Tallene for årene 1953–1955 er ikke korrigert etter de senere års endringer i grunnlag og prinsipper for beregningene, og er av den grunn for enkelte av matvaregruppene ikke helt sammenliknbare med seriene f.o.m. 1970.

2.6.2 Matvaregruppene

Engrosforbruket av korn som mel (inkl. ris og bakervarer) har økt i perioden fra 1969 og frem til midten av 2000-tallet. Engrosforbruket gikk deretter ned over en sju års periode, men har de tre siste årene igjen gått noe opp. Engrosforbruket av mel i 2017 er 85,5 kg per innbygger.

Engrosforbruket av poteter har gått fra 100 kg per innbygger i 1959 til 56,4 kg per innbygger i 2017. I perioden har andelen matpoteter gått mye ned, mens det har vært en økning i bearbeidede potetprodukter. Potet er en lagringsvare, noe som innebærer at det vil kunne oppstå en del svingninger i beregnet engrosforbruk fra år til år (også som en del av periodiseringen).

Engrosforbruket av grønnsaker har stort sett økt gjennom hele perioden. I 1970 utgjorde engrosforbruket om lag 40 kg per innbygger, mens i 2017 er engrosforbruket beregnet til 76,1 kg per innbygger.

Engrosforbruket av frukt og bær har økt fra 66,8 kilo per innbygger i 1970 til 88,9 kg per innbygger i 2017. I starten av perioden økte engrosforbruket, men på 90-tallet gikk det ned. I 1999 ble frukt og bær fra villahageproduksjonen/trær utelatt fra beregningene (tilsvarte 9,8 kg). Gjennom 2000-tallet økte engrosforbruket, mens engrosforbruket de ti siste årene har vært mer stabilt (stort sett rett i underkant av 90 kg per innbygger).

Engrosforbruket av sukker forsetter å gå ned, fra 42 kg per innbygger i 1970 til 25,6 kg per innbygger i 2017. Merk at import av bearbeidede produkter som f.eks. supper og sauser inneholder råvarer som ikke inngår i engrosforbruksberegningene i denne rapporten. Sukker er en av disse råvarene. Volumet av disse varene er imidlertid usikkert. Det reelle engrosforbruket av sukker og andre varer som inngår i bearbeidede produkter er derfor høyere enn det som tallene i denne rapporten viser.

Engrosforbruket av kjøtt økte frem til begynnelsen av 80-tallet. I 1981 falt forbruket ganske mye, før forbruket igjen økte. I 1990 var forbruket på høyde med forbruket i 1980. Utover 1990- og 2000-årene har forbruket fortsatt å øke. De siste 5 årene ser forbruket ut til å ha stabilisert seg, og i 2017 var engrosforbruket av kjøtt beregnet til 71,5 kg per innbygger mot 40,5 kg i 1970. Engrosforbruket av kjøttbiprodukter har hatt noenlunde samme utvikling og har økt fra 2,8 kg i 1970 til 4,6 kg per innbygger i 2017.

Engrosforbruket av egg har vært relativt stabilt og ligget på mellom 10 til 12 kg per innbygger per år på 70-, 80-, 90- og 2000-tallet. Engrosforbruket for de siste årene indikerer imidlertid at engrosforbruket av egg øker noe, og i 2017 er engrosforbruket beregnet til 13,1 kg per innbygger.

Det totale engrosforbruket av melk (dvs. hel-, lett- og skummet melk) har gått ned i hele perioden, med unntak av enkelte år. I 1999 var forbruket på ca. 127 kg per innbygger, mens i 2017 er engrosforbruket av melk anslått til 82,5 kg per innbygger.

Siden 1999 er yoghurt skilt ut fra melk, og engrosforbruket av yoghurt har økt fra 6,7 kg i 1999 til 10,0 kg per innbygger i 2017.

Engrosforbruket av fløte og rømme holdt seg temmelig stabilt i hele perioden 1969-2002, med et forbruk på om lag 6,5 og 7,0 kg per innbygger. I perioden fra 2003 til 2014 har engrosforbruket ligget på mellom 7,0 og 8,0 kg. De siste tre årene har engrosforbruket gått noe ned, og i 2017 er engrosforbruket beregnet til 7,2 kg per innbygger.

Det har vært en økning i forbruket av konserverte melkeprodukter i hele perioden frem til om lag 2010. I 2017 er engrosforbruket av konserverte melkeprodukter beregnet til 25,2 kg per innbygger.

Engrosforbruket av ost gikk ned med 1,4 kg per innbygger fra 2016 til 2017. Historisk sett har imidlertid engrosforbruket av ost økt fra om lag 9 kg per innbygger i 1969 til 17,1 kg per innbygger i 2017. Veksten i perioden har i all hovedsak kommet blant hvite oster.

Smørforbruket har gått ned fra 5,5 kg per innbygger i 1969 til 3,4 kg per innbygger i 1989. Forbruket har siden den gang ligget på mellom 2,7 og 3,3 kg per innbygger. I 2017 er engrosforbruket av smør beregnet til 3,5 kg per innbygger.

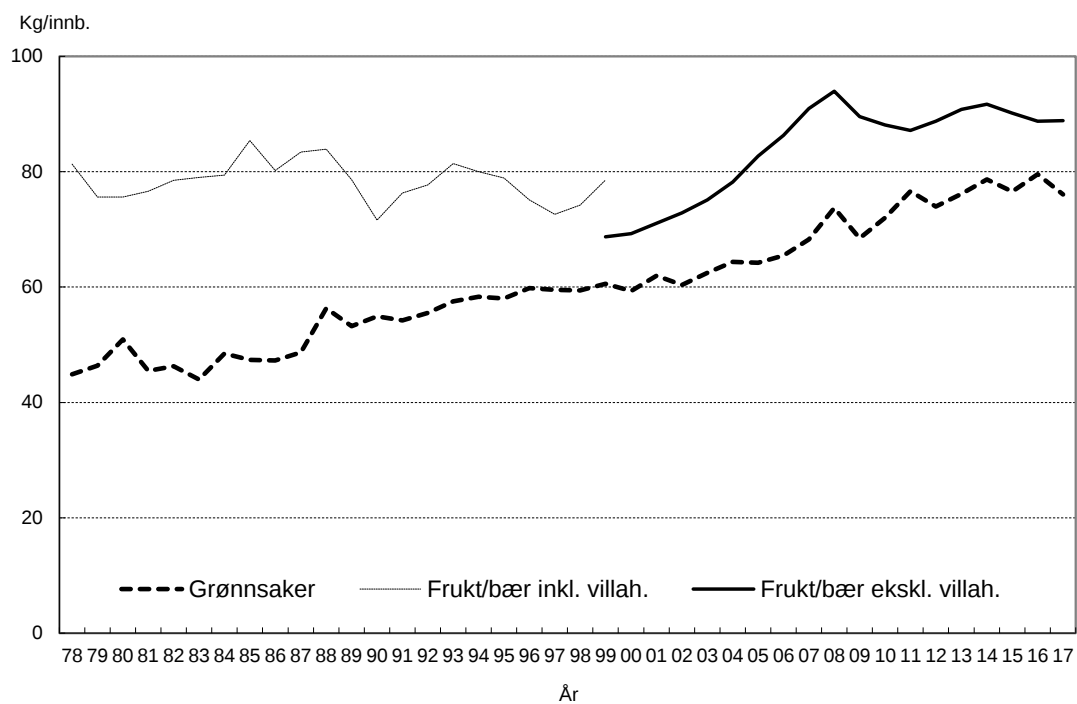
Det samlede engrosforbruket av margarin er mer enn halvert siden de første engrosforbruksberegningene startet på 50-tallet. I 1953/1955 var engrosforbruket på 24 kg per innbygger, mens engrosforbruket i 2017 er beregnet til 8,3 kg per innbygger. Størstedelen av nedgangen fant sted før 1980.

Statistikken for annet fett er usikker, og noe av reduksjonen i margarinforbruket har trolig medført en vridning til mer bruk av oljer. Et anslag på 4,0 kg per innbygger er derfor videreført.

Figur 2.1. Engrosforbruk av matmel og poteter pr. innbygger

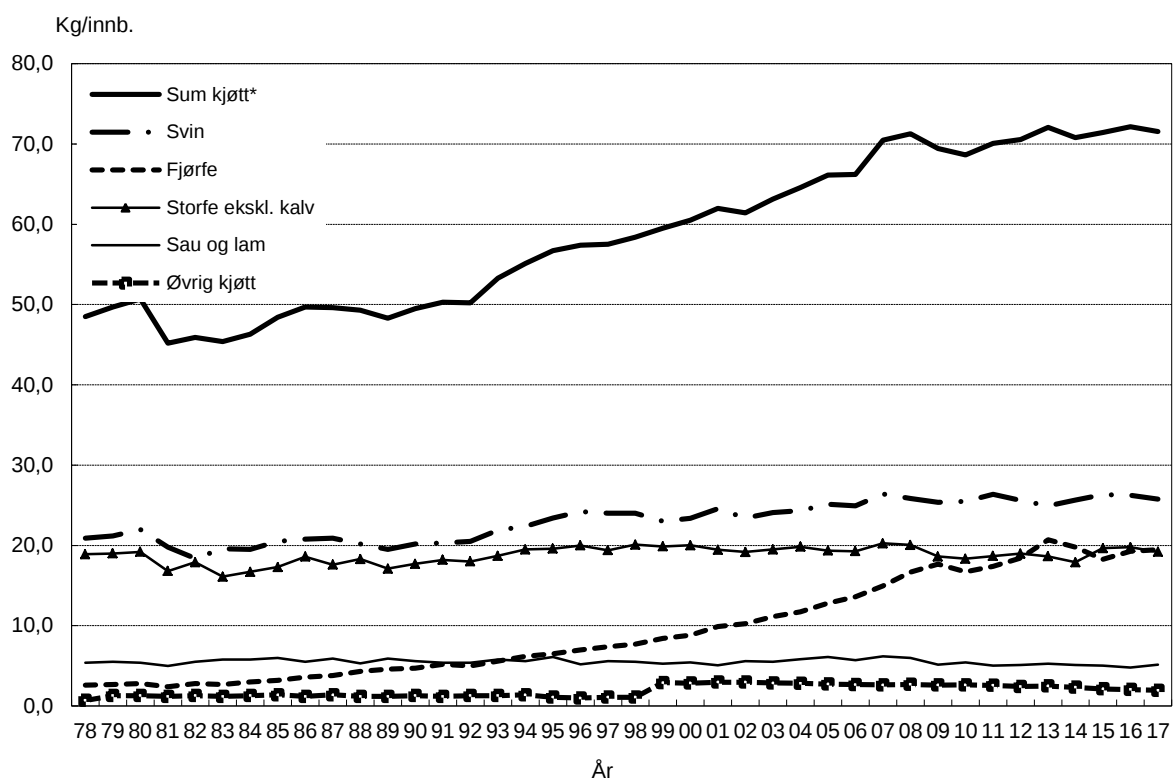
Figur 2.2. Engrosforbruk av grønnsaker, frukt/bær pr. innbygger

Figur 2.3. Engrosforbruk av sukker pr. innbygger

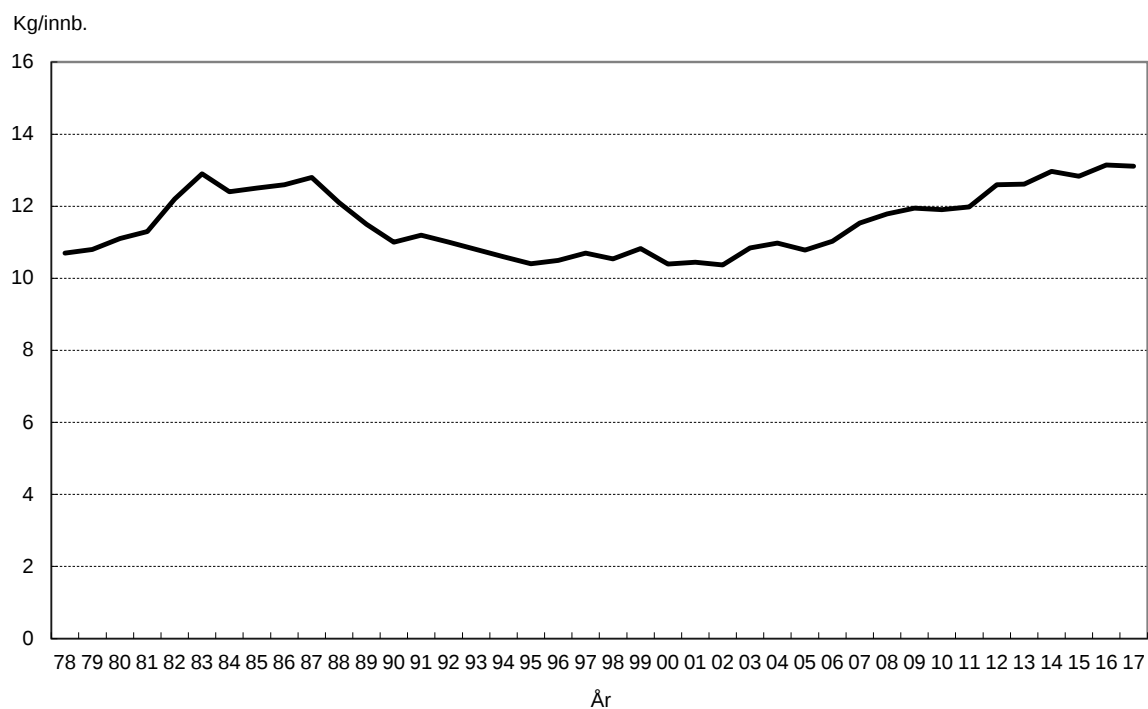

Figur 2.4. Engrosforbruk av kjøtt pr. innbygger

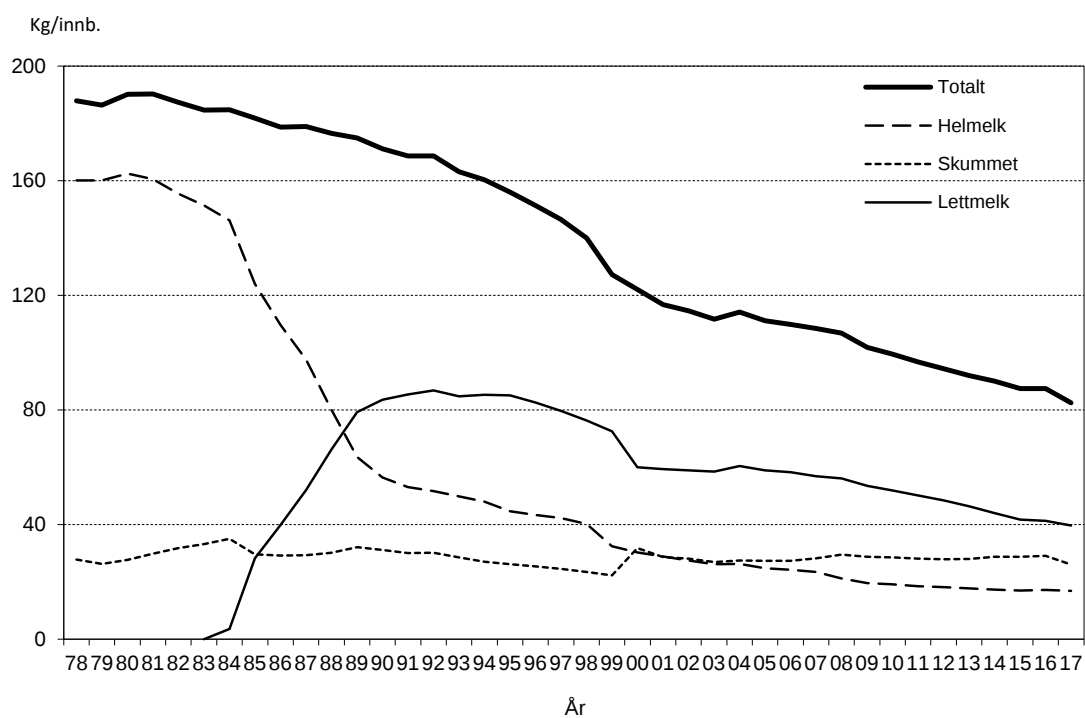

*Eksklusiv kjøttbiprodukter

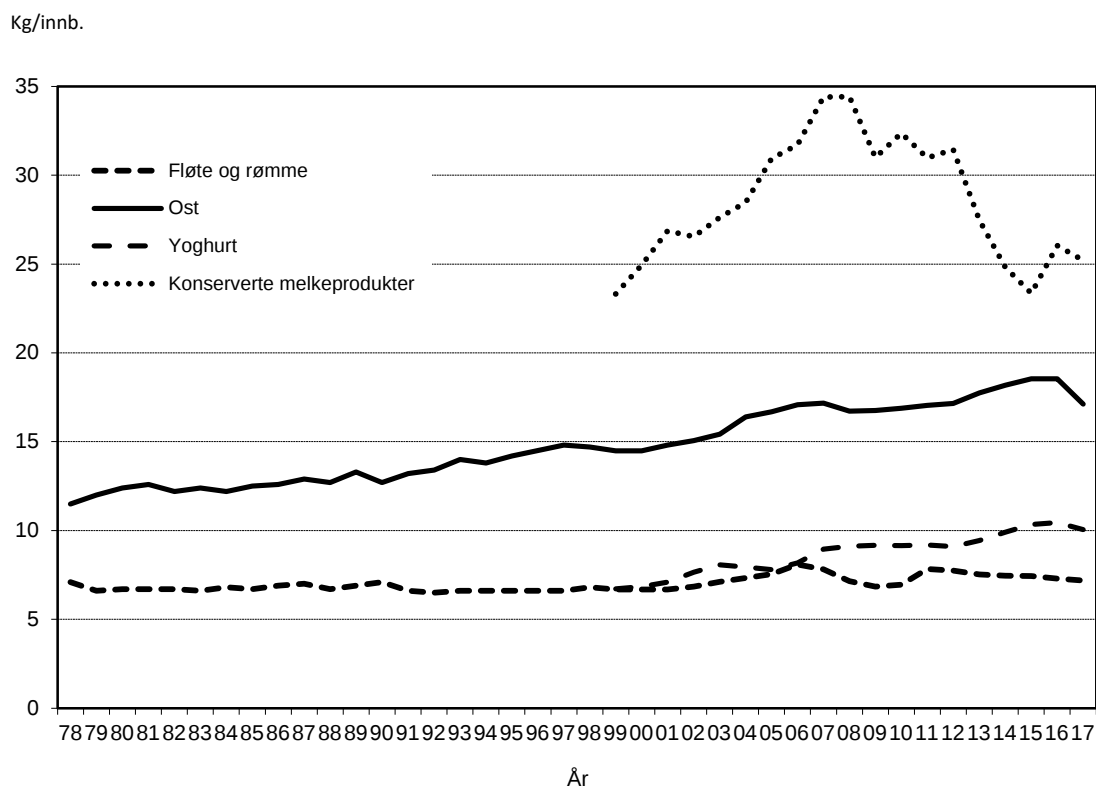
Figur 2.5. Engrosforbruk av egg pr. innbygger

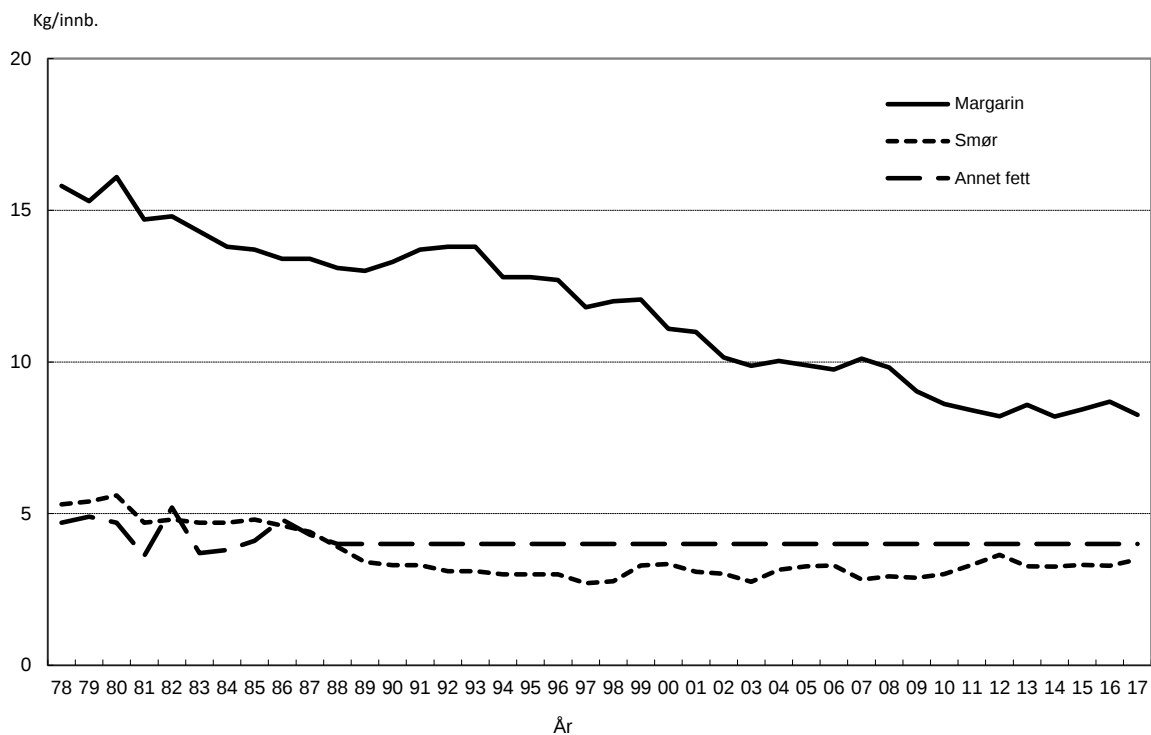
Figur 2.6. Engrosforbruk av melk pr. innbygger

Figur 2.7. Engrosforbruk av fløte/rømme, yoghurt, ost og konserverte melkeprodukter pr. innbygger

Figur 2.8. Engrosforbruk av margarin, smør og annet fett pr. innbygger

Tabell 2.43 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, mill. kg

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Korn, som mel ¹	330	268	306	323	370	394	413	426	413
Ris gryn og mel	5	7	10	13	16	23	24	25	25
Poteter, friske ²	314	305	255	220	143	101	135	91	110
Potetprodukter ²		27	46	81	132	147	139	152	144
Potetmel ²	50	39	33	37	35	35	74	55	59
Sukker/sukkervarer	136	163	182	171	195	154	140	135	138
Erter/nøtter/kakao ³	14	24	29	20	27	39	41	43	42
Kakaoprodukter ³				17	14	29	32	33	33
Grønnsaker ⁴	120	156	189	225	270	331	417	401	405
Frukt og bær ⁴	140	259	309	332	307	432	465	469	471
Kjøtt ⁵	113	157	208	210	266	335	378	378	376
Kjøttbiprodukter	8	11	13	13	15	24	25	24	25
Egg	25	37	44	49	48	58	69	69	70
Fisk ⁷		153	127	143	101	111	106	100	108
Helmelk ⁶	660	667	652	269	145	94	90	89	88
Lettmelk ⁶				335	324	259	216	209	211
Skummet melk ⁶	34	55	107	136	99	139	152	137	138
Yoghurt ⁶					30	44	55	53	51
Melkeprodukter ⁶	11	45	59	78	104	149	136	133	130
Fløte, rømme ⁶	17	26	27	29	30	33	38	38	36
Ost ⁶	27	35	49	56	65	81	97	90	100
Smør ⁶	13	21	22	14	15	14	17	18	19
Margarin ⁶	82	73	62	55	54	50	46	44	43
Herav lettmargin ⁶			1	8	11	12	10	10	10
Annet fett	13	17	20	17	18	19	21	21	21

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene er ikke helt sammenliknbare med seriene fra 1970. For korn er forbruket til mat pga. kraftfôrrasjonering anslagsvis 10-15 prosent for høyt.
2. Revidert serie fra 1980 for potetprodukter og friske poteter. Potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1999, hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter, der potetmel er inkl. sprit f.o.m. 2009.
3. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m. 1989.
4. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977 og 1986.
5. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.
6. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med høyst 0,7 % fett (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert ut i fra hva markedsaktørene har oppgitt under definisjonen, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
7. Tall for fisk er beregnet som produktvekt og er usikre, samt at de er beregnet med en annen metode enn øvrige matvarer.

Tabell 2.44 FORBRUK PÅ ENGROSNIVÅ AV MATVARER, kg per innbygger

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Korn, som mel ¹	97,2	69,1	75,1	76,4	82,9	81,6	78,9	80,7	77,8
Ris gryn og mel	1,5	1,8	2,5	3,1	3,5	4,8	4,7	4,8	4,7
Poteter, friske ²	92,5	78,7	62,6	52,0	32,1	20,9	25,8	17,2	20,8
Potetprodukter ²		7,0	11,3	19,2	29,7	30,4	26,6	28,9	27,1
Potetmel ²	14,6	9,9	8,1	8,8	7,7	7,3	14,1	10,4	11,1
Sukker/sukkervarer	40,1	42,0	44,7	40,5	43,8	31,9	26,8	25,6	26,1
Erter/nøtter/kakao ³	4,1	6,2	7,1	4,7	6,1	8,1	7,9	8,1	7,9
Kakaoprodukter ³				3,9	3,1	6,0	6,2	6,2	6,1
Grønnsaker ⁴	35,4	40,2	46,4	53,2	60,6	68,4	79,6	76,1	76,2
Frukt og bær ⁴	41,2	66,8	76,0	78,6	68,7	89,4	88,7	88,9	88,6
Kjøtt ⁵	33,3	40,5	51,1	49,7	59,5	69,4	72,1	71,5	70,8
Kjøttbiprodukter	2,4	2,8	3,2	3,1	3,3	5,0	4,8	4,6	4,7
Egg	7,4	9,5	10,8	11,6	10,8	11,9	13,1	13,1	13,2
Fisk ⁷		47,4	35,8	..	37,7	34,6	33,1	29,9	32,5
Helmelk ⁶	194,5	172,0	160,1	63,6	32,4	19,6	17,1	16,8	16,6
Lettmelk ⁶				79,2	72,6	53,6	41,3	39,7	39,6
Skummet melk ⁶	10,0	14,2	26,3	32,2	22,2	28,7	29,0	26,0	25,9
Yoghurt ⁶					6,7	9,2	10,4	10,0	9,6
Melkeprodukter ⁶	3,2	11,6	14,5	18,5	23,3	31,0	26,0	25,2	24,4
Fløte, rømme ⁶	5,0	6,7	6,6	6,9	6,7	6,8	7,3	7,2	6,8
Ost ⁶	8,0	9,0	12,0	13,2	14,5	16,8	18,5	17,1	18,8
Smør ⁶	3,8	5,4	5,4	3,4	3,3	2,9	3,3	3,5	3,5
Margarin ⁶	24,2	18,8	15,3	13,0	12,1	9,0	8,7	8,3	8,0
<i>Herav lettmargarin⁶</i>			0,2	1,9	2,5	2,5	2,0	1,8	1,8
Annet fett	3,8	4,4	4,9	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Middelfolkemengde	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5236	5277	5314

Alle serier er revidert i 2008 tilbake til 1999.

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene er ikke helt sammenliknbare med seriene fra 1970. For korn er forbruket til mat pga. kraftfôrrasjonering anslagsvis 10-15 prosent for høyt.
2. Revidert serie fra 1980 for potetprodukter og friske poteter. Potetprodukter er omregnet til friske poteter f.o.m. 1999, hele tidsserien for potetmel er omregnet til friske poteter.
3. Kakao og kakaoprodukter som egen gruppe f.o.m 1989.
4. Grønnsaker revidert serie i 1980 og 1986. Frukt og bær revidert i 1977, 1986 og 1999.
5. Ekskl. kjøttbiprodukter og grensehandel, inkl. hval og vilt.
6. Diverse revideringer gjennomført i 2008 omfatter justeringer tilbake til 1999, herunder a) Skummet melk omfatter også lettmelk med 0,7 % fett eller mindre (tidligere betegnet ekstra lettmelk). b) Yoghurt trukket ut fra andre melke kategorier og lagt under konserverte melkeprodukter. c) Justering av faktorer og omfang av gruppen konserverte melkeprodukter. d) Slutt med lagerføring av ost og smør. e) Justering av smør i smørblandet margarin. f) Lettmargarin definert av markedsaktørene, med tillegg for all margarin som inngår i smørblandet margarin samt matfett.
7. Tall for fisk er angitt som rund vekt og er usikre. Beregning av fisk er basert på en annen metode enn for øvrige matvarer.

2.6.3 Energi og energigivende næringsstoffer

Matmengdene på engrosnivå er omregnet til spiselig mengde før næringsberegningen er gjort (tabell 2.45).

Tabell 2.45 MATMENGDE PÅ ENGROSNIVÅ. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Kornvarer, som mel ²	205	224	214	231	250	238	233	228	228	226	225	229	237
Poteter ³	173	157	153	143	132	138	131	139	132	144	112	145	120
Grønnsaker	96	129	134	150	157	177	178	182	188	193	198	199	194
Erter, bønner tørre				6	5	5	5	5	5	5	6	6	7
Frukt og bær	172	178	169	184	186	198	195	199	205	205	203	197	197
Kjøtt ⁴	119	126	120	143	151	154	159	159	161	157	159	164	162
Fisk som filet				39	41	37	36	38	40	39	38	38	35
Egg	23	27	26	24	26	29	29	30	30	30	31	32	32
Helmelk ⁵	480	461	182	120	86	54	51	50	48	47	47	47	46
Lettmelk	-	-	229	165	163	147	137	133	127	121	114	113	109
Lettmelk med høyst 0,7% fett ⁶				35	29	39	39	42	46	49	53	55	49
Skummet melk	73	109	135	122	47	42	38	34	31	29	26	24	23
Yoghurt ⁷						23	22	22	22	25	28	29	28
Konserverte melkeprodukter				68	73	91	85	86	76	68	64	71	69
Fløte, 38 % fett	18	20	21	19	22	20	22	21	21	21	21	20	21
Ost	28	34	35	40	47	45	47	47	49	49	51	51	47
Smør ⁸	13	16	7	7	5	5	6	7	6	6	6	6	6
Margarin ⁹	48	44	37	32	28	24	24	25	24	24	27	26	25
- lettmargin	-	-	6	8	5	5	5	4	4	4	4	4	4
Matolje, annet fett	17	13	11	11	11	12	11	12	12	11	13	12	12
Sukker ¹⁰	89	118	113	115	98	85	83	80	76	77	74	73	70
Diverse ¹¹	14	16	24	25	27	33	33	33	33	33	34	33	35

* Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer ris og kli og fra 2006 maisprodukter.

3. Inkluderer potet brukt til potetprodukter og fra 2006 poteter brukt til produksjon av potetmel.

4. Inkluderer blod og innmat. Halvparten av nedgangen i 2014 skyldes at andel spiselig mengde svinehode er endret fra 100 til 49 %. Fra 2016 er spiselig andel endret fra 75,0 til 77,5 % for storfe og fra 85,0 til 88,4 % for svin.

5. Inkluderer til og med 2002 helmelk brukt i konserverte melkeprodukter, og fra 2006 melkeprodukter beregnet som råvare melk og fløte.

6. Inkluderer til og med 2002 skummet melk brukt i konserverte melkeprodukter.

7. Fra 2014 skjer det en økning i mengden yoghurt som skyldes en rettelse (og ingen reell økning).

8. Inkluderer ikke smør i smørblandet margarin.

9. Inkluderer smør i smørblandet margarin. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.

10. Inkluderer sirup, honning og sukkervarer, omregnet til sukker.

11. Inkluderer nøtter, kakao, potetmel og fra 1986 sjokolade som råvarer. Fra 2006 eksklusive potetmel.

Tabell 2.46 gir oversikt over kostens innhold av energi og energigivende næringsstoffer i perioden 1975-2017 på engrosnivå.

Fra midten av 1970-årene til begynnelsen av 1990-årene gikk kostens fettinnhold ned fra omlag 40 til 35 prosent av energien (energiprosent). Det holdt seg siden på dette nivået i mange år. I perioden 2000 til 2017 har kostens fettinnhold økt fra 34 til 37 energiprosent.

Kostens innhold av mettede fettsyrer ble redusert fra 16 til 14 energiprosent fra 1975 til 1990. Fra 2000 til 2013 økte andelen mettede fettsyrer igjen til 15-16 energiprosent, men har gått ned til rundt 14 energiprosent i de senere årene. Fra 2015 til 2017 er det en tendens til at nedgangen fortsetter, da kostens innhold av mettede fettsyrer har gått fra 14,5 til 14,2 energiprosent.

Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har holdt seg på mellom 5 til 6 energiprosent siden 1980-årene. Kostens innhold av transfettsyrer har gått betydelig ned over tid, og er under 1 energiprosent.

Proteininnholdet i kosten har siden 1970-årene økt fra 12 til 15 energiprosent.

Karbohydratinnholdet i kosten økte fra 48 energiprosent i 1975 til 52 energiprosent i 1990, og har minsket til 47 energiprosent i løpet av de senere årene.

Energiandelen fra tilsatt sukker økte fra 13 prosent i 1975 til 17 prosent i 1990, og er redusert fra 17 til rundt 12 energiprosent i perioden 2000-2017. Fra 2015 til 2017 er det en tendens til at nedgangen fortsetter, da kostens innhold av tilsatt sukker har gått fra 12,3 til 11,8 energiprosent.

Innholdet av kostfiber har økt fra 24 til 28 g per person per dag i perioden 2000 til 2017.

Tabell 2.46 INNHOLD AV ENERGI OG ENERGIGIVENDE NÆRINGSSTOFFER I MATMENGDEN PÅ ENGROSnivå. MENGDEN PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Energi, MJ	12,2	13,3	12,2	12,0	11,9	11,7	11,6	11,6	11,5	11,5	11,5	11,6	11,5
Protein, g	87	94	94	95	100	100	100	100	101	99	99	101	100
Fett, g ²	129	135	111	110	112	112	113	116	115	111	115	115	114
-mettede fettsyrer, g ³	54	57	45	47	49	48	48	49	49	44	45	45	44
-enumettede f. s., g	46	48	40	36									
-flerumettede f. s., g	20	21	18	19									
-cis enumett. f. s., g					37	39	39	40	40	42	43	43	43
-cis flerumett. f. s., g					17	16	16	17	17	17	17	17	17
-transumettede f. s., g					2	2	2	2	2	1,1	1,3	1,3	1,3
Karbohydrat, g	345	390	375	369	345	330	321	316	312	325	315	320	317
-tilsatt sukker, g	91	120	118	120	105	95	93	90	86	86	84	83	80
Kostfiber, g	21	23	22	24	25	26	26	26	26	26	26	28	28
<u>Energifordeling:</u>													
Protein, %	12	12	13	13	14	15	15	15	15	15	15	15	15
Fett, %	40	38	35	34	35	35	36	37	37	36	37	37	37
-mettede f. s., %	16	16	14	15	15	15	15	16	16	14	14	14	14
-enumettede f. s., %	14	13	12	11									
-flerumettede f. s., %	6	6	6	6									
-cis enumett. f. s., %					11	12	13	13	13	13	14	14	14
-cis flerumett. f. s., %					5	5	5	5	6	5	6	6	6
-transumettede f. s., %					0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,3	0,4	0,3	0,3
Karbohydrat, %	48	50	52	52	49	48	47	47	46	48	47	47	47
-tilsatt sukker, %	13	15	17	17	15	14	14	13	13	13	12	12	12
Kostfiber, %					2	2	2	2	2	2	2	2	2

*Foreløpige tall.

1. Se Tillegg 1 avsnitt 2.5 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.
2. Fra 2015 er importert margarin inkludert i beregningen. I 2015 utgjorde importert margarin 1,25 kg per person per år, eller 3,4 gram per person per dag.
3. I beregningen for 2014 og 2015 går mettet fett ned, noe som hovedsakelig skyldes at sammensetningen av "annet fett" er endret. Oljer med høy andel mettede fettsyrer (som var vanligere å bruke før) er i stor grad erstattet med oljer med lavere andel mettede fettsyrer.

De største fettkildene i kosten er melk og meieriprodukter, kjøtt, margarin og annet spisefett (tabell 2.47). Andelen fett som kommer fra melk- og meieriprodukter er redusert siden 1975. Det har vært en vridning i fett-tilførselen fra melk og smør til ost og fløte. Andelen fett som kommer fra kjøtt har økt i perioden 1975-2005, men har siden gått noe ned. Andelen fett som kommer fra margarin gikk betydelig ned i perioden 1975-2005, men er lite endret siden 2005.

Tabell 2.47 KILDER TIL FETT. MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. MENGDE FETT, GRAM PER PERSON PER DAG¹

	1975	1980	1990	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Melk og meieriprodukter	42	46	33	31	34	32	31	33	31	31	31	31	30
- melk, yoghurt	18	18	11	8	9	5	4	5	4	4	4	4	4
- fløte, rømme	6	7	7	7	8	8	8	8	8	8	8	8	8
- ost	8	9	9	11	12	12	12	12	12	12	12	12	11
- smør	10	13	6	6	4	4	5	6	5	5	5	5	5
- konserverte melkeprodukter						3	2	2	2	2	2	2	2
Margarin ²	39	36	28	22	20	17	17	18	18	18	19	19	18
- lettmargin	-	-	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Annet fett ³	12	13	11	11	11	11	11	12	12	11	13	12	12
Kjøtt	21	22	20	27	30	26	28	28	28	26	27	28	27
Fisk						2	2	2	2	2	2	2	2
Andre matvarer	15	18	20	19	22	25	25	25	25	24	23	23	25
- kornvarer	-	-	-	5	5	5	5	5	5	4	4	5	5
- egg	-	-	-	2	3	3	3	3	3	3	3	3	3
- mandel, nøtter	-	-	-	5	7	9	9	9	9	9	9	9	9
- kakao, sjokolade	-	-	-	3	5	6	6	6	6	6	6	5	5
- annet	-	-	-	4	2	2	2	2	2	2	1	1	3
Fett totalt	129	135	111	110	116	112	113	116	115	111	115	115	114

*Foreløpige tall.

1. Se avsnitt 2.5 i Tillegg 1 for detaljer om matvaredatabasen og kostberegningene.

2. Inkluderer smør i smørblandet margarin.

3. Fra 2014 er 1,6 gram «annet fett» flyttet til margarin, som dekker over at fett fra margarin går ned med 2 gram mellom 2013 og 2014.

2.7 Norskprodusert andel av matvareforbruket – selvforsyningsgrad – selvforsyningsevne

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av engrosforbruket av matvarer (regnet på energibasis) som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er således basert på fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler mv. Selvforsyningsgraden gir ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon, for eksempel både eksporteres og importeres det betydelige mengder mat som f.eks. ost. Eksporten av ost kommer ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer til uttrykk. Eksport av fiskeolje som kunne vært brukt til margarinproduksjon og import av soya-bønner/planteoljer til margarinproduksjon, blir behandlet på samme måte. Det samme gjelder eksport og import av fisk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, bør det derfor tas hensyn til matvareeksporten (dekningsgrad).

Heller ikke dekningsgraden med matvareeksporten gir et fullstendig bilde av selvforsyningsevnen. Dette skyldes at forbruket i krisesituasjoner vil kunne legges om til større andel planteprodukter. Energitalpet er stort når planteprodukter som kunne nyttes direkte til mat, blir brukt til fôr. Det må også tas hensyn til at en del av kraftfôret som nyttes i husdyrproduksjonen er importert, og at det både i fiskeriene og i jordbruket også nyttes andre importerte innsatsfaktorer. I tillegg vil man kunne redusere krav til kvalitet til det som går til matproduksjon (for eksempel mat som i dag går til fôr, kan man benytte som menneskeføde). Effektene av å endre matvareforbruket i retning av planteprodukter er store og vil i kortvarige kriser (varighet 2–3 år) til dels kunne overstige virkningen av bortfall av importerte innsatsfaktorer. Nettoeffekten vil derfor være positiv og gjøre at egendekningen i en krisesituasjon vil være høyere enn også dekningsgraden med matvareeksporten inkludert.

Fra og med 1995 er innenlandsk forbruk av fisk beregnet på grunnlag av resultatene av registrering av fiskeforbruket (jf. kap. 3). Denne endringen medførte at andelen spiselig vare av fisk ble justert ned, og dette ga en lavere energitilførsel fra fisk enn tidligere beregnet. I 2009 ble det innhentet ny informasjon om energiinnholdet i fisk som er vektet etter forbruket av div. fiskearter (som rå), jf. data fra GfK.

Handelsstatistikken fra SSB for fisk er ingen god kilde til å beregne selvforsyningsgrad og dekningsgrad på fisk. Dette skyldes usikkerhet knyttet til a) omregningsfaktorer fra produktvekt til spiselige mengder og rund vekt og b) manglende informasjon om bruken av fisken (for eksempel går mye importfisk til fôr).

Tabell 2.48 viser energiinnholdet i engrosforbruket av matvarer. Foreløpige tall for 2017 viser at den samlede mengden energi går noe ned sammenlignet med 2016.

Tabell 2.48 FORBRUK AV MATVARER PÅ ENGROSNIVÅ. TJ (terajoule)¹

	1953- 1955	1970	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Korn, som mel					5370	5720	6000	6190	6000
Ris gryn og mel					240	350	370	380	380
Poteter friske	1050	890	750	650	430	310	400	270	330
Potetprodukter		80	140	240	390	440	410	450	430
Potetmel		110	100	100	110	110	220	170	180
Sukker/sukkervarer	2200	2630	2950	2780	3170	2510	2280	2200	2260
Erter, nøtter, kakao ³	210	360	480	610	380	540	540	560	550
Kakao ³					310	630	710	720	710
Grønnsaker	110	140	180	210	260	310	390	380	380
Frukt og bær	340	510	610	650	600	850	920	930	930
Kjøtt	1070	1370	1810	1830	2120	2910	2890	2890	2880
Kjøttbiprodukter	50	70	80	80	90	140	150	150	160
Egg	150	180	210	230	240	280	330	340	340
Fisk ²	350	560	460	520	370	390	390	370	400
Helmelk	1900	1910	1870	770	420	280	260	260	260
Lettmelk				660	640	510	430	420	420
Skummet melk	50	90	170	220	160	230	250	220	220
Yoghurt					150	210	260	260	250
Melkeprodukter	80	210	280	370	490	710	650	630	620
Fløte, rømme	230	390	400	430	450	500	580	570	550
Ost	440	510	710	810	940	1180	1410	1310	1460
Smør	430	660	690	430	460	440	540	580	590
Margarin	2520	2150	1840	1630	1590	1420	1350	1290	1270
Annet fett	480	640	750	640	670	730	790	800	800
Forbruk i alt, 1000 TJ	16,5	17,3	18,9	18,6	20,0	21,2	22,4	22,2	22,2
Forbruk, MJ/innb./dag	13,3	12,3	12,7	12,1	12,3	12,0	11,7	11,5	11,5
Folkemengde 1000 stk.	3394	3877	4073	4227	4462	4829	5236	5277	5314

* Foreløpige tall. ** Anslag/prognose

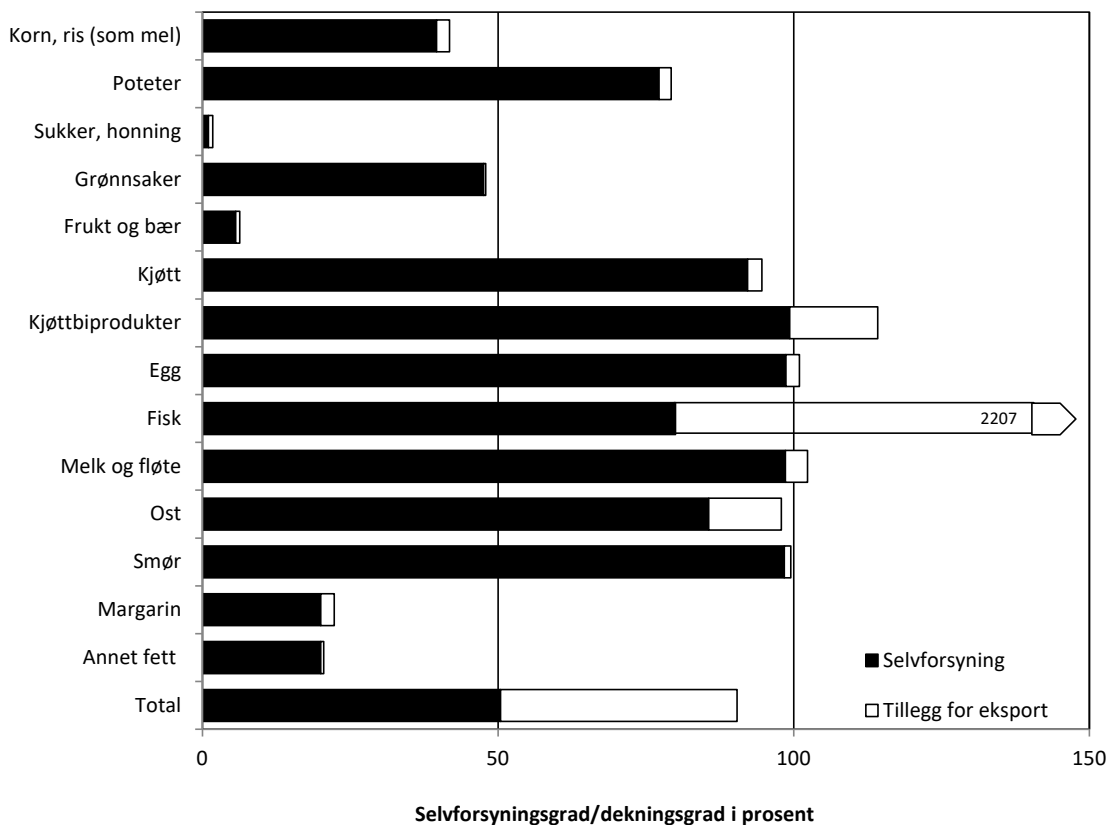
1. TJ= terajoule 10¹²

2. Tall er usikre, justert i 2009, tilbake t.o.m. 1999.

3. Kakao er skilt ut som egen gruppe f.o.m. 1999.

Figur 2.9 viser den norskproduserte andel av matvareforbruket. Figuren angir både selvforsyningsgrad – de sorte søylene - og dekningsgrad – summen av de hvite og sorte søylene.

Figur 2.9. Selvforsyningsgrad (sorte søyler) og dekningsgrad (sum av sorte og hvite søyler) i 2017

Metoden som viser selvforsyningsgrad bygger på følgende prinsipp; "Forbruk minus import, dividert på forbruk", mens metoden som viser dekningsgrad bygger på følgende prinsipp; "Forbruk pluss eksport minus import dividert på forbruk". Av figuren kan man se at fisk kommer i en særstilling. Dette pga. eksporten fra denne næringen (imidlertid er det knyttet stor usikkerhet til energiinnholdet av spiselig mengde fisk).

Av landbruksproduktene er det kjøttbiprodukter som har størst dekningsgrad i 2017 på 114,2 prosent. Den totale dekningsgraden av matvarer i 2017 er beregnet til 90,4 prosent, noe som er en økning på 5,2 prosentpoeng sammenliknet med 2016. Hovedårsaken til økningen er knyttet til produksjon/fangst av fisk/sjømat og bedre kornavling.

Tabell 2.49 viser norskprodusert andel av matvareforbruket «selvforsyningsgraden». Selvforsyningsgraden har vært forholdsvis stabil i hele perioden med unntak av enkelte år. Større endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig variasjoner i mengden av norskprodusert matkorn på grunn av avlingsvariasjoner og kvalitet. I 2012 var selvforsyningsgraden «kun» på 43,1 prosent, noe som i stor grad skyldes lav andel an norskprodusert matkorn og lav norsk andel av norskproduserte poteter, i 2017 er selvforsyningsgraden beregnet til 50,4 prosent.

Tabell 2.49 NORSKPRODUSERT ANDEL AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS (selforsyningsgrad), PROSENT

	1953-1955 ¹	1970	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
Korn, som mel inkl. ris ¹	11	3	13	22	33	34	34	40	38
Poteter friske	100	100	93	99	81	73	61	69	61
Potetprodukter		100	67	93	75	89	82	79	83
Potetmel		81	75	84	100	98	90	87	89
Sukker, sukkervarer	1	2	2	3	0	1	1	1	1
Erter, nøtter, kakao	6	0	0	0	0	0	0	0	0
Grønnsaker	93	87	72	73	58	48	49	48	49
Frukt og bær	42	35	29	27	6	4	5	6	5
Kjøtt	99	95	92	97	97	96	91	92	94
Kjøttbiprodukter	100	82	86	96	98	98	99	99	99
Egg	100	98	100	100	97	99	98	99	99
Fisk ²	94	92	94	88	80	80	80	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Lettmelk				100	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Yoghurt					99	98	86	85	84
Konserverte melkeprodukter	100	89	86	100	100	99	99	99	99
Fløte, rømme (38% fett)	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Ost	100	99	97	97	95	89	86	86	87
Smør	100	78	92	100	99	97	98	98	98
Margarin	61	53	44	40	20	20	20	20	20
Annet fett	0	19	60	20	20	20	20	20	20
Norskprodusert/ Selforsyningsgrad	49	48	49	50	46	48	49	50	50
Produsert i norsk jordbruk	38	39	41	44	46	48	48	49	49
I norsk jordbruk på norsk fôr	34	30	35	36	..	43	41	42	..
Dekningsgrad (inkl. fisk)					79	89	85	90	89

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Tallene er ikke helt sammenliknbare med seriene fra 1970. For korn er forbruket til mat pga. kraftfôrrasjonering 10–15 prosent for høyt. I 2008 ble tallet for perioden 1999–2008 korrigert som følge av at import av bearbejdede kornprodukter ikke kom med.

2. Anslag.

Av tabell 2.50 framgår det at energiandelen fra vegetabiliske matvarer var 62 prosent på 50-tallet. På 60- og 70-tallet var andelen 59 prosent. Deretter økte energiandelen av vegetabiliske matvarer på 80-, 90- og 2000-tallet til 66 prosent. I løpet av de 10-15 siste årene har andelen imidlertid gått noe ned og har de siste årene ligget på om lag 63 prosent. En del av kornet (bygg og havre) som i dag nyttes til fôr kan gå direkte til mat. Dette vil eventuelt kunne bidra med å øke egendekningen av mat i en krisesituasjon.

Tabell 2.50 PROSENTVIS SAMMENSETNING AV MATVAREFORBRUKET PÅ ENERGIBASIS

	1953-1955	1970	1979	1989	1999	2009	2016	2017*	2018**
<u>Vegetabiliske matvarer</u>									
Korn, som mel inkl. ris	30	23	25	27	28,1	28,6	28,4	29,5	28,7
Poteter friske	6	5	4	4	2,1	1,4	1,8	1,2	1,5
Potetprodukter		-	-	1	2,0	2,0	1,8	2,0	1,9
Potetmel		1	1	-	0,5	0,5	1,0	0,7	0,8
Sukker, sukkervarer	13	15	16	15	15,9	11,8	10,2	9,9	10,1
Erter, nøtter ¹	1	2	3	3	1,8	2,4	2,4	2,5	2,4
Kakao ¹					1,5	3,0	3,1	3,2	3,2
Grønnsaker	1	1	1	1	1,3	1,4	1,7	1,7	1,7
Frukt og bær	2	3	3	4	3,0	4,0	4,1	4,2	4,2
Margarin, vegetabilsk	6	6	6	5	7,2	6,0	5,4	5,2	5,1
Annet fett, vegetabilsk	3	3	1	3	3,0	3,1	3,2	3,2	3,2
Sum veg. Matvarer	62	60	59	63	66,3	64,1	63,0	63,3	62,7
<u>Animalske matvarer</u>									
Kjøtt	7	8	9	9	10,6	12,1	12,9	13,0	12,9
Kjøttbiprodukter	1	1	1	1	0,4	0,7	0,7	0,6	0,7
Egg	1	1	1	2	1,2	1,3	1,5	1,5	1,5
Fisk	2	2	2	2	1,8	1,9	1,7	1,7	1,8
Helmelk	11	11	10	4	2,1	1,3	1,1	1,1	1,1
Lettmelk, ekstra lettmelk				4	3,2	2,4	1,9	1,9	1,9
Skummet melk	-	1	1	1	0,8	1,0	1,1	1,0	1,0
Yoghurt					0,7	1,0	1,2	1,1	1,1
Melkeprodukter	1	1	1	1	2,5	3,3	2,9	2,8	2,8
Fløte/rømme (38% fett)	1	2	2	2	2,2	2,3	2,6	2,6	2,4
Ost	3	3	4	5	4,7	5,5	6,3	5,9	6,5
Smør	3	4	4	2	2,3	2,0	2,4	2,6	2,6
Margarin animalsk	9	7	5	4	0,8	0,7	0,6	0,6	0,6
Annet fett animalsk	-	1	2	1	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4
Sum animalske matvarer	38	41	41	37	33,7	35,9	37,0	36,7	37,3
Matvarer i alt	100	100	100	100	100	100	100	100	100

* Foreløpige tall ** Anslag/prognose

1. Kakao skilt ut f.o.m. 1999.

Tabell 2.51 ble lagt om i 2012. Nøkkeltall 1-4 angir det norske totale engrosforbruket (målt i 1000 TJ) inkl. fisk. Nøkkeltall 5-7 i tabellen viser det samme som nøkkeltall 1-4, men her er fisk trukket ut (også i forbruket). Nøkkeltall 8 viser den norskproduserte andelen av det totale engrosforbruket som er «produsert i norsk jordbruk, basert på norsk fôr».

Tabell 2.51 FORBRUKET AV NORSKPRODUSERTE MATVARER I FORHOLD TIL TOTALT MATVAREFORBRUK¹

	1999	2009	2016	2017*	2018**
1. Engrosforbruk I (i 1000 TJ)	20,0	21,3	22,4	22,2	22,2
2. Norsk totalproduksjon I (i 1000 TJ)	15,7	18,9	19,1	20,1	19,7
3. Dekningsgrad I (i prosent)	78,6	88,7	85,2	90,4	88,8
4. Selvforsyningsgrad I (i prosent)	46,7	48,3	48,9	50,4	50,4
5. Norskprodusert II (i 1000 TJ)	10,3	10,7	11,4	11,7	11,6
6. Dekningsgrad II (i prosent)	52,3	51,2	51,8	53,5	53,1
7. Selvforsyningsgrad II (i prosent)	46,1	47,6	48,4	49,9	49,8
8. Produsert i norsk jordbruk, på norsk fôr	..	42	41	42	..

1. I inkl. fisk, II ekskl. fisk.

3 FORBRUK AV FISK OG FISKEVARER

3.1 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger

3.1.1 Bakgrunn

Fra 1995 er anskaffelse av fisk og fiskevarer registrert løpende i GfK Norges husholdningspanel på oppdrag av Norges sjømatråd (tidligere Eksportutvalget for fisk). GfK Norge er et markedsforskningsinstitutt som har et panel av private husholdninger som løpende registrerer sine innkjøp av utvalgte dagligvarer, bl.a. en del matvarer. Panelet, som består av 1500 husholdninger, er representativt for norske husholdninger med hensyn til alder, husholdningens størrelse og handelsfelt. Registreringen omfatter en detaljert beskrivelse av varen (inkl. varemerke, variant), mengde (produktvekt), pris og innkjøpssted.

Tallmaterialet fra GfK Norge bearbejdes av Norges sjømatråd, før det videresendes til NIBIO. Dataene NIBIO mottar er som produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produkter (omfatter ikke kjøp i storhusholdning, fisket selv eller gave). I årets rapport har NIBIO benyttet et helt nytt sett med faktorer ved omregning fra produktvekt til hel urensset fisk (rund vekt) og til filet for perioden 2003-2017. For utfyllende forklaring se Tillegg 1, punkt 2.4.12.

Data for forbruk av fisk og sjømat i storhusholdninger hentes fra Flesland Markedsinformasjoner. Disse dataene er også oppgitt som produktvekt. Ved omregning til hel urensset vekt og filet, benyttes samme omregningsfaktorer som for de private husholdningene.

3.1.2 Resultater fra GfK undersøkelsen

Tabell 3.1 viser anskaffet mengde fisk og sjømat i private husholdninger for perioden 2003 til 2017, angitt som produktvekt, samt omregnet fra produktvekt til hel urensset fisk (rund vekt) og filet.

Tabell 3.1 ANSKAFFET MENGDE FISK OG SJØMAT I NORSKE PRIVAT-HUSHOLDNINGER, OPPGITT SOM PRODUKTVEKT, OG OMREGNET TIL FILET OG HEL URENSET FISK

	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
<u>Mill. kg</u>										
Produktvekt	87,3	92,1	91,8	90,3	93,9	97,2	92,1	89,5	83,0	76,2
Hel urensset	130,6	138,9	141,0	138,4	144,7	150,6	144,6	144,5	135,2	120,0
Filet	53,8	57,5	58,6	58,0	61,5	63,6	60,4	60,6	56,8	50,7
<u>kg per innb.</u>										
Produktvekt	19,1	19,1	18,8	18,2	18,7	19,1	17,9	17,2	15,8	14,4
Hel urensset	28,6	28,8	28,8	27,9	28,8	29,6	28,2	27,9	25,8	22,7
Filet	11,8	11,9	12,0	11,7	12,3	12,5	11,8	11,7	10,9	9,6

Tabell 3.2 viser forbruket av fisk og sjømat i mill. kg målt i produktvekt (dvs. slik de er anskaffet), fordelt på de vanligste artene for 2003 og 2009-2017.

Tabell 3.2 FORDELING AV ANSKAFFET MENGDE FISK OG SJØMAT I PRIVATHUSHOLDNINGER ETTER FISKEFLAG (mill. kg, produktvekt)

	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Laks	7,9	10,9	11,5	13,2	15,9	16,6	13,6	14,0	12,8	11,6
Torsk	12,6	12,9	12,4	12,3	13,7	14,0	14,4	15,0	13,4	11,3
Reker	9,8	10,9	10,3	9,5	9,8	10,6	10,0	8,4	7,4	7,1
Makrell	5,0	5,8	6,2	6,1	6,0	6,2	5,7	6,1	5,8	5,7
Sei	6,0	4,8	4,8	4,6	4,0	5,0	4,5	4,1	4,4	3,6
Sild	5,5	4,8	4,3	4,2	4,4	4,6	4,5	3,9	4,1	3,5
Ørret	3,3	3,6	2,5	2,6	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	1,7
Tunfisk	1,4	1,7	1,6	1,8	2,0	1,9	1,8	2,2	1,8	1,4
Øvrig fisk/sjømat	35,8	36,9	38,3	36,0	35,8	36,1	35,4	33,6	31,1	30,3
Sum	87,3	92,1	91,8	90,3	93,9	97,2	92,1	89,5	83,0	76,2

3.2 Anskaffelse av fisk og fiskevarer i storhusholdninger

Flesland Markedsinformasjoner utarbeider statistikk for råvareinnkjøp av bl.a. sjømat til storhusholdningsmarkedet (målt i verdi og vekt). Ifølge rapporten

«Storhusholdningsmarkedet 2017/2018» ble det omsatt 23,6 mill. kg sjømat i storhusholdningsmarkedet i 2016, noe som tilsvarer 4,5 kg per innbygger (målt i produktvekt). Foreløpige prognoser viser en omsetning i storhusholdningsmarkedet på hhv. 24,1 mill. kg i 2017 og 24,7 mill. kg i 2018.

3.3 Samlet anskaffelse av fisk og fiskevarer i privathusholdninger og storhusholdninger

Tabell 3.3 viser anskaffet mengde av fisk og fiskevarer (målt som produktvekt, samt omregnet til filet og hel urenset), fordelt på privathusholdninger (tall fra GfK/Norges sjømatråd) og storhusholdninger (tall fra Flesland Markedsinformasjoner). Det samlede forbruket av fisk og fiskevarer har gått ned i perioden 2013-2017, og nedgangen var størst fra 2016 til 2017. Regnet som hel urenset minsket forbruket av fisk og fiskevarer med drøyt 3 kg per innbygger (10 prosent) fra 2016 til 2017.

Tabell 3.3 TOTAL ANSKAFFET MENGDE FISK OG FISKEVARER I PRIVATHUSHOLDNINGER OG I STORHUSHOLDNINGER, OPPGITT SOM PRODUKTVEKT, OG OMREGNET TIL FILET OG HEL URENSET FISK

	1995	1999	2003	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Mill. kg												
<u>Produktvekt, sum</u>	88,4	100,9	103,2	110,7	110,5	110,2	114,9	119,1	114,3	112,5	106,3	100,3
Herav												
- privathushold.	75,9	84,3	87,3	92,1	91,8	90,3	93,9	97,2	92,1	89,5	83,0	76,2
- storhusholdning	12,5	16,6	15,9	18,6	18,7	19,9	21,0	21,9	22,2	23,0	23,4	24,1
<u>Filet, sum</u>	55,2	64,0	63,6	69,1	70,5	70,7	75,2	78,0	75,0	76,1	72,8	66,7
Herav												
- privathushold.	47,3	53,5	53,8	57,5	58,6	58,0	61,5	63,6	60,4	60,6	56,8	50,7
- storhusholdning	7,9	10,5	9,8	11,6	11,9	12,8	13,7	14,3	14,6	15,6	16,0	16,0
<u>Hel urenset, sum</u>	144,0	168,1	154,4	166,9	169,7	168,8	177,0	184,5	179,5	181,7	173,2	157,8
Herav												
- privathushold.	123,0	140,4	130,6	138,9	141,0	138,4	144,7	150,6	144,6	144,5	135,2	120,0
- storhusholdning	20,9	27,7	23,8	28,0	28,7	30,4	32,3	33,9	34,8	37,1	38,0	37,9
kg per innbygger												
Produktvekt, sum	20,7	22,6	22,6	22,9	22,6	22,2	22,9	23,4	22,3	21,7	20,3	19,0
Filet, sum	12,9	14,4	13,9	14,3	14,4	14,3	15,0	15,3	14,6	14,7	13,9	12,6
Hel urenset, sum	33,7	37,7	33,8	34,6	34,7	34,1	35,3	36,3	34,9	35,0	33,1	29,9

4 ALKOHOLFORBRUK

Data for registrert alkoholforbruk presentert i tabell 4.1 er hentet fra SSB (www.ssb.no). Forbruket av registrert ren alkohol ble fordoblet i perioden 1950 til 1980 for så å synke fram til begynnelsen av 1990-årene. Det registrerte alkoholforbruket økte i perioden 1990 til 2008. Deretter gikk det noe ned. Forbruket av vin er nå mer enn dobbelt så høyt som i 1990. Forbruket av øl og brennevin har minsket siden 1990.

Tabell 4.1 REGISTRERT ALKOHOLFORBRUK. ANTALL LITER REN ALKOHOL OG VARELITER ØL, VIN OG BRENNEVIN PR. INNBYGGER 15 ÅR OG OVER.

	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Ren alkohol, l/innb.	2,9	3,5	4,7	6,0	5,0	5,7	6,4	6,6	6,2	6,1	6,0	6,0	6,0
Vareliter, l/innbygger:													
Øl, lettøl	24,0	33,1	48,7	61,9	64,6	64,9	67,2	64,9	59,4	57,8	56,8	58,3	58,0
Rusbrus						1,5	2,4	2,9	3,2	3,3	3,3	3,6	3,7
Vin	1,2	1,7	3,1	5,7	7,9	13,6	16,6	18,5	18,6	18,1	17,9	17,8	17,6
Brennevin	4,0	4,0	4,8	5,8	3,0	2,7	3,3	3,2	2,8	2,7	2,6	2,6	2,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tallene for forbruk viser det avgiftsbelagte salget av alkoholholdige drikker i Norge (Vinmonopolet, dagligvare og uteliv). Tallene omfatter ikke taxfree eller turistimport. For mer informasjon om alkoholforbruket, se www.ssb.no og www.fhi.no.

5 PRODUKSJON AV MORSMELK

Tall fra en landsomfattende undersøkelse i 2013, gjennomført av SSB på oppdrag fra Helsedirektoratet, viser at en stor andel av spedbarna i Norge ammes. Sammenlignet med data fra 2006-07 var det færre som ble ammet i andre levehalvår i 2013.

Det er beregnet at mødrene i Norge til sammen produserer ca. 10 millioner liter morsmelk per år (tabell 5.1). Mødre som ammer barnet hele første leveår vil i gjennomsnittlig produsere om lag 225 liter morsmelk, og mødre som ammer til barnet er 2 år vil gjennomsnittlig produsere om lag 300 liter morsmelk. Beregningene er basert på en del forutsetninger og forenklinger, slik at den beregnede produksjon kun antyder størrelsesområdet.

Tabell 5.1 PRODUKSJON AV MORSMELK I NORGE

Alder i mnd	Andel barn som ammes (%)	Antall barn som ammes hver mnd	Morsmelk Liter/dag/barn	Morsmelk Liter/mnd/barn	Morsmelk millioner liter
1	93	56 037	0,7	21	1,177
2	89	53 627	0,7	21	1,126
3	86	51 819	0,8	24	1,244
4	81	48 807	0,7	21	1,025
5	78	46 999	0,7	21	0,987
6	71	42 781	0,7	21	0,898
7	67	40 371	0,6	18	0,727
8	60	36 153	0,6	18	0,651
9	55	33 140	0,6	18	0,597
10	47	28 320	0,5	15	0,425
11	39	23 499	0,5	15	0,352
12	35	21 089	0,4	12	0,253
13	25	15 064	0,3	9	0,136
14	19	11 448	0,3	9	0,103
15	15	9 038	0,3	9	0,081
16	13	7 833	0,2	6	0,047
17	11	6 628	0,2	6	0,040
18	8	4 820	0,2	6	0,029
19	7	4 218	0,2	6	0,025
20	6	3 615	0,2	6	0,022
21	5	3 013	0,2	6	0,018
22	5	3 013	0,2	6	0,018
23	4	2 410	0,2	6	0,014
24	4	2 410	0,2	6	0,014
SUM					10,009

Beregningene er basert på landsdekkende data for ammeforekomst i 2013 (barn født i 2012) i første leveår og i andre leveår (Småbarnskost 2007). Det er benyttet tall fra SSB (www.ssb.no/fodte) på antall levendefødte i 2012; 60 255 barn. Antall barn som ammes hver måned er beregnet ut fra data om andel ammede. Estimater for volum morsmelk ved forskjellige aldre framgår av tabellen. Estimatenes usikkerhet, særlig etter at fast føde er introdusert, vanligvis ved 4-6 måneders alder.

Sammenligning av estimatet av morsmelkproduksjon (ammedata fra 2013 i første leveår og fra 2007 i andre leveår) med tidligere estimat (ammedata fra 2006-07) viser en nedgang fra 10,5 millioner liter per år til 10 millioner liter per år. Dersom det justeres for forskjell i antall barn ved utarbeiding av de to estimatene, vil nedgangen utgjøre ca. 8 %.

Beregningen av morsmelkproduksjonen i Norge baserer seg på en metode utarbeidet av Oshaug og Botten. Oshaug A, Botten G. Human Milk in Food Supply Statistics. Food Policy 1994;19(5):479-82.

6 FORBRUK AV MATVARER I PRIVATHUSHOLDNINGER 1975-2012

6.1 Innledning

SSBs forbruksundersøkelser er gjennomført årlig i perioden 1975-2009 og i 2012.

Forbruksundersøkelsene registrerer hvor mye matvarer som blir anskaffet av privathusholdninger, dvs. kjøpt, tatt av egen produksjon mv. Materialet er bearbeidet videre av Avdeling for ernæringsvitenskap, Institutt for medisinske basalfag, Universitetet i Oslo for Helsedirektoratet. SSB utvikler nå en ny metode for forbruksundersøkelsene.

Resultatene for perioden 1975-2009 er publisert som gjennomsnitt for treårsperioder. I tillegg er det tatt med opplysninger fra enkeltårene 1975 og 2012. Tall for 1995 er ikke med i serien av treårsperioder.

Grunnlaget for undersøkelsen i perioden 1975-2009 var et representativt utvalg av norske privathusholdninger på 2000-2500 husholdninger per år. I 2012 var utvalget 6875 husholdninger. Andelen av utvalget som ikke fullførte undersøkelsen (frafallet) var 32 % i 1975, 42 % i 1996-98, 47 % i 2007-09 og 40 % i 2012.

Frafallet fordeler seg ikke likt for alle husholdningsgrupper. Det varierer med husholdningstype, region og når i året husholdningene har ført regnskap. For å rette opp skjevheter i materialet er det korrigert for frafallet ved at husholdningsgrupper med stort frafall er gitt relativt større vekt ved beregning av gjennomsnittstall.

For mer informasjon om metoden, se dokumentasjonsrapport for forbruksundersøkelsen 2012: http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/_attachment/169278?_ts=144f30b31a8

Forbruksundersøkelsene er det eneste datamaterialet som gir et generelt bilde av kostholdet i norske privathusholdninger. Dette materialet er derfor et verdifullt grunnlag for den løpende beskrivelse av kostholdet i Norge. Det er imidlertid noen forhold ved det metodiske opplegget som det er viktig å være klar over ved bruk av dataene:

- Undersøkelsene gir informasjon om hvor mye mat som anskaffes, ikke hva som faktisk blir spist.

- Mat som blir kjøpt og spist utenfor husholdningen f.eks. i restaurant, kantine eller gatekjøkken er ikke med i mengderegistreringene. Utgiften til mat og drikke konsumert i restaurant og kafé (inkl. alkohol) har økt over tid og var 2,5 % i 1974-76, 3,4 % i 2007-09 og 3,3 % i 2012. Dessuten har den totale andelen av husholdningenes budsjett som brukes på mat og drikke, inkludert det som er brukt i restaurant, kantine o.l., minsket fra 25 % til 17 % i perioden 1977-79 til 2012. Utgiften til mat og drikke konsumert i restaurant og kafé regnet som andel av total utgift til mat og drikke har derfor økt relativt mye over tid. Denne andelen var 10 % i 1977-76 og 20 % i 2012.

- For matvarer som husholdningene kan produsere selv, eller får som gave, f.eks. fisk, poteter, frukt og grønnsaker, vil mengdene bli underestimert dersom gavene eller det som tas av egen produksjon ikke blir registrert.
- Sesongpregete storinnkjøp av f.eks. mel, poteter og kjøtt kan, dersom de foretas i registreringsperioden, bidra til at mengden av disse matvarene overestimeres.
- Matmengden som registreres i undersøkelsen er relatert til hele husholdningen. De beregnede kostholdsdata uttrykkes som mengde per person. Overgangen fra husholdningen til person skjer ved at verdier for hele husholdningen divideres med antall personer i husholdningen. Dersom husholdningen omfatter små barn som har andre ernæringsmessige behov enn voksne, vil denne framgangsmåten innføre en feil i tallmaterialet.

6.2 Matvarer

I dette kapitlet beskrives utvikling og endring i matvareforbruk i perioden 1975 til 2012 basert på SSBs forbruksundersøkelser.

Registrerte matvaremengder i perioden 1975-2012, angitt som spiselig del av varene i gram per person per dag, vises i tabell 6.1.

Utvikling og endring i matvareforbruket i perioden 1975 til 2012:

Forbruket av kornvarer har minsket med omlag 20 % siden 1980-årene og minsket også fra 2009 til 2012. Ris utgjør drøyt 5 % av kornforbruket. Forbruket av kaker og pizza som økte i perioden 2000-2009, har siden minsket noe.

Forbruket av grønnsaker som har økt jevnt over lang tid, var i 2012 ca. 70 % høyere enn i 1975. Forbruket av frukt og bær har også økt over lang tid. Forbruket av frisk frukt økte fram til og med 2009, men har siden minsket. Forbruket av juice og most er mangedoblet siden 1975, mens forbruket av saft og syltetøy har endret seg lite de siste 30 årene. Forbruket av nøtter og mandler er doblet siden 2000.

Forbruket av friske poteter er mer enn halvert i perioden 1975 til 2012, samtidig som forbruket av potetprodukter har økt mye. Økningen i forbruk av potetprodukter stoppet opp i 2007-9 og har siden minsket noe.

Forbruket av kjøtt forandret seg lite i perioden 1980-2004, men har siden økt med 15 %. Det er særlig forbruket av fjørfekjøtt som har økt. Forbruket av fisk minsket i perioden 1975 til 2004, men har holdt seg på dette nivået. Forbruket av egg som minsket i perioden 1975 til 1996, har økt betydelig siden 2009.

Det totale forbruket av melk minsket betydelig i perioden 1975-2012. Forbruket av helmelk har minsket gjennom hele perioden. Det var stor overgang fra helmelk til lettmelk etter at lettmelken kom på markedet i 1984. Forbruket av mager melk har minsket siden 1990-årene.

Forbruket av ost økte i 1970-årene, endret seg lite i 1980 og 1990-årene og har siden økt betydelig. Osteforbruket har økt med ca. 30 % fra 2000 til 2012. Forbruket av fløte minsket noe i løpet av 1980-årene. Det var siden stabilt i mange år for å øke igjen. Forbruket av andre melkeprodukter som yoghurt, iskrem og smaksatt melk har

økt betydelig i hele tidsperioden. For eksempel er forbruket av yoghurt og iskrem omtrent doblet siden år 2000.

Forbruket av spisefett har minsket mye siden 1975. Nedgangen skyldes at mengden margarin har avtatt betydelig. Forbruket av smør som minsket i perioden 1975-2000, har økt igjen. Forbruket av matolje og annet spisefett som majones, majonessalater o.l., har økt over lang tid. Siden 2000 er forbruket av matolje tredoblet.

Forbruket av sukkervarer som farin o.l. er halvert siden 1975, men det økte noe fra 2009 til 2012. Samtidig har det vært en betydelig økning i bruken av sjokolade, brus og mineralvann. Forbruket av sukkerholdig brus var på det høyeste nivået rundt 2000 og har siden minsket med nesten 30 %. Forbruket av kunstig søtet brus og mineralvann har økt betydelig de siste ti årene i perioden. Forbruket av alkoholholdige drikker som øl og vin har også økt betydelig siden 1975. Forbruket av vin er doblet siden år 2000.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.**

	1975	1977-79	1980-82	1983-85	1986-88	1989-91	1992-94	1996-98	1999-2001
Kornvarer, som mel ¹	177	161	166	168	166	163	156	153	157
Ris							6	7	7
Kaker	-	-	-	-	-	14	14	16	15
Pizza									4
Poteter	152	117	127	111	109	103	100	81	85
Potetprodukter	2,6	3,7	4,0	5,7	6,8	8,3	10	12	12
Grønnsaker ²	79	78	81	84	85	91	95	100	102
Frukt og bær	144	148	152	158	171	178	183	190	194
- frisk frukt og bær	113	105	103	103	105	107	105	106	108
- juice, most	7	15	17	22	31	34	41	48	53
- saft, syltetøy, hermetikk	15	18	22	25	27	29	31	28	28
Nøtter, mandler	3	3	4	4	4	4	3	4	4
Kjøtt, blod, innmat	109	112	115	114	112	116	116	113	112
Fisk, skalldyr	49	43	41	41	41	43	40	38	35
Egg	25	23	23	23	22	19	19	18	18
Melk	459	415	422	415	399	375	347	290	250
- helmelk	405	361	358	323	216	129	110	90	81
- lettmelk	-	-	-	22	116	175	173	151	133
- skummet melk	54	54	64	70	67	71	64	49	36
- smaksatt melk								1,4	2,2
Fløte, 38 % fett	13	13	13	13	12	11	11	11	11
Ost	24	26	28	28	30	29	29	29	30
Andre meieriprodukter	11	14	16	19	23	26	31	32	31
- yoghurt								13	14
- iskrem								14	12
- annet ³								4,7	4,6
Spisefett, 80 % fett ⁴	58	49	50	49	46	41	37	36	37
- margarin	45	36	35	34	32	31	30	26	27
- herav lettmargarin	-	-	-	-	-	3	5	5	6
- smør	9	9	9	9	7	5	4	3	3
- olje								2	2
- annet spisefett ⁵	3	5	6	7	9	9	10	9	10

- ikke beregnet

1. Inkluderer brød, knekkebrød, flatbrød beregnet som mel, samt mel, pasta, frokostgryn, grøtpulver og før 1992-94 også ris.

2. Inkluderer også tørre erter.

3. Inkluderer melk- og fløteretter, konserverte melk, tørrmelk.

4. Spisefett omregnet til 81 % fett før 1996 og til 80 % fett fra 1996.

5. Inkluderer majones, majonesalater, smult, matfett, samt matolje før 1996.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)**

	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Kornvarer, som mel ¹	157	150	149	147	131
- herav mykt brød				108	102
Ris	7	7	9	9	8
Kaker	15	15	20	21	18
Pizza	4	15	15	16	12
Poteter	85	65	61	57	52
Potetprodukter	12	12	13	13	10
Grønnsaker ²	102	109	117	121	134
Frukt og bær	194	200	218	224	223
- frisk frukt og bær	108	110	124	132	121
- juice, most	53	61	67	65	67
- saft, syltetøy, hermetikk	28	29	27	27	27
Nøtter, mandler	4	5	6	6	8
Kjøtt, blod, innmat	112	114	122	124	131
- helt kjøtt, fersk/fryst				53	55
- herav fjærfe				12	19
- malt kjøtt				18	18
- saltet kjøtt				9	14
- farseprodukter				34	32
- kjøttpålegg, leverpostei				10	11
Fisk, skalldyr	35	32	35	37	35
Egg	18	18	18	20	29
Melk	250	218	210	210	192
- helmelk	81	70	62	55	48
- lettmelk	133	117	120	119	96
- skummet melk	36	31	28	29	26
- smaksatt melk	2,2	3,0	3,7	4,1	22
Fløte, 38 % fett	11	11	11	12	15
Ost	30	31	33	34	40
Andre meieriprodukter	31	34	44	51	63
- yoghurt	14	16	18	21	25
- iskrem	12	13	18	21	27
- annet ³	5	5	8	9	11
Spisefett, 80 % fett ⁴	37	34	34	32	34
- margarin	27	23	20	18	13
- herav lettmargarin	6	5	5	4	3
- smør	3	3	5	5	7
- olje	2	4	5	5	6
- annet spisefett ⁵	10	9	10	10	10

- ikke beregnet

1. Inkluderer brød, knekkebrød, flatbrød beregnet som mel, samt mel, pasta, frokostgryn, grøtpulver og før 1992-94 også ris.

2. Inkluderer også tørre erter.

3. Inkluderer melk- og fløteretter, konserverte melk, tørrmelk.

4. Spisefett omregnet til 81 % fett før 1996 og til 80 % fett fra 1996.

5. Inkluderer majones, majonessalater, smult, matfett, samt matolje før 1996.

**Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER.
SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG.
FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)**

	1975	1977- 79	1980- 82	1983- 85	1986- 88	1989- 91	1992- 94	1996- 98	1999- 2001
Sukkervarer ¹	45	54	52	52	41	38	33	30	27
Sjokolade, drops o.l.	9	12	12	15	15	15	19	20	22
- sjokolade								11	12
- drops, pastiller, tyggegummi								9	10
Kaffe, te (tørr)	21	17	19	20	20	18	18	17	16
- kaffe (tørr)								16	15
- te (tørr)								0,5	0,6
Brus, mineralvann	69	78	78	86	118	131	166	199	212
- sukkerholdig brus						100	121	146	159
- kunstig søtet brus						19	30	29	29
- mineralvann						13	14	24	25
Øl, vin, brennevin	47	54	54	54	64	66	71	71	82
- øl								53	53
- vin								14	19
- brennevin								4	10
Bakgrunnsvariabler:									
Antall husholdninger	1115	3444	4139	4567	4393	3657	4033	3792	3368
Antall pers./husholdning	2,79	2,73	2,63	2,56	2,46	2,41	2,32	2,23	2,21
Utgifter til mat og drikkevarer, % av forbruksutgift	25	22	23	21	17	17	16	15	13

1. Inkluderer farin, raffinade, melis, sirup, honning, sukkerpålegg.

Tabell 6.1 MATVARER ANSKAFFET I NORSKE PRIVATHUSHOLDNINGER. SPISELIG MENGDE, GRAM PER PERSON PER DAG. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)

	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Sukkervarer ¹	27	24	23	21	23
Sjokolade, drops o.l.	22	24	27	28	31
- sjokolade	12	13	14	13	15
- drops, pastiller, tyggegummi	10	11	13	14	16
Kaffe, te (tørr)	16	16	16	17	16
- kaffe (tørr)	15	15	15	16	15
- te (tørr)	0,6	0,6	0,7	1,1	1,5
Brus, mineralvann	212	222	216	213	221
- sukkerholdig brus	159	150	120	116	115
- kunstig søtet brus	29	44	57	58	66
- mineralvann	25	28	39	39	40
Øl, vin, brennevin	82	98	114	107	113
- øl	53	66	78	71	71
- vin	19	26	31	32	37
- brennevin	10	6	5	5	5
Bakgrunnsvariabler:					
Antall husholdninger	3368	3279	3170	3420	3363
Antall pers./husholdning	2,21	2,18	2,21	2,19	2,12
Utgifter til mat og drikkevarer, % av forbruksutgift	13	13	13	12	12

1. Inkluderer farin, raffinade, melis, sirup, honning, sukkerpålegg.

6.3 Næringsinnhold

I dette kapitlet beskrives utvikling og endring i kostens energi og næringsinnhold i perioden 1975 til 2012 basert på SSBs forbruksundersøkelser.

Beregnet innhold av energi og energigivende næringsstoffer i husholdningenes matvareforbruk i perioden 1975-2012 vises i tabell 6.2.

Utvikling og endring i kostens næringsinnhold i perioden 1975 til 2012:

Matvareforbrukets samlede energiinnhold minsket fram til 1998 og har siden økt i perioden. Nedgangen i energiinnhold over tid kan skyldes flere forhold, blant annet økt utespising. Mat og drikke som er kjøpt og spist utenfor hjemmet er ikke registrert som mengde, bare som utgift. Videre kan forandringer i sammensetningen av husholdningene ha spilt en rolle. I perioden 1977-2009 minsket antall personer pr. husholdning fra ca. 2,7 til ca. 2,2. Dessuten er det klart at forandringer i måten å beregne matforbrukets innhold av energi og næringsstoffer har påvirket tallene. For eksempel er den energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996.

Fordelingen av energien som kommer fra de energigivende næringsstoffene protein, fett, karbohydrat og alkohol har endret seg i perioden 1977-2012. Andelen av energien som kommer fra protein og alkohol har økt.

Andelen av energien fra fett minsket fra 40 til 34 prosent av kostens energiinnhold (energiprosent) i perioden 1977-2000 og har siden økt igjen til 37 energiprosent i 2012. Anbefalt nivå for kostens fettinnhold er 25-40 energiprosent. Kostens innhold av kolesterol som minsket fra 430 til 250 mg i perioden 1977-2009, økte til 330 mg i 2012.

Kostens innhold av mettede fettsyrer minsket fra 17 til 14 energiprosent i perioden 1977-1988, holdt seg på dette nivået i mange år for siden å øke til 15 energiprosent i senere år i perioden. Kostens innhold av mettet fett er betydelig høyere enn anbefalt nivå på 10 energiprosent.

Andelen enumettede fettsyrer minsket fra 14 til 11 energiprosent i perioden 1977-2009 og økte igjen til 13 energiprosent i 2012. Kostens innhold av flerumettede fettsyrer har ligget rundt 6-7 energiprosent i perioden 1975-2012. Mesteparten av de umettede fettsyrene er i cisform. Umettede fettsyrer i transform bidro med 0,6 energiprosent i 2012. Anbefalingene for kostens innhold av enumettede fettsyrer, flerumettede fettsyrer og umettede fettsyrer i transform er henholdsvis 10-20, 5-10 og mindre enn 1 energiprosent. Kostens innhold av umettede fettsyrer er dermed på anbefalt nivå.

Nedgangen i kostens fettinnhold i perioden 1975-2012 skyldes i første rekke at forbruket av margarin og helmelk har gått ned, og at kjøttet er blitt magrere. Nedgangen er i noen grad oppveid gjennom et økt forbruk av andre meieriprodukter enn melk, som ost, yoghurt og iskrem, annet spisefett, fete potetprodukter (chips) og sjokolade. De tre største fettkildene i kosten er 1) melk og melkeprodukter, 2) margarin og annet spisefett og 3) kjøtt og kjøttprodukter (tabell 6.3). Meieriprodukter tok i perioden 2007-9 over for margarin og annet spisefett som den største fettkilden. Dette skyldes i første rekke et økt forbruk av fete meieriprodukter som ost, fløte og smør. Fisk står for en meget liten andel av fett i kosten.

Margarin og annet spisefett bidro med halvparten av kostens innhold av flerumettede fettsyrer og ca. 15 % av de mettede fettsyrene i 2012 (tabell 6.4). Melk og melkeprodukter bidro med ca. 40 % av de mettede og 5 % av de flerumettede fettsyrene. Meieri- og kjøttprodukter var de største kildene til transfettsyrer. Egg og kjøttprodukter var de største kildene til kolesterol i kosten. Økningen i forbruket av egg og andre animalske produkter de siste årene i perioden bidro til økningen i kostens kolesterolinnhold fra 2009 til 2012.

Andelen karbohydrat økte fra 47 til 51 energiprosent i perioden 1977-1991 og minsket siden til 45 energiprosent i 2012. Tilsatt sukker økte fra 14 til 15 energiprosent i perioden 1977-2001 og minsket siden til 13 energiprosent. Kostens innhold av tilsatt sukker bør begrenses til under 10 energiprosent og karbohydrater totalt bør bidra med 45-60 energiprosent. Kostens innhold av kostfiber økte fra 17 til 21 g/10 MJ i perioden 1977-2012. Anbefalt innhold av kostfiber er 30 g/10 MJ. Kornvarer bidrar med omtrent halvparten av kostens innhold av kostfiber (tabell 6.5).

Tabell 6.2 INNHOLD AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. MENGDE PER PERSON PER DAG.FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1977-79	1980-82	1983-85	1986-88	1989-91	1992-94	1996-98	1999-2001	1999-2001	2002-04
Energi, MJ ¹	10,7	10,3	10,5	10,5	10,3	10,0	9,9	9,1	9,3	9,3	9,2
Energi, kcal	2560	2450	2500	2500	2450	2370	2360	2180	2230	2230	2210
Protein, g	79	74	78	77	77	77	76	73	72	72	73
Fett totalt, g	115	107	106	103	98	92	90	85	85	85	86
Fettsyrer totalt, g ²	108	100	99	96	91	86	84	78	79	79	79
- mettede, g	49	46	44	42	39	36	37	33	35	35	35
- enumettede, g	41	38	39	37	36	34	31	30	26	26	27
- flerumettede, g	18	16	16	18	16	16	16	15	18	18	17
Karbohydrat, g	295	287	294	306	302	297	296	272	279	279	265
- stivelse, g	157	142	143	142	140	135	-	-	-	-	-
- sukker, g ³	72	83	82	86	81	79	81	78	83	83	75
- kostfiber, g ⁴	18	17	18	18	18	18	16	17	17	17	17
Alkohol, g	3	3	3	3	4	4	4	4	7	7	7
Natrium, mg ⁵									2100	2100	2130
Kalsium, mg ²	870	910	955	980	990	960	810	750	725	725	740
Jern, mg	12	11	11	11	11	11	10	10	10	10	9
Vitamin A, RAE ⁶	1260	1210	1260	1390	1260	1270	1350	1160	1160	1160	900
Alfa-tokoferol, mg ⁷								7,4	7,5	7,5	7,5
Tiamin, mg	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3
Riboflavin mg	1,7	1,6	1,7	1,6	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,4	1,4
Folat, µg ⁷								160	161	161	182
Vitamin C, mg	85	77	80	78	84	82	75	92	91	91	96
Vitamin D, µg	5,0	4,1	4,2	4,1	4,0	4,0	4,5	4,5	4,4	4,4	4,2
Kolesterol, mg	450	430	430	400	380	360	290	280	250	250	255
Energifordeling (%)											
Protein	12	12	13	13	13	13	13	14	13	13	13
Fett	41	40	38	37	36	35	35	34	34	34	34
Fettsyrer:											
- mettede	17	17	16	15	14	13	14	14	14	14	14
- enumettede	14	14	14	13	13	13	12	12	10	10	11
- flerumettede	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7
Karbohydrat	46	47	48	50	50	51	51	51	51	51	49
- sukker	11	14	13	14	13	14	14	15	15	15	14
Kostfiber											1
Alkohol	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2

- ikke beregnet

1. Brudd i serien. Fra perioden 2005-7 er beregningene av energi og næringsstoffer basert på Matvaretabell 2006 (www.matvaretabellen.no), mens beregningene for årene 1996-2004 er basert på «Den store matvaretabellen 1995», Statens ernæringsråd og Statens næringsmiddeltilsyn. Energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett er satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996. Fra 1996 var kostfiber ikke inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber var ikke inkludert i beregning av energi fra de matvarer som inneholder kostfiber til og med 2001. Fra 2002-04 er energi fra kostfiber inkludert i beregningen av innhold av energi. Energimengden i ett gram fiber er satt til 8 kJ.
2. Brudd i serien. Tallene f.o.m. 1992-94 kan ikke direkte sammenlignes med tidligere perioder.
3. Omfatter farin, raffinade, sukker i bakverk, sukker i fruktkonserver, sukker i søte leskedrikker mv.
4. Fra 1996 er ikke kostfiber inkludert i mengden karbohydrat.
5. Natrium fra råvarer og industriprodukter i den form som de vanligvis blir kjøpt i butikken. Natrium tilsatt ved matlagning i hjemmet og bordsalt er ikke inkludert. 1 g natrium (Na) = 2,5 g salt (NaCl).
6. Før 2002 var det beregnet retinolekvivalenter (re); 1 re = 1 µg retinol = 6 µg β-karoten. Fra og med 2002-04 er det beregnet retinol aktivitets ekvivalenter RAE; 1 RAE = 1 µg retinol = 12 µg β-karoten.
7. Ikke beregnet før perioden 1996-8.

Tabell 6.2 INNHOLD AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. MENGDE PER PERSON PER DAG. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN. (FORTS)

	2005-07	2007-09	2012
Energi, MJ ¹	9,4	9,4	9,5
Energi, kcal	2250	2250	2270
Protein, g	77	78	79
Fett totalt, g	90	90	95
Fettsyrer totalt, g ²			
- mettede, g	37	37	38
- cis enumettede, g	28	28	32
- cis flerumettede, g	17	17	16
- trans umettede, g	1,5	1,5	1,6
Karbohydrat, g	260	260	250
- tilsatt sukker, g ³	73	73	73
- kostfiber, g ⁴	19	19	20
Alkohol, g	7	7	8
Natrium, mg ⁵	2230	2250	2470
Kalsium, mg ²	780	790	815
Jern, mg	9	9	9
Vitamin A, RAE ⁶	925	910	910
Alfa-tokoferol, mg ⁷	8,7	9,0	11
Tiamin, mg	1,3	1,3	1,4
Riboflavin mg	1,4	1,5	1,5
Folat, µg ⁷	184	185	210
Vitamin C, mg	84	85	90
Vitamin D, µg	4,1	4,3	5,0
Kolesterol, mg	280	290	330
Energifordeling (%):			
Protein	14	14	14
Fett	36	35	37
Fettsyrer:			
- mettede	15	15	15
- cis enumettede	11	11	13
- cis flerumettede	7	7	6
- trans umettede	0,6	0,6	0,6
Karbohydrat	48	49	45
- tilsatt sukker	13	13	13
- kostfiber	2	2	2
Alkohol	2	2	2

- ikke beregnet

1. Brudd i serien. Fra perioden 2005-7 er beregningene av energi og næringsstoffer basert på Matvaretabell 2006 (www.matvaretabellen.no), mens beregningene for årene 1996-2004 er basert på «Den store matvaretabellen 1995», Statens ernæringsråd og Statens næringsmiddeltilsyn. Energimengden som frigjøres ved forbrenning av ett gram fett er satt til 37 kJ, i stedet for 38 kJ som ble brukt før 1996. Fra 1996 var kostfiber ikke inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber var ikke inkludert i beregning av energi fra de matvarer som inneholder kostfiber til og med 2001. Fra 2002-04 er energi fra kostfiber inkludert i beregningen av innhold av energi. Energimengden i ett gram fiber er satt til 8 kJ.
2. Brudd i serien. Tallene f.o.m. 1992-94 kan ikke direkte sammenlignes med tidligere perioder.
3. Omfatter farin, raffinade, sukker i bakverk, sukker i fruktkonserver, sukker i søte leskedrikker mv.
4. Fra 1996 er ikke kostfiber inkludert i mengden karbohydrat.
5. Natrium fra råvarer og industriprodukter i den form som de vanligvis blir kjøpt i butikken. Natrium tilsatt ved matlagning i hjemmet og bordsalt er ikke inkludert. 1 g natrium (Na) = 2,5 g salt (NaCl).
6. Før 2002 var det beregnet retinolekvivalenter (re); 1 re = 1 µg retinol = 6 µg β-karoten. Fra og med 2002-04 er det beregnet retinol aktivitetsekvivalenter RAE; 1 RAE = 1 µg retinol = 12 µg β-karoten.
7. Ikke beregnet før perioden 1996-8.

Tabell 6.3 KILDER TIL FETT. TOTALMENGDE FETT OG PROSENT AV SAMLET FETTMENGDE. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1977-79	1980-82	1983-85	1986-88	1989-91	1992-94	1996-98	1999-2001	2002-04
Fett (g/person/dag)	115	107	106	103	98	92	90	85	85	86
Kilder til fett (%):										
Spisefett	35	30	31	31	31	32	32	30	32	29
- margarin	32	27	27	27	26	26	25	22	23	19
- annet spisefett	3	3	4	4	5	6	7	8	9	10
Melk og melkeprodukter	32	32	33	33	30	28	26	26	26	25
- melk	14	13	13	12	10	8	8	7	6	5
- melkeprodukter	11	12	13	14	14	16	15	16	17	17
- smør	7	7	7	7	6	4	3	3	3	3
Kjøtt, blod, innmat	20	22	20	19	20	20	21	21	20	21
- kjøttprodukter	7	9	9	9	10	13	12	14	14	11
Andre matvarer	14	15	16	17	18	22	21	23	23	25
- kornvarer				5	5	6	6	5	5	5
- kaker				2	2	2	2	3	3	3
- poteter, grønnsaker, frukt				2	3	3	3	4	4	4
- fisk				2	2	2	2	2	2	2
- egg				3	2	2	2	2	2	2
- sjokolade mv.				2	2	3	3	4	4	4
- diverse				2	2	3	3	3	3	5

1. Detaljerte data for 1975-82 mangler.

Tabell 6.3 (FORTS)

	2005-07	2007-09	2012
Fett (g/person/dag)	90	90	95
Kilder til fett (%):			
Spisefett	26	25	23
- margarin	15	14	12
- annet spisefett	11	11	11
Melk og melkeprodukter	26	27	30
- melk	5	5	3
- melkeprodukter	17	18	21
- smør	4	4	6
Kjøtt, blod, innmat	21	21	17
- kjøttprodukter	14	14	12
Andre matvarer	27	28	30
- kornvarer	5	5	5
- kaker	4	4	4
- poteter, grønnsaker, frukt	4	4	7
- fisk	2	3	3
- egg	2	2	3
- sjokolade mv.	4	4	5
- diverse	6	6	4

Tabell 6.4 KILDER TIL FETTSYRER. ANDEL AV TOTAL MENGDE. FORBRUKSUNDERSØKELSEN 2012, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	Mettede Fettsyrer	Trans umettede fettsyrer	Cis enumettede fettsyrer	Cis flerumettede fettsyrer
Fettsyrer totalt, g pr. pers pr. dag	38	1,6	32	16
Kilder til fettsyrer (%):				
Kornvarer, poteter, grønnsaker, frukt, nøtter	5	-	15	21
Kjøtt og innmat	17	21	21	9
Fisk og sjømat	2	1,5	3	5
Egg	2	-	4	2
Melk, fløte, ost	38	54	19	4
- melk	5	7	2	-
- yoghurt, fløte, rømme, iskrem	17	23	8	2
- ost	16	24	8	1
Smør, smørblandet margarin	8	11	6	2
Margarin og annet spise fett	15	0,6	20	49
- margarin	10	-	8	19
- lett margarin	1	0,6	1	2
- olje, majones, dressing	4	-	11	28
Sjokolade, søtsaker	7	8	5	2
Andre matvarer ¹	8	4	8	5

- betyr mindre enn 0,5 %.

1. Inkluderer pizza, kaker, pulvervarer.

Tabell 6.5 KILDER TIL KOSTFIBER. MENGDE PER PERSON PER DAG, OG FORDELT PÅ MATVAREGRUPPENE. FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	1975	1980- 82	1989- 91	1999- 2001	2002- 04	2005- 07	2007- 09	2012
Kostfiber totalt (g/person/dag)	18	18	18	17	17	19	19	20
Derav fra:								
Kornvarer (%)	50	52	56	46	47	51	50	49
Poteter (%)	19	16	13	16	13	10	9	8
Grønnsaker (%)	12	13	12	15	16	14	15	15
Frukt, bær (%)	17	17	17	19	19	19	19	20
Andre matvarer (%)	2	2	2	4	5	7	7	8

Kostens innhold av natrium har økt noe siden 2000. Økningen fra 2009 til 2012 kan til dels skyldes endringer i matvare databasen. Innholdet av natrium i 2012 tilsvarer 6,2 gram salt. Salt i mat spist utenfor husholdningen på kantiner, kiosker og lignede og salt som er tilsatt ved matlaging eller når man spiser er ikke inkludert i denne mengden. Kostens innhold av salt er derfor vesentlig høyere enn anbefalt nivå på høyst 5 gram per dag.

Kostens innhold av kalsium som minsket i perioden 1988-2000, har økt igjen de siste ti årene i perioden. Mesteparten av nedgangen er en følge av minsket konsum av melk, men skyldes også at tallene for kalsiuminnhold i melk er justert ned. Økningen i senere år i perioden skyldes økt forbruk av ost og andre meieriprodukter.

Innholdet av jern minsket i perioden 1975-90 og har siden forandret seg lite i perioden. Innholdet av tiamin og vitamin E (alfa-tokoferol) har økt siden 1990-årene.

Innholdet av riboflavin som minsket i perioden 1975-2000, har økt noe igjen. Innholdet av folat har økt siden 2000. Innholdet av vitamin C økte i perioden 1975-98 og har siden holdt seg på dette nivået.

Kostens innhold av vitamin D lå mellom 4 og 4,5 mikrogram i perioden 1977-2009 og var 5 mg i 2012. Tran og kosttilskudd er ikke inkludert i beregningene. Anbefalt daglig inntak for voksne er 10 mikrogram per dag. De største kildene for vitamin D er margarin og fisk. Vitamin D blir tilsatt spisefett og noen meieriprodukter.

Innholdet av vitamin A har minsket betydelig siden 1990. Nedgangen i innhold av vitamin A etter 2001 er til dels en følge av at omregningsfaktoren for beta-karoten til vitamin A (retinol) ble endret fra 6 til 12.

Kostens innhold av kostfiber, jern, vitamin D og folat er lavere enn anbefalingene for inntak blant voksne.

Korrigert for forandringene i kostens energiinnhold i tidsperioden blir endringene i absolutt daglig inntak av næringsstoffer over tid, som vist i tabell 6.2, vesentlig mindre. Endringer over tid som kan ses av tabell 6.2 kan skyldes reelle endringer i valg av matvarer og endringer i matvarenes sammensetning. Men de kan også skyldes endringer i beregningsmåten.

Matvaregruppenes bidrag av energi og næringsstoffer vises i tabell 6.6.

Tabell 6.6 MATVARENES PROSENTVISE BIDRAG AV ENERGI OG NÆRINGSSTOFFER. FORBRUKSUNDERSØKELSEN 2012. GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

	Energi %	Protein %	Fett %	Karbo- hydrat %	Tilsatt sukker %	Kalsium %	Jern %	Natrium %
Kornvarer	22	21	5	36	1	7	32	18
Poteter, inkl. Potetchips	4	2	2	6	-	1	3	2
Grønnsaker	2	3	1	3	2	4	7	5
Frukt, bær ¹	6	2	-	13	13	4	6	-
Andre plantevarer ²	2	2	5	-	-	1	2	1
Kjøtt, blod, innmat	11	29	17	1	-	2	21	29
Fisk, skalldyr, innmat	2	7	3	1	1	1	1	7
Egg	2	5	3	-	-	2	7	2
Melk	4	8	3	4	2	23	1	3
Ost	6	11	11	1	-	31	1	8
Andre melkeprodukter ³	7	3	11	5	10	11	2	1
Smør	2	-	6	-	-	-	-	2
Margarin	4	-	12	-	-	-	-	4
Annet spise fett ⁴	4	-	11	-	-	-	-	2
Sukkervarer	6	1	1	12	39	2	3	-
Brus, øl, vin, brennevin	5	-	-	6	16	1	3	1
Andre matvarer ⁵	11	8	12	12	16	10	10	15

Tabell 6.6 (FORTS.)

	Vit. A %	Vit. D %	Vit E %	Tiamin %	Ribo- flavin %	Folat %	Vit. C %	Kole- sterol %
Kornvarer	-	-	10	32	9	23	-	-
Poteter	-	-	4	5	1	6	10	-
Grønnsaker	16	-	7	5	3	17	35	-
Frukt, bær	-	-	7	7	6	16	52	-
Andre plantevarer	-	-	8	2	1	2	-	-
Kjøtt, blod og innmat	21	-	4	25	16	5	-	25
Fisk, skalldyr, innmat	1	24	5	2	4	2	-	6
Egg	7	22	14	3	10	10	-	37
Melk	3	6	-	7	19	5	-	4
Ost	11	-	2	2	10	4	-	10
Andre melkeprodukter	12	1	3	3	8	4	-	9
Smør	8	14	3	-	-	-	-	4
Margarin	16	27	11	-	-	-	-	-
Annet spise fett	-	-	15	-	-	-	-	2
Sukkervarer	-	-	1	1	-	-	-	-
Brus, øl, vin, brennevin	-	-	-	-	2	-	-	-
Andre matvarer	4	5	8	6	9	6	2	4

- betyr mindre enn 0,5 %.

1. Inkluderer også syltetøy, juice o.l.

2. Inkluderer nøtter, mandler.

3. Inkluderer yoghurt, kondensert melk, fløte, rømme, iskrem, fløte- og rømmeprodukter.

4. Inkluderer matolje, majones, majonesalat, smult, matfett.

5. Inkluderer pizza, kaker, snacks, potetmel, sjokolade, pulvervarer, kaffe, te.

6.4 Utgifter til mat og drikkevarer

Utgifter til mat og drikkevarer i perioden 1977-2012 er vist i tabell 6.7. Andelen av total forbruksutgift som ble brukt til matvarer, drikkevarer inkludert utgifter på restaurant og kantine, minsket fra ca. 25 til 17 prosent i perioden 1977-79 til 2012.

Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på matvarer totalt minsket fra ca. 18 til 11 prosent i perioden 1977-2012. Andelen som ble brukt til alkoholfrie drikkevarer minsket fra 2,3 til 1,2 prosent, mens andelen til alkoholholdige drikkevarer holdt seg mellom 1,6 og 1,8 prosent i samme tidsperiode. Andelen av forbruksutgiftene til mat og drikke som ble brukt i restaurant og kantiner økte fra 2,4 til 3,3 prosent i perioden 1977-2012.

Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på mat- og drikkevarer minsket for alle matvaregrupper i tidsperioden 1977-2012, unntatt for sukker og sukkervarer, samt vin. Andelen av total forbruksutgift som ble brukt på kjøtt, fisk, melk, ost og egg minsket fra 10 til 4,9 prosent i perioden 1977-2012, og utgiftene til frukt, grønnsaker og poteter minsket fra 3,8 til 2,1 prosent. De samlede utgiftene til sukkervarer og leskedrikker utgjorde 2 prosent av forbruksutgiftene gjennom hele perioden 1977-2012.

Kjøtt var den matvaregruppen som utgjorde den største andelen av matbudsjettet, og vi brukte tre ganger så mye på kjøtt som fisk. Sukkervarer og leskedrikker utgjorde en større andel av forbruksutgiftene enn matvaregrupper som frukt og bær; grønnsaker og poteter; brød og kornvarer; meieriprodukter og egg. Utgiftene til sukkervarer og leskedrikker var i 2012 omtrent tre ganger så store som utgiftene til fisk.

Tabell 6.7 UTGIFTER TIL MAT OG DRIKKE ETTER VAREGRUPPE, ANDEL AV TOTAL FORBRUKSUTGIFT (%). FORBRUKSUNDERSØKELSENE, GJENNOMSNITTSHUSHOLDNINGEN.

Varegruppe	1977-79	1989-91	2007-09	2012
Matvarer totalt	18,1	14,0	10,6	10,6
- brød, kaker og kornprodukter	1,8	1,6	1,7	1,6
- kjøtt	5,5	3,7	2,3	2,3
- fisk	1,3	1,1	0,7	0,7
- melk, fløte, ost og egg	3,2	2,9	1,8	1,9
- spisefett og oljer	0,6	0,4	0,2	0,2
- frukt og bær	2,0	1,1	0,9	0,9
- grønnsaker og poteter	1,8	1,1	1,1	1,2
- sukker, sjokolade, andre sukkervarer	1,0	0,9	1,1	1,1
- andre matvarer	1,1	1,3	0,6	0,7
Alkoholfrie drikkevarer totalt	2,3	1,6	1,1	1,2
- kaffe, te og kakao	1,3	0,5	0,3	0,3
- mineralvann, leskedrikker, saft og juice	1,0	1,1	0,9	0,9
Alkoholholdige drikker totalt	1,8	1,6	1,7	1,8
- brennevin	0,8	0,5	0,3	0,3
- vin	0,3	0,4	0,7	0,9
- øl	0,7	0,7	0,6	0,6
Restaurant og kantine	2,4	3,0	3,4	3,3
Mat og drikkevarer totalt	24,6	20,2	16,8	16,9
Total forbruksutgift kr/år	64 144	184 737	395 093	435 507

TILLEGG 1

BEGREPER I PRODUKSJONS- OG FORBRUKSSTATISTIKKEN FOR MATVARER

1 Innledning

Viktige definisjoner som er benyttet i Statens ernæringsråds matforsyningsrapporter ble i 1962 samlet i rapporten «Begreper i produksjons- og forbruksstatistikken vedrørende matvarer fra jordbruket». Siden den gang er det skjedd endringer i definisjonen av noen av disse begrepene, men for de fleste er det ingen endringer. Begrepene og definisjonene som benyttes av Helsedirektoratet er ikke nødvendigvis norsk eller internasjonal standard. Definisjonen av selvforsyningsgrad er f.eks. forskjellig fra den som brukes i andre land.

2 Definisjoner av begreper

2.1 Opplysninger som angår matvaregruppene

JOULE (MJ, TJ)	Internasjonal måleenhet for energi. 1 J = 4,2 cal; 1 cal = 2,4 J; 1 kJ = 10^3 J 1 MJ = 10^6 J; 1 GJ = 10^9 J; 1 TJ = 10^{12} J
KORN	Alle typer korn brukt til mat, regnet som mel.
POTETER	Total mengde friske poteter til mat.
BEARBEIDEDE POTETER ELLER POTETPRODUKTER	Poteter til framstilling av pommes frites, potetmospulver, flakes, potetchips osv. Regnet som hele, friske poteter.
POTETMEL	Potetmel, regnet som hele poteter.
HOVEDKULTURENE AV GRØNNSAKER	Hvitkål, blomkål, gulrot, løk, purre, agurk og tomat
FRILANDSGRØNNSAKER	Betegnelse på grønnsaker som ikke dyrkes i veksthus.
HAGEBÆR	Jordbær, bringebær, solbær, stikkelsbær og rips som dyrkes i kultur.
SKOGSBÆR	«Ville» bær som ikke dyrkes i kultur (blåbær, multer, tyttebær m.fl.).

HELMELK	Melk med et fettinnhold som enten er standardisert til minst 3,5 prosent eller som ikke er standardisert.
LETTMELK	Melk med et fettinnhold mellom 0,5 og 1,8 prosent.
SKUMMET MELK	Melk med et fettinnhold på under 0,5 prosent.
KONSUMMELK	Flytende melkeprodukter som melk og yoghurt som nyttes direkte til forbruk.
KONSERVE MELKEPRODUKTER	Samlebetegnelse på diverse melkeprodukter, der pulver omregnes til melk, mens for øvrige bearbejdede produkter (risgrøt, ostesaus m.m.) anvendes produktvekt.
FLØTE	Fløte og rømme omregnet til 38 prosent fett (tidligere 35 prosent fett).
BRUN OST	Geitost, Gudbrandsdalsost (G35 og BG20), fløtemysost (F33 og H20).
HVIT OST	All annen ost enn brun ost, inkl. smelteost.
ANNEN OST	Prim, surost, smelteost (all annen ost enn brun ost og hvit ost).
KJØTT (ENGROS)	Slaktevekt for hele slakt uten hode, labb/klaue og innmat ved engrossalg, direktesalg og hjemme-forbruk. Varmvektstap er fratrukket.
KJØTTBIPRODUKTER	Blod og innmat mv. som går til mat.
STORFE	Ku, kvige og okse.
SPISEFETT	Alle typer fett og oljer som brukes til mat.
SMØR	Smør, inkludert smør/melkefett brukt i produksjon av iskrem og i margarin.
ANNET FETT	Inkluderer annet fett enn margarin og smør, bl.a. spiseolje, olje og fett til majones, remulade, majonessalater, hermetikk, sjokolade og frityrsteking.
MARIN OLJE OG FETT	Olje og fett som utvinnes av fisk og hval.
VEGETABILSK OLJE	Olje og fett fra planter.

2.2 Opplysninger som angår matvareøkonomiske begrep

AVLINGSÅR	Løper vanligvis fra 1. juli ett år til 30. juni neste år. For en del tidligproduksjoner regnes avlingsåret fra 1. april til 31. mars.
BRUTTOPRODUKSJON	Den totale varemengde som er produsert. Plante- produkter: Areal x avling pr. da innhøstet iflg. offisiell statistikk (SSB). Husdyrprodukter: Salgsproduksjon + hjemme- forbruk + svinn hos produsent og ved transport til omsetningsledd.
DEKNINGSGRAD	Total norsk produksjon i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer, eller norsk forbruk pluss eksport minus import i forhold til totalt norsk forbruk av matvarer.
DIREKTESALG	Salg direkte fra produsent (bonde, fisker) til forbruker og detaljist (inkl. selvplukk, salg ved vei etc.)
EKSPORT	Mengde eksportert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
FORBRUK PÅ ENGROSnivå	Den mengde mat som tilføres markedet fra produ- sent (bonde, fisker) til første ledd på mottaker- side, det være seg grossist, detaljist eller ved direkte salg. Produsentenes eget forbruk, privatpersoners matauk (f.eks. bærplukking og fiske) og import er inkludert. Innhøstings-, lager- og transportsvinn hos produsent er fratrasket. Lagersvinn hos importør, grossist eller detaljist er ikke trukket fra.
GRENSEHANDEL	Brukes i denne rapporten om de mengder mat- varer som norske forbrukere kjøper i utlandet, for- trinnsvis Sverige, Danmark og Finland, og tar med seg til Norge.
HJEMMEFORBRUK	Produsenthusholdningenes matforbruk av egen produksjon.
IMPORT	Mengde importert vare ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.
LAGERENDRING	Lager hos omsetningsledd pr. 31. desember minus lager 1. januar samme år.
NETTOIMPORT	Import minus eksport ifølge SSBs statistikk for utenrikshandelen.

NETTOPRODUKSJON	Bruttoproduksjon minus svinn hos produsent og ved transport fra produsent til første omsetningsledd.
NORMALÅRSAVLING	Beregnet avlingsnivå. Trendberegning på grunnlag av de siste 14 års registrerte avlinger ifølge SSB.
SALGSPRODUKSJON	Den delen av produksjon som leveres til registrerte omsetningsledd samt salg direkte til detaljist eller forbruker. Kan også defineres som nettoproduksjon minus hjemmeforbruk.
SELVFORSYNINGSGRAD	Norsk produksjon minus eksport dividert på norsk forbruk, eller norsk forbruk minus import dividert på norsk forbruk.
SVINN	Her benyttet om tap av mat hos produsent og ved transport til første omsetningsledd. Gjelder også åndingstap og kassasjoner.

2.3 Oversikt over trinn på veien fra produksjon til konsum

De fleste matvarer passerer flere omsetningstrinn fra de blir produsert til de blir konsumert. Figur 1 (kap. 1) gir en forenklet oversikt over matvarenes vei fra produksjon, import til konsum og viser hvordan hovedkildene til data om norsk kosthold er plassert i denne sammenhengen. Sammenhengen mellom noen av de mest sentrale begrepene ved produksjon og forbruk av matvarer kan også vises ved følgende skjema:

Bruttoproduksjon
 - Svinn på produksjonssted og i transport til engros
 = Nettoproduksjon

Nettoproduksjon
 - Dyrefôr
 - Forbruk av såfrø, settepoteter o.l.
 - Uttak som innsatsfaktor i industri o.l. som ikke blir brukt som mat
 = Anvendelse til mat

Registrert salg
 + Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
 + Direkte salg fra produsent
 = Anvendelse til mat

Registrert salg
 + Direkte salg fra produsent
 + Hjemmeforbruk i produsenthusholdninger
 +/- Import/Eksport
 +/- Lagerendringer
 = Forbruk engrosnivå (Rapport om matforsyning)

Forbruk engrosnivå

- Svinn i engrosledd

- Svinn i detaljistledd

= Forbruk detaljistnivå eller mat som anskaffes av husholdninger (f.eks. SSBs forbruksundersøkelser)

Forbruk detaljistnivå

- Svinn hos forbruker

= Virkelig konsum (kostholdsundersøkelser)

2.4 De viktigste revisjoner i datagrunnlag og beregningsprinsipper

2.4.1 Innledning

Det vil her bli gitt en oversikt over de viktigste revisjoner som er gjort i datagrunnlag og prinsipper for beregning av engrosforbruk av de ulike matvaregrupper. Bl.a. bør det tas hensyn til slike revisjoner ved vurdering av forbruksserier for lange tidsperioder, ev. ved bruk av resultater fra rapporter utgitt forskjellige år. I de tilfeller hvor det er gjort store revisjoner som medfører at det blir brudd i beregningsserien, er dette angitt med fotnoter i de enkelte tabeller i kapittel 2.

Som en del av prosjektet «Matvareforbruk, forbedring av statistikken og etterspørselsanalyser», som ble gjennomført ved NIBIO i perioden 1985-89, inngikk også å lage sammenliknbare serier for de enkelte matvaregrupper for perioden 1970-86 (Forskningsmeldingen Matvareforbruk på engrosnivå, NILF, 1989). Dette medførte at det ble gjort visse endringer for poteter, korn (som mel), kondenserte melkeprodukter, erter, nøtter, kakao og sukker, sukkervarer f.o.m. rapporten som gjelder 1986. For årene etter 1986 er engrosforbruket beregnet etter de prinsipper som er angitt i Forskningsmeldingen (under forutsetning av at det seinere ikke har blitt gjort andre revisjoner/justeringer).

Fra og med 1988 ble SSBs registreringssystem for Utenrikshandelen (import og eksport) endret. Dette medfører at det ikke alltid lar seg gjøre å skaffe sammenliknbare tall for import/eksport før og etter 1988, fordi noen vareslag da ble slått sammen med andre til ett felles varenummer. Enkelte varegrupper fikk en større detaljeringsgrad, og dette medførte at en f.o.m. 1988 kan ha fått med varer som tidligere ikke inngikk i NIBIOs beregningsopplegg (jf. punkt 2.2). Endringen i registreringssystemet for Utenrikshandelen vil ha størst betydning i de matvaregrupper der en stor andel av engrosforbruket er importert.

SSB gjennomfører årlige revisjoner i forbindelse med statistikken for utenrikshandelen. Dette innebærer at visse tollnummer blir splittet, mens andre tollnummer slås sammen. I enkelte år har det vært gjennomført revisjoner av NIBIO av enkelte tollnumre med tanke på hvilke varegrupper produktene hører innunder. Ved tidligere revisjoner har ikke endringene påvirket totalvolumer for varegruppene, men i 2009 innebar revisjonen justeringer på tvers av varegrupper. Revisjonsarbeidet ble gjennomført tilbake t.o.m. 1999.

2.4.2 Korn (som mel)

Beregningen av import av kjeks, knekkebrød, kaker, cornflakes, pastavarer, spesialmel mv. ble endret fra og med 1984. Denne revisjonen ble tatt inn i rapporten som gjelder 1986. Ved omlegging av registreringssystemet for Utenrikshandelen f.o.m. 1988 ble det også gjort endringer i denne delen av beregningen.

I rapportene som gjelder 1990 og seinere år er hvetekli inkludert i beregningen. Justeringen er gjort f.o.m. 1985. Ved bruk av tall fra perioden før 1985 bør en også ta med i vurderingen at salget av matmel varierte en del fra år til år pga. hamstring av mel som følge av prisstigninger som var kjent god tid på forhånd.

Innføringen av den nye markedsordningen for korn 1. juli 1995 medførte enkelte endringer i statistikken for kornvarer. F.o.m. 1995 er statistikken noe mindre detaljert enn tidligere. Videre er fordelingen på melsorter og norskprodusert andel ikke helt sammenliknbar med tidligere år.

Diverse maisprodukter (herunder mel av mais) er tatt inn i gruppen "korn" fra 2008, der tallseriene er redigert tilbake t.o.m. 1999. Frem til 1999 inngikk bearbeidede maisprodukter (for eksempel maisstivelse og maismel), samt en beregnet andel av blandingsprodukter av mais (for eksempel stivelseblandinger av mais og poteter) i "nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel", mens den resterende andelen av blandingsproduktene (for eksempel potet- og maisstivelsesblandinger) inngikk i potetberegningen. Produktene det her er snakk om er maisprodukter i henhold til tolltariffens kapittel 10 og 11. I 1999 ble det gjort justeringer som innebærer at all import av bearbeidede maisprodukter under kapittel 10 og 11 (herunder maismel, maisstivelse, maiskorn, maisflak og maisstivelsesblandinger) har blitt skilt ut fra "nettoimport av bearbeidede produkter av korn og mel" og har blitt skilt ut fra "Poteter til potetmel mv.". Den nye beregningen av maisproduktene (også med innblanding av andre varer som for eksempel blandingsstivelses av mais/potet), er nå inkludert i beregningen av engrosforbruk av matkorn (tabell 2.13). Når det gjelder øvrig mais (f.eks. maiskolber, mais på hermetikk etc.) inngår dette i beregning for grønnsaker både før og etter justeringen i 1999.

2.4.3 Poteter

Beregningen er justert mange ganger og er fortsatt beheftet med usikkerhet (jf. kap. 2.5.1.2). Ved beregningen i 1991 ble serien for matpoteter justert tilbake t.o.m. 1980. Beregningsmetoden er noe forskjellig for årene før og etter 1984. Landbrukstelingen 1989 viste et mindre areal til potetdyrking enn en tidligere har regnet med utfra de årlige utvalgstillingene. Dette medførte nedjustering av produksjonen. Endringen slo hovedsakelig ut på matpoteter, fordi dette beregnes som differansen mellom nettoproduksjon og salg til annen bruk. Justeringen medførte at beregnet engrosforbruk av matpoteter ble ca. 10 kg lavere per person/år enn tidligere regnet med.

Ved beregningen i 1997 ble matpoteter som gave tatt ut av beregningen f.o.m. 1995, fordi omfanget av dette nå regnes som ubetydelig. Det ble også gjort enkelte justeringer for årene før. F.o.m. 1998 framregnes nivået for omsetning av matpoteter på grunnlag av oppgaver fra Landbruksdirektoratet.

2.4.4 Grønnsaker

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med usikkerhet. Ved beregningen i 1991 ble serien justert tilbake t.o.m. 1986 (jf. kap. 2.5.1.3), fordi Landbrukstelingen 1989 ga grunnlag for å endre oppgavene for areal til salgsproduksjon. Den nye tellingen viste et lavere areal. Videre ble data om produksjon i kjøkkenhager på gardsbruk mindre spesifisert enn i tidligere tellinger og produksjon i villahager er ikke lengre med. Beregningen av engrosforbruk av grønnsaker ble derfor mer usikker. Justeringen medførte at beregnet engrosforbruk av

grønnsaker ble lavere enn det en tidligere regnet med. Nedgangen er noe forskjellig for de enkelte år.

Ved beregningen i 1993 ble nettoproduksjonen av grønnsaker noe endret. For en del vekster har beregnet nettoproduksjon (basert på oppgaver for bruttoproduksjon med fratrekk for svinn) enkelte år vist seg å være noe lavere enn registrert omsetning. I de årene hvor registrert omsetning var større enn beregnet nettoproduksjon benyttes tall for registrert omsetning, ellers benyttes beregnet nettoproduksjon (som tidligere). Justeringen, som gjaldt f.o.m. 1983, ga litt høyere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

I 2002 ble det gjort enkelte endringer i beregningen av norsk produksjon av grønnsaker. Endringen omfatter først og fremst håndtering av svinn.

I 2009 har en gått over til å angi avlingsår (lik produksjonsår) for samtlige kulturer, med revisjoner tilbake til 1999. Dermed skal det være samme data som presenteres i denne rapporten og totalkalkylene/budsjettmemnda. Dette vil samtidig kunne føre til noe større svingninger fra år til år når man i tillegg anvender kalenderår på handelsstatistikken.

I 2015 er det gjort endringer i beregning av den norske produksjonen. Endringen innebærer at man tar utgangspunkt i produksjonsvolumer i henhold til SSBs hagebruksstatistikk. SSBs offisielle statistikk omfatter imidlertid ikke produksjonsvolum for alle typer vekster, noe som innebærer at det innhentes tilleggsopplysninger fra SSB. I tillegg har NIBIO identifisert vekster som verken inngår i den offisielle statistikken eller i de nye dataene som SSB har gitt informasjon om. Dette gjelder bl.a. bønner, erter, paprika, urter og div. salater. For disse vekstene har vi valgt å anvende omsetningstall fra KDL og Landbruksdirektoratet. Revisjonen for norsk produksjon av grønnsaker er korrigert tilbake til og med 2010.

2.4.5 Frukt og bær

Beregningen er justert flere ganger, men er fortsatt beheftet med usikkerhet. Ved beregningen i 1991 ble serien justert tilbake t.o.m. 1986 for frukt og tilbake t.o.m. 1979 for bær. Landbrukstellingen 1989 ga mindre spesifiserte data om produksjon i kjøkkenhager på gardsbruk, og villahager er ikke med i tellingen. Videre er registreringsmetoden lagt om fra å telle antall busker og trær til å registrere arealet. Justeringen slo noe ulikt ut de enkelte år.

Ved beregningen i 1992 ble bruttoproduksjonen av solbær justert tilbake t.o.m. 1988, fordi produksjonen nå regnes pr. arealenhet mot tidligere pr. busk. Videre ble produksjonen av bær i villahager justert for samme periode. Justeringen medførte at engrosforbruket av frukt og bær gikk litt ned.

Frem til 2002 beregnet NIBIO norsk produksjon av frukt og bær på grunnlag av yrkesproduksjon og produksjon i villahager. Tallene knyttet til villahager har imidlertid vært usikre, fordi disse er beregnet ut i fra andelen av frukttrær og bærbusker i 1979. F.o.m. 2002 har vi derfor valgt å utelate beregningen som omfatter forbruk fra villahager (tallene er justert tilbake til 1999). Dette gjør relativt store utslag. Også tall for skogsbær er tatt ut av årets beregning på grunn av stor usikkerhet. I perioden 1979 til 2002 ble det anslått at dette bærforbruket utgjorde 11 millioner kg i året.

For budsjettåret (dvs. 2018), er det antatt at eksporten av frukt og bær er lik gjennomsnittet av de 5 siste årene. For enkelte vekster som har en tydelig trend legges årlig endring de siste 5 år til grunn for endring fra 2017-2018 med utgangspunkt i 2017-nivå.

2.4.6 Erter, nøtter, kakao

Alle varer som inngår i denne gruppen er importert, imidlertid må disse dataene tolkes noe forsiktig grunnet mistanke om feil registrering i forbindelse med fortolling på enkelte varer i enkelte år (gjelder bl.a. import av dyrefôr, på varenummer der det ikke skal importeres dyrefôr).

2.4.7 Sukker og sukkervarer

Beregningen av sukker til teknisk bruk og fôr er justert tilbake t.o.m. 1970 i rapporten som gjelder 1986. Ved sammenligning av tall for engrosforbruk bør en være klar over at salget av sukker har variert en del fra år til år, bl.a. pga. hamstring og grensehandel. F.o.m. juli 1990 inngår ikke data for lagerendringer hos grossist i det hele i beregningen, fordi SSB ikke lenger registrerer dette. F.o.m. 1989 har mengden sukker til teknisk bruk og fôr måttet anslås, fordi innhenting av data til Industristatistikken har blitt forenklet. Disse tallene ble sist gang innhentet for 1988.

2.4.8 Melk og melkeprodukter

Beregningen for konserverte melkeprodukter ble justert tilbake t.o.m. 1982 i rapporten som gjelder 1986.

Beregningen av engrosforbruk av hvit ost ble justert f.o.m. rapporten som gjelder 1989. Justeringen ble ført tilbake t.o.m. 1986. Ved beregningen i 1995 er tallene for engrosforbruk av ost justert f.o.m. 1992. Dette skyldes at Norske Meierier har endret opplegget av statistikken for salg av ost. Justeringen medførte at engrosforbruket ble litt høyere enn tidligere beregnet.

Ved beregningen i 1992 ble tallet for helmelk, skummet melk og fløte revidert f.o.m. 1988. Dette skyldes at Norske Meierier endret sin statistikk for råvarer som går til enkelte typer melkekonserver. Revisjonene medførte at engrosforbruket av de nevnte varer ble litt lavere enn beregnet tidligere.

Ved beregningen i 1993 ble tallene for hjemmeforbruk av helmelk i produsent-husholdningene justert for perioden 1988-93, fordi resultatene fra Folke- og boligtellingsen 1990 viste et lavere antall personer i produsenthusholdningene enn tidligere beregnet. Dette medførte litt lavere engrosforbruk av helmelk.

Ved beregningen i 1996 ble fløte, rømme spesifisert etter fettinnhold. Endringen gjelder f.o.m. 1979. Videre ble sum fløte, rømme regnet om til 38 prosent fett, mot tidligere 35 prosent fett. Denne endringen gjelder f.o.m. 1991 (da fettinnholdet i kremfløte ble hevet fra 35 til 38 prosent).

I 1998 ble framgangsmåten for beregning av engrosforbruket av konsummelk justert f.o.m. 1995. Faktorene for beregning av melkeråvarer i yoghurt og søtet melk ble revidert. Innholdet av skummet tørrmelk i yoghurt ble inkludert i melkekonserver. For konsummelk og melkekonserver under ett medførte justeringen liten endring, men sum skummet melk økte noe og helmelk gikk tilsvarende ned.

I 2008 har det vært en korreksjon av alle meierivarer (inkl. margarin). Disse endringene er justert tilbake til 1999. Korreksjonene skyldes bl.a. manglende produksjonsdata, korrigerende salgstall, mer utfyllende informasjon fra markedsaktørene. Vi har også tatt inn all handel av meierivarer, der det tidligere bare ble tatt hensyn til de varer som var identifiserbare. Det er benyttet nye faktorer for bl.a. konserverte melkeprodukter, og yoghurt er skilt ut fra drikkemelk. F.o.m. 2010 har rapporteringen av salgsdata fra enkelte markedsaktører vært noe mangelfulle. Ved mangler anslås data, noe som innebærer noe mer «unøyaktighet» i beregningene. Beregninger knyttet til fettinnholdet i en del produkter korrigeres løpende.

2.4.9 Kjøtt

Ved beregningen i 1994 ble tallene for produksjon av kaninkjøtt justert tilbake t.o.m. 1975. Dette skyldtes at Landsrådet for kaninavl anså at produksjonstallene som ble benyttet tidligere har vært for høye. De nye anslagene for produksjon av kaninkjøtt er også beheftet med usikkerhet, men ligger trolig nærmere det riktige nivået.

Ved beregningen i 1994 ble hjemmeforbruket av kjøtt fra storfe og kalv i produsenthusholdninger justert f.o.m. 1985. Videre ble tallene for hjemmeforbruk og direkte salg av kjøtt fra sau og lam justert f.o.m. 1981. Begge disse endringene medførte at engrosforbruket ble litt høyere enn tidligere beregnet.

I 1996 ble beregningen av kjøtt fra vilt justert f.o.m. 1994. Dette skyldes at SSB har revidert slaktevektene for elg, hjort og villrein på grunnlag av nye oppgaver fra Direktoratet for naturforvaltning. Endringen medførte at mengden kjøtt fra vilt ble litt lavere enn beregnet tidligere. Fra og med 2002 er svin beregnet uten hode og labb. Endringen for svin ble gjort for at beregningen skulle komme på linje med beregningen for de andre kjøttslagene.

Animalia leverte høsten 2018 nye tall for spiselig andel av storfe og svin, som er henholdsvis 77,5 og 88,4 prosent. De nye tallene for spiselig andel er brukt i næringsberegningene fra og med 2016. Tallene baserer seg på nedskjæring og kalkyleskjæring av 774 storfe og 1867 svin. De gamle prosentandelene var 75,0 for storfe og 85,0 for svin. Animalia planlegger nå i samarbeid med andre aktører et analyseprosjekt for å få nyere tall for næringsinnholdet i hele slakt.

2.4.10 Egg

Beregningen er justert flere ganger. I rapporten som gjelder 1989 er beregningen justert tilbake t.o.m. 1986. Ved beregningen i 1991 ble det gjort mindre justeringer. I 1999 ble faktorene for omregning av eggprodukter til hele egg endret f.o.m. 1992, noe som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet. Ved beregningen i 2000 ble det gjort en mindre oppretting bakover t.o.m. 1992, som medførte litt lavere engrosforbruk enn tidligere beregnet.

2.4.11 Spisefett

Datagrunnlaget for annet fett er usikkert og delvis mangelfullt. I 1991 ble beregningen revidert for 1986 og 1988 (de to siste årene med fullstendig datagrunnlag i SSBs Industristatistikk). I 2013 har vi publisert nettoimporten av et utvalg av oljer. I og med at anvendelsen av disse oljene ikke er spesifisert i tolltariffen (en del av importen inngår bl.a. i beregningen av margarin), er det heller ikke beregnet noe energiinnhold av dette i NIBIOs energiberegninger.

I næringsberegningene fra og med 2014 er sammensetningen av «annet fett» justert kraftig i et forsøk på å gjenspeile dagens marked. Andelen oljer med mye mettet fett (palmeolje og kokosolje) er redusert fra 40 til 10 %, mens oljer med mye umettet fett (som rapsolje) er økt tilsvarende. Både mengde og sammensetning av «annet fett» er stadig tilknyttet stor usikkerhet.

2.4.12 Fisk

Metoden for beregning av fiskeforbruket er endret flere ganger. Beskrivelse av tidligere anvendte metoder er gitt i tidligere publiserte rapporter av utviklingen i norsk kosthold.

Fra og med 1995 gikk man over til en helt ny metode for å anslå fiskeforbruket, der man tar utgangspunkt i en årlig undersøkelse som registrerer fiskeforbruket i private husholdninger.

Etter implementeringen av den nye metoden i 1995, er det foretatt en rekke justeringer i beregningsmetoden, som korreksjoner i panelvolum, oppfangelsesgrad, anslag på gaver/fisket selv vs. hva som er kjøpt. Det er også foretatt endringer i hvordan paneldeltakerne har kunnet rapportere innkjøpte mengder med tanke på bearbeidingsgrader, endrede fiskearter og nye fiskeprodukter. Det har også vært en rekke korreksjoner knyttet til vekter for omregning fra produktvekt til rund vekt samt filetvekt.

I 2018 har det vært gjennomført en større revisjon av vekter for omregning av produktvekt til filet og fra produktvekt til rund vekt, med virkning for årene 2003-2017. De nye vektene innebærer avvik fra tidligere publiserte tall. Dataene NIBIO mottar er basert på produktvekt, dvs. i den formen forbrukerne anskaffer produkter (omfatter ikke kjøp i storhusholdning, fisket selv eller gave). F.eks. finnes det i dag 37 ulike bearbeidingsgrader på fiskearten «laks» (fersk filet, fiskeburger av laks, hel frossen laks m.m.). For alle disse bearbeidingsgradene av laks foreligger det to ulike omregningsfaktorer. En faktor som omregner produktet til filet, og en faktor som omregner produktet til hel urenset/rund vekt. For tallene i årets rapport er det benyttet et helt nytt sett med omregningsvekter fra produktvekt til rund fisk og til filet (for samtlige fiskearter og sjømatprodukter). Videre har NIBIO fått tilsendt et revidert datasett over årlig anskaffet mengde (oppgitt som produktvekt fordelt på fiskeslag og bearbeidingsgrad) for perioden 2003-2017.

Ved næringsberegning av fisk utgjør «Øvrig fisk» i underkant av 40 % av fisken og omfatter hovedsakelig fisk som inngår i produkter som fiskekaker/boller/pudding/grateng, kaviar m.fl. Tidligere ble den øvrige fisken delt i to tredeler hyse og en tredel torsk. I beregningene fra og med 2014 ble 5/6 deler av «Øvrig fisk» fordelt i like deler torsk, sei og hyse. Resten ble fordelt på laks, makrell og rogn. Endringen hadde liten innvirkning på resultatet av næringsberegningen.

2.4.13 Handelsstatistikk

I 2008 ble det foretatt revisjon i utvalget av tollnummer med tanke på produkters tilhørighet (for eksempel for blandingsprodukter av grønnsaker og frukt). Dette har innvirkninger for alle matvaregruppene.

2.5 Beregning av energi og næringsstoffer

Beregningene av energi og energigivende næringsstoffer og fettsyrer har gjennom årene vært basert på stadig nyere versjoner av den offisielle norske Matvaretabellen (MVT). Man bør være oppmerksom på at revisjon og oppdatering av den norske matvaretabellen kan føre til brudd i serien for næringsberegningene. Som vist i tabellen nedenfor har det vært to vesentlige endringer i hvordan kostens innhold av energi beregnes. Disse endringene innebærer at energimengden fra ett gram fett er endret fra 38 kJ til 37 kJ fra og med 1995. Fra 1996 var kostfiber ikke lenger inkludert i karbohydrat. Energi fra kostfiber ble igjen inkludert i beregningen av innhold av energi fra 2002; 1 g kostfiber gir 8 kJ.

Beregningsperiode	MVT	Energifaktorer ¹		
		Fett, kJ/g	Karbohydrat, kJ/g	Kostfiber, kJ/g
Til og med 1992	1984	38	17	17 ²
1993-1994	1991	38	17	17 ²
1995-2006	1995	37	17	0
2007-2013	2006	37	17	8
Fra 2014	2014	37	17	8

- 1) Løken EB, Lund-Larsen K, Solvoll K, Hjartåker A. Historien om den norske matvaretabellen. http://www.matportalen.no/verktøy/matvaretabellen/artikler_knyttet_til_matvaretabellen
- 2) Inkludert i karbohydrat.

Helsedirektoratet

Vitaminveien 4, 0485 Oslo

Tlf.: 810 20 050

helsedirektoratet.no

helsenorge.no